کوردستان

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بڵاوی دەکاتەوە

www.kurdistanmedia.com

ژمارە ٨٤٠ ■ شەممە ١٥ی ڕێبەندانی ١٤٠١ _ ٤ی فێورییەی ٢٠٢٣

دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

دیداری خالید عەزیزی لەگەڵ «جان بولتۆن»، «سام براونباک» و شاندێکی ئۆکڕاینی

وتەبێژی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کە بۆ چەند کۆبوونەوەیەکی سیاسی سەردانی ئەمریکای کردووە، لە واشنگتۆن لەگەڵ «جان بۆلتۆن، ڕاوێژکاری پێشووی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکا و سەرۆکی دامەزراوەی ئەمریکا بۆ ئاسایش و ئازادی؛ «سام براونباک»، دامەزرێنەر و سەرۆکی لووتکەی نێونەتەوەیی ئازادیی ئایین؛ و شاندێکی ئۆکڕاینی کەوت.

لەو چاوپێکەوتنانەدا خالید عەزیزی دوایین گۆڕانکارییەکان لە ئێران و کوردستان، دۆخی شۆڕشی ژینا بۆ ڕامالینی کۆماری ئیسلامیی ئێران و هەوڵەکانی ڕێژیم بۆ دەستێوەردان لە کاروباری نێوخۆیی وڵاتان و ناسەقامگیرکردنی پتری ناوچەی خستە بەر باس و داوای پشتیوانیی کۆمەڵگەی جیهانی، وڵاتان و ڕێکخراوەکانی لە ڕاپەڕینی خەڵکی ئێران کرد.

لەو دیدارانەدا شاندەکانی بەرانبەر تیشکیان خستە سەر ئەوە ڕاپەڕینی خەڵکی ئێران دەرخەری ویستی ئاڵوگۆڕی بنچینەیی لەو وڵاتەیە و پێویستە جیهان پشتیوانی لە خەباتی خەڵکی ئێران بۆ ئازادی و دادپەروەری بکات.

ئامانجی شۆڕشی ژینا کۆتاییهێنان بە هەموو جۆرە فاشیزمێکە

یەکپارچەیی هەرێمی یا مافی گەل بۆ دیاریکردنی چارەنووس

■ کەریم پەرویزی

لە درێژەی شۆڕشی ژینادا، پرسی پێکهاتنی بەرە یا هاوپەیمانی بۆ ڕێبەریکردنی شۆڕشەکە بۆتە یەکێک لە باسە گرنگەکانی ڕۆژ و هەر هێز و لایەنێک ڕوانگەی خۆی بۆ ئەو پرسە دەردەبڕێ. لەو نێوەدا هەندێک کەس و لایەن دێن نەک هەوڵی پێکەوەسازان و ڕۆنیشتنی هاوتا نادەن، بەڵکوو مەرجی باڵادەستانەش دادەنێن کە بێتوو ملکەچی نەبن لێتان قبووڵ ناکەین و لەگەڵ کەس شۆخیمان نیە! یەکێک لەو مەرجە سەیرانە کە بۆ هێزەکانی دیاری دەکەن تا لوتفیان پێ بکەن و دوای قبووڵکردنی ئەو مەرجە بیاندوێنن، مەرجی یەکپارچەیی هەرێمی یان بەقەولی خۆیان «تمامیت ارضی»ی ئێرانە!

لە هەموو بەڵگە و پەیماننامە نێونەتەوەییەکانی تایبەت بە مافی مرۆڤ و مافی گرووپ و نەتەوەکاندا بگەڕێ، شتێک بە ناوی پاراستنی یەکپارچەیی وڵات یان خاک نابینیتەوە.

جاڕنامەی جیهانیی مافی مرۆڤ کە سەرتاپا باسی مافی مرۆڤەکان دەکا و لە بەرانبەر دەستدرێژییەکانی دەوڵەتەکاندا دیفاع لە مرۆڤەکان و کۆمەڵگەکان دەکا و نەک باسی یەکپارچەیی هەرێمی و ئەو چەمکە شۆڤێنیستییە ناکا، بەڵکوو بەڕوونی باس لە مافی مرۆڤەکان بۆ هەڵبژاردنی شوێنی ژیان و تەنانەت لە خاڵی ٢٨ی جاڕنامەی جیهانیی مافی مرۆڤدا باس لە نەزم و یاسایەکی نێونەتەوەیی و کۆمەڵایەتی دەکا کە دەبێ بۆ پاراستنی مافی مرۆڤەکان پێک بێ و مافی مرۆڤ لە پێشەوەی سەروەریی دەوڵەتانەوە دادەنێ و ...

ل٢

مستەفا مەولوودی:

ڕووبارێک خوێنمان بۆ ئازادی و مافەکانمان داوە، کۆڵ نادەین

بەرپرسی ناوەندی ئیداریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ڕایگەیاند ئەو ئیرادەیەی لە خەڵکدا دروست بووە، ئەو ئازایەتییە بێوێنەیەی خەڵک لە خۆی نیشان داوە بەتایبەت ژنان و لاوان لەو چوار مانگەدا و بەردەوامیی تێکۆشان بە شێوەی جۆراوجۆر، ئەنجامەکەی دەبێتە تێکەوەپێچانی تەواویەتیی کۆماری ئیسلامی و سەرکەوتنی ویست و ئیرادەی خەڵکی ئێران بە گشتی.

مستەفا مەولوودی لە دیمانەیەکدا لەگەڵ «کوردستان» پێی لەسەر ئەوە داگرتەوە کە ئێران وڵاتێکی فرەنەتەوەیە و جیاوازیی ئایینی و مەزهەبییش هەیە، بۆیە ئەوانەی کار دەکەن بۆ دروستکردنەوەی ئێرانی داهاتوو، دەبێ ڕاستییەکانی مێژوو و ئێران بناسن و بیر لە دروستکردنی سیستەم و نیزامێکی دێموکراتیکی ناناوەندی (لامەرکەزی) بکەنەوە؛ نەک نیزامێکی ناوەندگەرا کە ئەزموونەکانی ڕابردوو نیشانی داوە نەیتوانیوە دێموکراسی تێدا جێگیر بکرێ و مافی پێکهاتەکان مسۆگەر بکات.

بەڕێزیان لەو دیمانەیەدا پێی لەسەر ئەوە داگرتەوە کە چارەسەری پرسی کورد و نەتەوەکانی دیکەی ئێران دەرفەتێکە بۆ بنیاتنانەوەی ئێرانێکی دێموکراتیک و سەقامگیر بە مافی وەکیەک، بەڵام ئەگەر بە هەر هۆیەک ئەوە نەیەتە دی، سروشتییە کورد کە بەدرێژایی مێژووی بۆ مافەکانی خۆی تێکۆشاوە و ڕووبارێک خوێنی داوە و ئەزموونی بەربەرەکانی لەگەڵ دوو ڕێژیمی ناوەندگەرای پاشایەتی و کۆماری ئیسلامیی هەیە، خەباتی خۆی درێژە پێ دەدا هەتا مافەکانی دەستەبەر دەبن.

(دەقی تەواوی ئەو دیمانەیە لە لاپەڕەکانی ٣-٢ دا بخوێنەوە)

لە مانگی یەکەمی ٢٠٢٣دا

١٨٥ کەس لە کوردستان گیراون

لە مانگی سەرەتای ساڵی ٢٠٢٣دا لانی کەم ١٨٥ کەس لە کوردستان بە تۆمەتی چالاکیی سیاسی و مەدەنی لەلایەن ناوەندە ئەمنیەتییە جۆراوجۆرەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە دەسبەسەر کراون.

بەپێی ئەم ڕاپۆرتە، ١٧٢ کەس لەو دەسبەسەرکراوانە بە تۆمەتی چالاکیی سیاسی و ئەندامەتیی حیزبە کوردستانییەکان، ١٠ کەسیان بە تۆمەتی چالاکیی مەزهەبی و ٣ کەسیش لەسۆنگەی چالاکی مەدەنییەوە دەسبەسەر کراون کە چارەنووسی بەشێکی زۆر لەوان نارۆونە. لەنێو دەسبەسەرکراوەکاندا ژن، مێرمنداڵی خوار تەمەن ١٨ ساڵ، خوێندکاری زانکۆ، مامۆستای قوتابخانە، مامۆستای زانکۆ و کاسبکار بەرچاو دەکەون. بەشی زۆری ئەو دەسبەسەرکراوانە وەزارەتی ئیتلاعات گرتوونی و هاوکات دەیان کەسی دیکەش کە پێشتر دەسبەسەر و تا کاتی حوکمدانیان بە دانانی بارمتە بە شێوەی کاتی ئازاد کرابوون، دوای بانگکرانیان بۆ بەشی جێبەجێکردنی حوکمەکان بە مەبەستی تێپەڕاندنی سزای بەسەرداسەپاویان خراونەتە بەندیخانەوە.

تازەترینی ئەو ڕەشبگیرانە لە شاری ئاودانانی ئیلام بووە کە لە ماوەی دوو ڕۆژدا ١٢ کەس دەسبەسەر کراون. ڕۆژی سێشەممە، ١١ی ڕێبەندان خەڵکی ئاودانان بەمەبەستی نارەزایەتی دەربڕین بە دەستبەسەرکرانی کەسێکی خەڵکی ئەو شارە ڕژانە سەر شەقام، بەڵام هێزەکانی حکوومەت خەڵکیان دایە بەر دەستڕێژ و لانی کەم ٦ کەس برینداربوون. بە دوای ئەودا ناوەندە ئەمنیەتییەکانی ڕێژیم کەوتنە ڕەشبگیری خەڵک و شوێنبزرکردنیان.

ئامارەکان دەڵێن لە ڕەوتی ڕاپەڕینی جەماوەریی ئەم دواییە لە شاری ئاودانان سەر بە پارێزگای ئیلام سەدان کەس لەلایەن هێزەکانی حکوومەتەوە دەسبەسەر کراون کە بە ناو و شوناسی ١٠٤ کەس لەوان زانراوە.

مستەفا مەولوودی

ڕاپەڕین و شۆڕش دژی کۆماری ئیسلامی کۆتایی نایەت هەتا ئەو ڕێژیمە دەڕوات و ئەو ڕۆژەش زۆر دوور نییە

ئاماژە: دوای چوار مانگ لە شۆڕشی ژینا، دۆخی شۆڕش و ستاتوی کۆماری ئیسلامی چ گۆڕانێکیان بەخۆیانەوە بینیوە؟ ئێرانی فرەنەتەوەی دوای کۆماری ئیسلامی چۆن دەبێ و نەتەوەکانی پێکهێنەری ئەو وڵاتە چ دەور و نەخشێکیان لە شۆڕشی ئێستا بۆ ڕووخاندنی ڕێژیم هەیە؟ دەسکەوتەکانی تا ئێستای شۆڕشی ژینا چین و چۆن دەتوانن ببنە هەوێن و دەسمایە بۆ دەسکەوتی زیاتر؟ وەڵامی ئەو پرسیارانە و کۆمەڵە پرسیارێکی دیکەی پێوەندیدار بە ڕەوشی ئێستای ئێران و کوردستان لە دیمانەیەکدا لەگەڵ کاک مستەفا مەولوودی، بەرپرسی ناوەندی ئیداریی حیزبی دێموکرات لە بەڕێزیان وەردەگرین.

وەک یەکەم پرسیار و کردنەوەی دەرگایەک بەڕووی وتووێژەکەمان با لە زمانی جەنابتەوە دید و بۆچوونی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بزانین لە پێوەندی لەگەڵ کۆی شۆڕشی ژینا کە پاش شەهیدبوونی ژینا ئەمینی دەستی پێکرد و لە ئێستا کە چوار مانگی خۆی تێپەڕاندووە.

هەڵسەنگاندنی حیزبی دێموکرات بۆ شۆڕشی ژینا ئەرێنییە. ئەگەر سەیری مێژووی هەڵوێستەکانی حیزب و ڕەوتی ڕووداوەکان بکەین، ڕوانگەی حیزب زۆر بەڕوونی دیارە؛ بە تایبەت لەو چوار مانگەدا کە شۆڕشی ژینا لە ئارادایە، هەڵوێستی حیزبی دێموکرات دیارە: پشتیوانی لە خەبات و بەشداری لە تێکۆشان و مەحکوومکردنی کردەوەی نابەرپرسانە و جینایەتکارانەی کۆماری ئیسلامی ئێران لە هەموو ئاستەکاندا. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پشتیوانی خەباتی خەڵکی ئێران بە گشتی و خەباتی خەڵکی کوردستان بووە بە تایبەتی، ئەو خەبات و تێکۆشانە بە ڕەوا دەزانێ و خۆیشی بە بەشێکی سەرەکی لە ڕەوتی جووڵانەوەکە دەزانێت. حیزبی دێموکرات لای وایە ئەو ئیرادەیەی لە خەڵکدا دروست بووە، ئەو ئازایەتییە بێوێنەیەی خەڵک لە خۆی نیشان داوە بەتایبەت ژنان و لاوان لەو چوار مانگەدا و بەردەوامیی تێکۆشان بە شێوەی جۆراوجۆر، ئەنجامەکەی دەبێتە تێکەوەپێچانی تەواویەتیی کۆماری ئیسلامی و سەرکەوتنی ویست و ئیرادەی خەڵکی ئێران بە گشتی.

ئەگەر بمانەوێ دەستکەوتەکان و دەرفەتەکانی شۆڕشی ژینا تاکوو ئێستا پۆلێنبەندی بکەین، بە ڕای ئێوە دەستکەوتەکانمان چی بووە و ئەو دەرفەتانەی بە تایبەتی بۆ کورد خوڵقاون چین و کامانەن؟

لە چوار مانگی خەبات و تێکۆشانی شۆڕشی ژینا، خەڵکی ئێران بە گشتی و خەڵکی کوردستان و بەلووچستان بەتایبەتی تێچوویەکی زۆریان داوە؛ خەڵک شەهید و بریندار بوون و زیاتر لە بیست هەزار کەس ڕاپێچی بەندیخانەکانی ڕێژیم کراون و بەشێکیان چارەنووسیان دیار نییە.

یەکەم: ئەوە کە خەڵک ترسیان لە ڕێژیم و دەزگا سەرکووتکەرەکانی شکاوە، خۆی دەسکەوتێکی گرینگە. دووهەم: پێوەندییەکی سیاسی و کۆمەڵایەتیی زۆرباش لەنێو خەڵکی وڵات بە گشتی دروست بووە، ئەوەش دەسکەوتێکی باشە. سێهەم: دەزانین لە کاتی هاتنەسەرکاری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامییەوە خەڵک ئەگەر ویست و داخوازییشیان هەبووبێ یەکدەنگ و یەک دروشم نەبوون. بەڵام لەم چوار مانگەدا خەڵک یەکدەنگ هاوار دەکەن کۆماری ئیسلامی دەبێ بڕوات، ئەوەش دەسکەوتێکی زۆر گەورەیە بۆ خەباتی خەڵکی ئێران. چوارەم: ئەوە کە خەڵکی وڵات بە گشتی بەشداریی شۆڕشی ژینایان نەکرد، دەکرێ وەک کەمایەسی سەیر بکرێ؛ بەڵام خەڵک لەدژی ئەو ڕاپەڕینە نەوەستانەوە و پشتی ڕێژیمیان نەگرت. تەنانەت بە شێوەیەک لە شێوەکان لەگەڵ خەڵک بوون و پشتیان لە ڕێژیم کرد؛ مۆرەکانی ڕێژیم بە شێوەی جۆراوجۆر هانی خەڵکیان دەدا بۆ پشتگیری ڕێژیم، بەڵام خەڵک بایەخیان بە چاوەڕوانییەکانی ڕێژیم نەدا و ئەوەش دەتوانین بە زەخیرە و پشتگیریی ڕاپەڕینی خەڵکی دابنێین لە داهاتووی ئێراندا. پێنجەم: هاتنە مەیدانی ئێرانییەکان لە تاراوگە بە هەموو جیاوازییە فکری و سیاسییەکانیان کە پێوەندییەکی قووڵی خەباتکارانەی لەگەڵ خەڵکی وڵاتدا دروست کردووە؛ ئەوەش دەسکەوتێکی گەورە و زۆر شوێندانەریش بوو لەسەر ناساندنی ماهییەتی دژی گەلیی ڕێژیم بە خەڵکی دەرەوە و ڕاکێشانی سەرنجی دنیای دەرەوە و کۆڕوکۆمەڵە سیاسییە جیهانییەکان بۆ شۆڕشی ژینا. شەشەم: زۆر و کەم دەوڵەتانیش لەبەرانبەر سیاسەت و جینایەتەکانی ڕێژیمی ئێران وەدەنگ هاتوون و کردەوەکانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیان مەحکووم کردووە و پشتگیریی تێکۆشانی خەڵکیان کردووە کە ئەوەش دەبێ بە دەسکەوت دابندرێ و لە داهاتوودا کاریگەریی زیاتریشی دەبێت. حەوتەم: هەرچەند دروشمی سەرەکیی خەڵکی کوردستان و حیزبەکان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە تایبەت حیزبی دێموکرات، دابینکردنی دێموکراسی بۆ ئێران و مافە سیاسییەکانە بۆ خەڵکی کوردستانە، بەڵام هێندێک کەس و لایەن کە زانیاریی دروستیان لەسەر خەڵکی کوردستان و حیزبەکانی نەبووە، بە گومانەوە ڕوانیویانەتە بزووتنەوەی خەڵکی کوردستان و سیاسەتی حیزبەکان. ئەوجارە کە شۆڕشی ژینا لە کوردستانەوە دەستی پێ کرد و لەو چوار مانگەدا هەموو وڵاتی گرتەوە، خوێندنەوەی نوێ و تەواو جیاوازی بۆ ویست و داخوازییەکانی خەڵکی کوردستانی لێ کەوتۆتەوە کە ئەمەش وەک دەسکەوت دەتوانێ لاپەڕەیەکی نوێ بێت لە خەباتی گشتیی خەڵکی ئێران و کوردستاندا. دەرفەتێکی زۆر باشی بۆ خەڵکی کوردستان پێکهێناوە لە پێوەندیی لەگەڵ پشتگیریی خەبات و تێکۆشانی خەڵکی کوردستان. ئەوانە هەموویان دەسکەوتی گەورەن و دەسمایەی پتر بۆ بەردەوامیی شۆڕشی گەلی کورد لە ئێرانن.

بەپێی ئەو دەستکەوتانەی ئێوە باستان کرد تەبیعەتەن کۆمەڵێک دەرفەتیش بۆ کورد دروست بووە. حیزبی دێموکرات بە پلەی یەکەم و دواتر ناوەندی هاوکاری تا ئێستا چی کردوە بۆ قۆستنەوەی ئەم هەل و دەرفەتانە؟ لە داهاتوودا ئەم دەرفەتانەی کە شۆڕشی ژینا وەدیی هێناوە بۆ کورد، حیزبی دێموکرات و ناوەندی هاوکاری چۆنی کەڵک لێ وەردەگرن؟

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە تایبەتی لە ٤٣ ساڵی ڕابردوودا لەسەرهەستترین حیزب بووە لە بزووتنەوەی سیاسیی خەڵکی ئێران لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بەباشی لە دەرفەتەکان کەڵکی وەرگرتووە. کاتێک ڕێژیم ڕێگای دیالۆگی بەستووە و هێزەکانی ڕێژیم هێرشیان کردۆتە سەر خەڵکی کوردستان، خەڵک و تێکۆشەرانی دێموکرات ئازایانە لە بەرانبەر هێرشی ڕێژیم بۆ سەر کوردستان ڕاوەستاون و بەرگرییان کردووە. لە هەر قۆناغ و بارودۆخێکدا کە لە نێوخۆی وڵاتدا دەرفەتێک دروست بووبێ و هەرچەندە دەرفەتەکەش سنووردار بووبێ، حیزبی دێموکرات کەڵکی لێ وەرگرتووە. پشتگیریی ڕێکخراوە مەدەنییەکانی کوردستانی کردووە و لە مەیدانی دیپلۆماسیدا حیزب پەیامبەر و دەنگی مافخوازی خەڵک بووە ڕوو بە دنیای دەرەوەدا. هەر دەنگ و هاوارێک کە باسی بەهێزکردن و یەکگرتنی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی کردبێ، حیزب لەسەر خەت بووە و کاری بۆ کردووە و لەکوردستانیش بەردەوام لەسەر خەت بووە بۆ دۆزینەوەی ڕێگایەک بۆ هاوکاری و هاوخەباتی و پێکهێنانی یەکیەتی لەنێو هێزەکان و تەنانەت کەسایەتییەکانیشدا. هەر لەسەر ئەو سیاسەتە حیزب یارمەتیی کردووە بۆ پێکهاتنی "ناوەندی هاوکاریی حیزبەکانی کوردستانی ئێران"، "کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فێدراڵ"، "شووڕای دێموکراسیخوازان" و تەنانەت لەو پێوەندییەدا لەگەڵ کەسایەتییەکانیش لە هەوڵی بەردەوامدایە بۆ ئەوەی بزووتنەوەی سیاسیی کوردستان قووەتێکی بەهێزتری هەبێ و لەگەڵ ئێرانییەکان بەهێز دەربکەوێ و لە ئێرانی داهاتوودا کورد بە ئامانجە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی خۆی بگات.

بە سەرنجدان بە دۆخی پڕ کەندولەندی ڕەوتی دێموکراسی لە ئێران، تەواوەتیخوازیی ڕێژیم و تەنانەت بەشێک لە ئۆپۆزیسیۆنی ئەو ڕێژیمە، کورد لە کوێی هاوکێشەکانی ئێستای ئێراندایە و کوردستان لە ئێرانی داهاتووی پاش کۆماری ئیسلامیدا ستاتوی چۆن دەبێت؟

ئێران وڵاتێکی پان و بەرینە و حەشیمەتێکی زۆری تێدا نیشتەجێیە، پێکهاتەی جیاوازی تێدایە وەک (فارس، تورک، کورد، عەرەب، بەلووچ و تورکەمەن و...)، جیاوازیی ئایینی و مەزهەبییش هەیە؛ یانی وڵاتێکی پڕ لە شەبەنگ و جۆراوجۆرییەکانە. بۆیە ئەوانەی کار دەکەن بۆ دروستکردنەوەی ئێرانی داهاتوو، دەبێ ڕاستییەکانی مێژوو و ئێران بناسن و بیر لە دروستکردنی سیستەم و نیزامێکی دێموکراتیکی ناناوەندی (لامەرکەزی) بکەنەوە؛ نەک نیزامێکی ناوەندگەرا کە ئەزموونەکانی ڕابردوو نیشانی داوە نەیتوانیوە دێموکراسی تێدا جێگیر بکرێ و مافی پێکهاتەکان مسۆگەر بکات.

ئەگەر لە شۆڕشی مەشرووتەوە سەیری مێژووی ئێران بکەین، خەڵکی ئەو وڵاتە بەشداری خەبات و تێکۆشانی سیاسی بوون بەڵام بەداخەوە تاقم یان گرووپێک دەستی بەسەر دەسکەوتی سیاسی و کۆمەڵایەتی خەڵکی ئێراندا گرتووە. ئەمجارە خەڵک بە ئەزموونوەرگرتن لە ڕابردوو دەبێ هەر تەنیا بیر لە ڕووخانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی نەکەنەوە، بەڵکوو دەبێ بیر لە دروست کردنەوەی ئێرانێکی نوێ بکەنەوە و حکومەتێکی دێموکراتیکی تێدا دابمەزرێندرێ. ئەوەش نایەتە دی ئەگەر هەر وەک باس کرا ڕاستییەکانی مێژوویی و پێکهاتەی ئێران لەبەرچاو نەگیرێن. بەڵام بەنیسبەت پرسی کوردەوە.

هەمووان دەزانن خەڵکی کوردستان، گەلێکی خاوەن مافە لە ئێراندا، پانتاییەکی زۆر و گەورەی جوغرافیای ئێران پێوەندیی بەو گەلەوە هەیە؛ میللەتێکی ڕووناکبیر و نەتەوەیەکی تێکۆشەرە. لە تەواوی مێژووی ئێراندا گەلی کورد بۆ وەدەستخستنی مافەکانی لە تێکۆشاندا بووە و نەوەستاوە. بە لەبەرچاوگرتنی هەلومەرجی ئێران واقیعبینانە سیاسەتی کردووە. گوێ لە قسەکانی شەهید دوکتور قاسملوو بگرە و چاو لە سیاسەتی نووسراوی حیزبی دێموکرات بکە. گوتاری حیزبی دێموکراتی کوردستان و زۆربەی هێزە سیاسییەکانی کوردستان بەڕوونی ئەوەیە کە خەبات دەکەن لە چوارچێوەی جوغرافیای ئێراندا بۆ ئەوەی نیزامێکی دێموکراتیک بێتە ئاراوە و دێموکراسی تێیدا دەستەبەر بێ و کورد مافی نەتەوەیی و سیاسی خۆی تێدا وەدەستبێنێ و مسۆگەری بکا. کە وایە بۆ ئەوەی خەڵکی ئێران بە یەکەوە ئاسوودە و بەختەوەر بن، دەبێ بە لەبەرچاوگرتنی ئەو ڕاستییانە ئێرانی داهاتوو وا دروست بکەنەوە، حکوومەتی ئێران حکوومەتی هەموو پێکهاتەکانی وڵات بێت. سروشتییە لە حاڵەتێکی وادا کورد بەشداری چالاکانە دەکا بۆ بنیاتنانی ئێرانێکی دێموکراتیک و سەقامگیر؛ بەڵام ئەگەر بە هەر هۆیەک ئەوە نەیەتە دی، سروشتییە کورد کە بەدرێژایی مێژووی بۆ مافەکانی خۆی تێکۆشاوە و ڕووبارێک خوێنی داوە و ئەزموونی بەربەرەکانی لەگەڵ دوو ڕێژیمی ناوەندگەرای پاشایەتی و کۆماری ئیسلامیی هەیە، خەباتی خۆی درێژە پێ دەدا هەتا مافەکانی دەستەبەر دەبن.

درێژەی...

یەکپارچەیی هەرێمی یا مافی گەل بۆ دیاریکردنی چارەنووس

.... ئەولەوییەت بە مرۆڤ دەدا نەک ئیرادەی دەوڵەتەکان.

پەیماننامەی مافە مەدەنی و سیاسییەکان و هەروەها پەیماننامەی مافە ئابووری و فەرهەنگییەکان و پرۆتۆکۆلە هاوپێچەکانیان، هەموویان باسی مافی مرۆڤەکان و گرووپەکان و گەلان دەکەن. لە ڕاستیدا ئەوەی کە لە فەلسەفەی ئەو پەیماننامە و جاڕنامانەدا دەبینرێ، بریتییە لە بایەخدان بە مرۆڤ، نەک بایەخدان بە ئیرادەی دەوڵەت و هەرێمی ژێردەسەڵاتەکەی. ئەگەر ئەو دەسەڵاتەش دژەئینسانی و دژی دێموکراسی بێ، ئەوە ئیتر ڕێگە بە نەزمی نێونەتەوەیی دەدا کە گوشاری بۆ بێنێ تاکوو ڕەچاوی مافی تاکەکان و گرووپ و گەلانی ژێردەستی بکا.

تەنیا شوێنێک کە لە بەڵگە جیهانیەکاندا باس لە سەروەریی دەوڵەت و یەکپارچەیی هەرێمی دەکا، مەنشووری ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانە. لە خاڵی دووهەمی ئەو مەنشوورەدا کە پێکهاتەی UN باس دەکا و وڵاتانی ئەندامی ئەو ڕێکخراوە قبوڵیان کردووە هاتووە: هەموو ئەندامان لە پێوەندییە نێونەتەوەییەکانیاندا خۆیان دوور دەگرن لە بەکارهێنانی هەڕەشە یان زۆر بەدژی یەکپارچەیی هەرێمی یان سەربەخۆیی سیاسی هەر دەوڵەتێک، یان بەکارهێنانی هەر ڕێگەیەک کە لەگەڵ بنەماکانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتوەکاندا دژایەتیی هەبێ.

ئەم خاڵە سێ کۆڵەکەی سەرەکیی تێدا ڕوون و بەرچاوە:

یەکەم باس لە دەوڵەتانی ئەندام دەکا.

دووهەم باس لە پێوەندییە نێونەتەوەییەکان دەکا.

سێهەم، چەمکی یەکپارچەیی هەرێمیی لە پێوەندیی نێوان دەوڵەتاندا پێناسە کردووە. تا بەو شێوە سنووری دەسەڵاتی هەر دەوڵەتێکی پێ پێناسە بکا.

ئەوەی کە لە ئێران و لە بیرکردنەوەی شۆڤێنیستیدا جێی گرتوە و دەیانەوێ بیکەن بە هێژموونیی سیاسی و هزری لە نێو هەموو ئێراندا، ئەوەیە کە بە کەڵکی نابەجێ وەرگرتن لە دەستەواژەیەک کە بۆ دیاریکردنی سنووری نێوان دوو یان چەند دەوڵەت لە چارت و پێکهاتەی UN دا ئاماژەی پێ دراوە، بیرۆکەیەکی چەواشە دروست بکەن کە پیرۆزی بە سنوورەکان ببەخشێ و چەمکی "حفظ تمامیت ارضی ایران"یان لێ هەڵێنجاوە تاکوو هەموو گرووپ و نەتەوەکانی ئێران ملکەچی دەسەڵاتی ناوەندی بکەن. ئەوان لە ڕاستیدا بەو چەمکە چەواشەیە هەموو خاڵ و بەندەکانی جاڕنامە و پەیماننامە جیهانیەکان پووچەڵ دەکەنەوە و پێت دەڵێن کە تۆ دەبێ سوێند بخۆی کە واز لە مافی ڕوون و بێ گرێوگۆڵی خۆت کە لە پەیماننامەی مافە مەدەنی و سیاسیەکاندا هاتووە دێنی و سوێند بۆ دەسەڵاتی ناوەندی دەخۆی کە ملکەچی ئیرادەی نەتەوەی حاکم دەبی و واز لە ئیرادەی خۆت دێنی.

سەیرتر لە هەموو ئەوەی کە زۆربەی گرووپە فارسەکانیش کە ئیدیعای دێموکرات بوون و پێبەندی بە جاڕنامە جیهانییەکانەوە دەکەن، ئەوانیش هەر باس لە چەمکی شۆڤێنیستیی پاراستنی یەکپارچەیی هەرێمی لە نێو نەتەوەکان و کۆمەڵگەی ئێراندا دەکەن و بە ناوی دێموکراسی و پێبەندبوون بە مافی مرۆڤیشەوە پێت دەفرۆشن و وایان لێ کردووە کە هەر حیزب و گرووپێکی نەتەوە ستەملێکراوەکان کە سوێندی ئەو چەمکەیان بۆ نەخوا بە چاوی "تجزیه طلب" و ئامرازی دەست بیانی دەیناسێنن.

بۆ زیاتر سەلماندنی باسەکان دەتوانین ئاماژە بە هەڵوێستی وڵاتانی وەکوو بریتانیا و کانادا بدەین: هەم لە بریتانیا لە دوای هاتنەئارای چەمکی دیاریکردنی چارەنووسەوە ڕێگا بە سکاتلەند دراوە کە گشتپرسی بۆ چارەنووسی خۆی بکا و هەم لە کاناداش ڕێگەیان بە خەڵکی کێبێک داوە کە هەر کات ویستیان گشتپرسی بکەن و گەر حەزیان لێ بوو وڵاتی خۆیان دامەزرێنن. لە هیچ باسێکی سیاسیی نێو ئەو دوو وڵاتەشدا نەیانگوتوە کە گشتپرسی لە سکاتلەند یان کێبێک دژی "حفظ تمامیت ارضی"یە! ئایا بریتانیایی و کاناداییەکان بە ڕادەی فارسەکانی ئێران لە مافی مرۆڤ و مافی گەلان تێ نەگەیشتوون؟

گەر پاراستنی یەکپارچەیی هەرێمی ببێ بە بنەمای بیرکردنەوەمان، لە ئێرانی داهاتووشدا کە کۆماری ئسیلامی نەمابێ و دێموکراتیکیش بێ، ئەوکات گەر نەتەوەیەکی غەیرەفارس و غەیرەکورد ویستی دەوڵەتی خۆی دابمەزرێنێ، ئەوە دژی یەکپارچەیی هەرێمی ئێران دەبێ و ئەوکات کورد دەبێ یارمەتیدەر بێ تاکوو دەسەڵاتی ناوەندی بەسەر ئەو گەلەدا بسەپێ!

ئەوەی کە بیرکردنەوەی شۆڤێنیستی دەیکا، تەفسیری دڵخوازیەتی لە بەڵگە و پەیمان و دەسکەوتە جیهانییەکان کە ڕێک بەپێچەوانەی شۆڤێنیزیم بۆ پاراستنی مافی مرۆڤ و گەلان لەدەست دەستدرێژیەکانی دەوڵەت هاتوونەتە ئاراوە.

چەمکی پاراستنی یەکپارچەیی خاکی وڵات تەنیا دەکرێ لە بەرانبەر دەوڵەتانی دەیکەدا پێناسە بکرێ. وەکوو ئەوکاتەی کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ڕایگەیاند کە لە بەرانبەر هێرشی ڕژیمی ئێراقدا ئامادەیە دیفاع لە ئێرانێک بکا کە مافی کوردی تێدا پارێزراو بێ. لە پێوەندیی سیاسی و هاوکاریی هێزەکانی سەر بە نەتەوە ستەملێکراوەکان و هێزە فارسەکاندا دیارە کە دەبێ هەندێ تاکتیک بگیرێتە بەر کە لایەنی بەرانبەریش پێی ڕازی بێ و ڕەنگە بە دڵی تۆ نەبێ بەڵام دڵی ئەوی پێ ڕابکێشی. بەڵام ئایا لایەنی فارس ئامادەیە بەڕوونی باس لە پەیماننامەی مافە مەدەنی و سیاسییەکان کە پەنجا ساڵە واژۆیان کردووە بکا و بەڕوونی بڵێ مافی دیاریکردنی چارەنووس بۆ نەتەوەکان و یەک لەوان کورد قبووڵ دەکا؟

لەکاتێکدا باوەڕمان وابێ کە ئێران لە چەند نەتەوەی جیاواز پێک هاتووە کە هیچیان سەرتر لەویتر نین، ئیتر پێکەوەژیان و پێکەوەبوونیشمان دەبێ بە ویست و حەزی خۆمان بێ و ئەوە دەوڵەتی هاوبەشە کە دەبێ ئەوەندە جەزابییەتی هەبێ کە هیچ کام لە نەتەوەکان حەزیان لە جیابوونەوە نەبێ، نەک نەتەوەکان سوێند بخۆن کە بە هەموو شێوەیەک ملکەچی ئیرادەی پاراستنی یەکپارچەیی هەرێمی دەبن.

کاتێک کە دەستەواژەیەکی شۆڤێنیستیمان قبووڵ کرد کە هەموو بنەما هزری و فەلسەفییەکانی بوون و مافەکانمان دەباتە ژێر پرسیار، ئیتر ئەوە تاکتیک نییە، بەڵکوو دەسبەردانەوە لە ئامانج و بڕواکانیشە.

کوردستان
● ژمارە: ٨٤٠
١٥ی ڕێبەندانی ١٤٠١ _ ٢٠ی فێورییەی ٢٠٢٢

چەند جارێک کە لە وڵاتی ئێران یاسای بنەڕەتی نووسراوە، چ لە زەمانی پەهلەویدا و چ لە سەردەمی کۆماری ئیسلامیدا، یاساکە نیزامی حاکم لە بەرژەوەندیی دەسەڵاتی زاڵ دایڕشتووە و ئەگەر تا ڕادەیەک هێندێک خاڵی ئەرینی تێدا هاتبێت، بەڵام بە کردەوە نیزامی حاکم پێی پابەند نەبووە

ئەگەر ڕۆژێک بە جۆرێک لە جۆرەکان بێدەنگی باڵ بەسەر خەباتی دیاری خەڵک دادەکشێ، ئەوە بە مانای تەواوبوونی شۆڕشەکە نییە. من پێموایە شۆڕشی خەڵکی ئێران بەرانبەر بە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی کاتێک کۆتایی دێت کە ئەو ڕێژیمە کۆتایی پێ هاتبێ و ئەو ڕۆژەش زۆر دوور نییە

پێوەندیی نێوان نەتەوەکانی پێکهێنەری ئێستای ئێران چەند بەهێز و توکمە و شوێندانەرە لەسەر ڕەوتی ڕووداوەکانی ئێران، لەسەر بەهێزیی ئۆپۆزیسیۆن بۆ ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی؟

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەگەڵ بەشێکی زۆری نەتەوە یان پێکهاتەکانی ئێران "کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فێدراڵ"ی پێک هێناوە، لەبەر ئەوەی دەزانین خەڵکی ئێران یەک نەتەوە یان یەک میللەت نییە، بەڵکوو پێکهاتەی جیاوازن. ئەو وڵاتەش دەبێ وا پێناسە بکرێ کە وڵاتێکی فرە نەتەوەیە. نەتەوەکانیش مافی جیاوازیان هەیە، ویستی جیاوازیان هەیە، فەرهەنگ و کولتووری جیاوازیشیان هەیە؛ سروشتییە ئەرک و بەرپرسایەتی بۆ دروستکردن و پێڕاگەیشتن بەو وڵاتەش لە سەرشانی هەموویانە. ئەوەش تەنیا لە چوارچێوەی وڵاتێکی دێموکراتیکدا دەکرێ کە لە یاسای بنەڕەتیی وڵاتدا ئەو جۆراوجۆرییانە هەموویان جێگیر بکرێن. سروشتییە ئەرک و فەرمانیش بۆ هەموو پێکهاتەکان دەبێ دیاری بکرێت. چەند جارێک کە لە وڵاتی ئێران یاسای بنەڕەتی نووسراوە، چ لە زەمانی پەهلەویدا و چ لە کۆماری ئیسلامیدا، یاساکە نیزامی حاکم لە بەرژەوەندیی دەسەڵاتی زاڵ دایڕشتووە. ئەگەر تا ڕادەیەک هێندێک خاڵی ئەرینی تێدا هاتبێت، بەڵام بە کردەوە نیزامی حاکم پێی پابەند نەبووە. هەر بۆیە وەک بەڕێزت ئاماژەت پێدا هەموو پێکهاتەکان و نەتەوەکانی ئێران دەبێ بە یەکەوە هاوکار و هاوخەبات بن. مافی یەکتر بە فەرمی بناسن کە ئەوە دەتوانێ ئومێدمان پێ بدات بۆ نیزامێکی دێموکراتیک و سەقامگیر.

هەر ئێستاش دەرک بەوە دەکەین کە لەو چوار مانگەدا گۆڕانێکی باش دروست بووە، بۆ نموونە ئەگەر سەیری خۆپێشاندانی ئێرانییەکان لە ستراسبۆرگی فەڕانسە بکەین، دەبیندرێ کە ئێرانییەکان بە ئاڵا و لۆگۆی جیاواز بەشداری خۆپێشاندانیان کردووە بۆ یەک مەبەست واتە ناساندنی سپای پاسداران وەک ڕێکخراوێکی تێرۆریستی و ئەوە پەیامێکی باشە کە دەسکەوتی شۆڕشی ژینا بووە.

لە ڕۆژانی ڕابردوودا ئێمە یادی دووی ڕێبەندان و ساڵڕۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستانمان بەرز ڕاگرت، یەکێک لەو نموودە بەرچاوانەی کە لە مێژوودا دەیخوێنینەوە و لە کۆماری کوردستانە بەرجەستە بووە تۆخکردنی پرسی ژنان و مەیداندان بەوان بووە لە کۆمەڵگەی کوردستاندا. پێتان وایە شۆڕشی ژینا بە جۆرێک لە جۆرەکان ئیلهامی لە کۆماری کوردستان و بنەما فکری و کردەییەکانی شەخسی پێشەوا قازی وەرگرتووە؟

ئەگەر سەیری مێژوو و کولتووری کورد بکەین، دەبینین ژن لە کۆنەوە لە کۆمەڵگەی کوردیدا و لە ژیانی کۆمەڵایەتی و تەنانەت سیاسیشدا نەخشی هەبووە. لە دەورانی کۆماری کوردستاندا پێشەوا قازی محەممەد بە دامەزراندنی ڕێکخراوی یەکیەتیی ژنان بە فەرمی ژنانی هێنایە نێو گۆڕەپانی سیاسی و کۆمەڵایەتییەکان. لەو کاتەوە بەشداری ژن لە نێو ڕێکخراو و حیزب و تەنانەت هێزی نیزامی پێشمەرگەشدا نەخشی دیار و پڕ ڕەنگی هەبووە. لە بەرنامەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا بەڕوونی هاتووە کە ژن لە کۆمەڵگەدا یەکسانە لەگەڵ پیاو و هیچ جیاوازییەک لەنێوان ژن و پیاودا دانەندراوە. لە پێڕەوی نێوخۆی حیزبیشدا کە ماف و ئەرک بۆ ئەندام دیاری کراوە، جیاوازی دانەندراوە بەڵکوو بۆ ئەوەی بەشداری ژنان کاریگەرتر بێ، هێندێک ڕێکاری باش دیاری کراوە هەتا ژن ئاسانتر بتوانێ لە ئۆرگانەکانی ڕێبەریی حیزبیدا جێگە بگرێ. شۆڕشی ژیناش گۆڕانێکی نەوعی لە نەخش و دەوری ژن لە ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی و خەبات و تێکۆشانی بە ئێمە نیشان دا، بە ئازایەتی و لەمەیدانابوونی خۆیان و نرخدان و تێچووی قورس شوێندانەرتر بوون. هەر ئەوەش وای کرد کە کۆمەڵگەی ئێران زیاتر بجووڵێ و دنیای دەرەوەش بە ئاگاداربوون لە خەبات و دەوری ژنان زۆرتر بایەخ و گرینگییان بە شۆڕشی ژینا دا و پشتگیریان کرد و جینایەتەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێرانیان ئیدانە کرد. بۆیە ئەو گۆڕانە نەوعییە پێویستە لە هەموو بەشەکانی ژیاندا لە بنەماڵە، لەکۆمەڵگە و بوارە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی و سیاسی بە خوێندنەوەی نوێ لە نەخش و دەوری ژن بڕوانێ بۆ دروستکردنی کۆمەڵگەیەکی تەندروست و پێکهێنانی نیزامی دێموکراتیک لە داهاتووی ئێراندا نەخشی ژن پڕ ڕەنگتر بکا. دڵنیام ئەگەر کۆمەڵگەی ئێران بە گشتی لە هەموو بوارەکان لەو پۆتانسیێلە بەهێزەی ژن یارمەتی وەربگرێ، داهاتووی ڕوونتر لە پێش کۆمەڵگەی ئێران دایە. ئەگەریش ئەوە نەکرێ، سروشتییە ژنان لە خەبات بەردەوام دەبن تا جێگە و کاریگەری خۆیان لە بنەماڵە، کۆمەڵگە و بوارەکانی سیاسی و کۆمەڵایەتیدا مسۆگەر دەکەن.

ئێوە وەک خۆتان چۆن دەڕواننە داهاتووی ئەم شۆڕشە؟

ئەوە سێهەم جارە لە دەورانی شۆڕشی ژینادا ئەو پرسیارە لەمن دەکرێ. ئەوەی ڕاست بێت ئەمن زۆری پێ دڵخۆش و ئومێدەوارم. ئەوەش لەخۆڕا نییە. یەکەم: ڕێژیمی ئێران وەک ڕێژیمێکی نابەرپرس بە گشتی بۆ خەڵکی ئێران ناسراوە، تەنانەت لە نێو دامودەزگاکانی ڕێژیمیشدا ئەوە هەستی پێ دەکرێ. دووهەم: دەستوەردانی ڕێژیمی ئێران لە کاروباری حکومەتان و گەلانی دیکە زۆر ئاشکرایە، ئەوەش ناوچەکەی تەواو نائەمن کردووە. تەنانەت لەئێستادا ڕێژیمی ئێران بەرژەوەندی و ئاسایشی جیهانیشی بە شێوەیەک لە شێوەکان خستۆتە مەترسییەوە. سێهەم: خەڵکی ئێران کە بە دژی ڕێژیمی ئێران ڕاپەڕیوە، دونیای دەرەوە بە گشتی پشتگیری خواستی خەڵک دەکات و جینایەتەکانی ڕێژیم مەحکووم دەکەن و بە شێوەی جۆراوجۆر پشتگیری خەڵکی وەزاڵەهاتووی ئێران دەکەن و ئەوە لە نێو دەوڵەتانیش هەستی پێ دەکرێ و ئەوەش چالێنجی گەورەی بۆ ڕێژیم دروست کردوە. چوارەم: کێشە و قەیران لە وڵاتی ئێران ئەوەندە زۆر و گشتگیرە، حکومەت لە توانایدا نییە چارەسەریان بکات؛ لەکۆتاییدا خەڵکی وڵاتی ئێران لێبڕاون تا ڕووخانی ئەو ڕێژیمە خەبات درێژە دەدەن. پێنجەم: ئەوەی ڕۆژێک بە جۆرێک لە جۆرەکان بێدەنگی باڵ بەسەر خەباتی دیاری خەڵک دادەکێشێ بە هیچ شێوەیەک وەک مۆرەکانی ڕێژیم دەڵێن بە مانای تەواو بوونی شۆڕشەکە نییە. من پێموایە شۆڕشی خەڵکی ئێران بەرانبەر بە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی کاتێک کۆتایی دێت کە ئەو ڕێژیمە کۆتایی پێ هاتبێ و لە ڕوانگەی خۆمەوە ئەو ڕۆژەش زۆر دوور نییە.

کەواتە پێتان وایە ئیحتماڵی لە نەزەر دەگرن کە سیناریۆیەک هاوشێوەی شۆڕشی ٥٧ جارێکی دیکە ڕوو بداتەوە؟

خەڵکی وڵاتی ئێران بە گشتی لە خەبات و تێکۆشانی نێوخۆیدا ئەزموونیان زۆرە؛ ئەگەر شۆڕشی ساڵی ١٣٥٧ی هەتاوی بە نموونە بێنینەوە، بە یەک ڕۆژ خەڵک نەهاتە سەرشەقام وهەتا کارەکە تەواو بکات؛ بەڵکوو ساڵی ١٣٥٦ لە قوم خەڵک هاتە سەرشەقام و نارەزایەتی دروست بوو و وابزانم سێ کەس کوژران و لە چلەی ئەوان لە تەورێز دیسان خەڵک هاتە سەر شەقام و ئەوە درێژەی هەبوو زیاتر لە نۆ هەتا دە مانگی کێشا تا شۆڕش سەرکەوت.

من پێموایە ئەو سیناریۆیە دەکرێ بۆ درێژەی خەباتی خەڵک ئەو جارەش دووپات بێتەوە و بە بەردەوامی خەڵک لە خەبات و تێکۆشاندا لە کۆتاییدا ئەو ڕێژیمە وەلا دەنێین بەڵام هیوادارم سێناریۆی دووهەمیان ئەنجامی ئەو شۆڕشە وەک شۆڕشی ١٣٥٧ی هەتاوی بەسەر نەیەت و بە هاتنە سەر دەسەڵاتی حکومەتێکی دێموکراتیکی خەڵکی کۆتایی بێت کە خەڵک تێیدا بە مافی سیاسی و کۆمەڵایەتی خۆیان بگەن.

کاک مستەفا لە کۆتاییدا ئەگەر سەرنج یان قسەیەکی نەگوتراوتان مابێت.

هیوادارم شۆڕشی ژینا هەرچی زووتر بە تێچووی کەمتر سەرکەوێ و گەلانی ئێران لە چوارچێوەی نیزامێکی دێموکراتیکی فیدرڕاڵدا بە یەکەوە بحەسێنەوە. من ئەو توانا و پوتانسیلە لە ئێرانیاندا دەبینم کە بتوانن بە یەکەوە نیزامێکی دێموکراتیک بهێننە ئاراوە و پێوەندییەکی باش لەنێو خۆیاندا دروست بکەن و ئێرانی داهاتوو بۆ هەموو ئێرانییەک بکەن بە وڵاتێکی ئەمن و ئاسوودە و خەڵکەکەی بە بەختەوەری تێیدا بژین.

جیهان لە بەرامبەر کۆماری ئیسلامییدا

ڕێباز مەلەکشاهی

لەوەتەی ڕاپەرینە نێوخۆییەکانی ئێران دەستی پێ کردووە، هەڵوێستی جیهانیش سەبارەت بە کۆماری ئیسلامی گۆڕاوە.

ئەگەر پێش لە ئاڵۆزییەکانی ئێران وڵاتانی ڕۆژئاوایی و ئاژانسی نێودەوڵەتیی وزەی ئەتوم داوای سازان و دانوستان و تێکەڵاوییان لە کۆماری ئیسلامی دەکرد، ئێستە ئەوە ڕۆژئاوایە کە ئەو پرسەی خەواندووە. وڵاتی چینیش گەرچی لە نێوخۆیدا بە تەواو مانا نیزامێکی سیاسیی دیکتاتۆرییە، بەڵام لە سیاسەتی دەرەوەدا یاسامەند و خۆی لەگەڵ هاوکێشە ناوچەیی و جیهانییەکان ڕێک خستووە؛ بە هەڵگیرسانی شۆڕشی جەماوەری لە ئێران لەگەڵ ئەوەدا لە سەردەمی دەسەڵاتی شاوە هەتا ئێستە هاوپەیمانی ستراتیژیکی ئێران بووە، لە وەرچەرخانێکی ستراتیژیکدا خۆی لە گێچەڵ و سەرجەنجاڵییەکانی کۆماری دوور خستەوە و بەو هەڵوێستەی پشتی ئابووریی ئەو وڵاتەی شکاند. چین وڵاتێکە کە کاڵا و شتوومەکە خاوەکانی بە ئاسانی و خێرا بۆ نەخت دەبێتەوە، بەڵام ئاڵۆزییەکانی نێوخۆ بوو بە هۆی ئەوە کە چین تا ڕادەییەکی زۆر لە بازاڕەکانی ئێران بکشێتەوە.

ئەگەر پێش لە ڕاپەڕین تەنیا ئەمریکا بایکوتی دەخستە سەر کۆماری ئیسلامی، ئەوە لە ئێستەدا پارلەمانی ئورووپا وەک ناوەندی یاسایی و بۆروکراتیکی ڕۆژئاوا و تەنانەت تەواوی جیهان، باڵی چەکداری و بڕیاردەری کۆماری ئیسلامیی خستۆتە لیستی تێرۆرەوە. سپای پاسداران وەک گەورەترین هێزی میلیشیایی جیهانی کە لە ئاڵوگۆڕەکانی ڕۆژهەڵاتی ناویندا دەوری سەرەکی هەبوو ئێستە ڕەوایی جیهانیی خۆی لە دەست داوە.

هەڵوێستی چین و ئورووپا دو گورز و تەزووی کوشەندە بوو لە پەیکەری کۆماری ئیسلامی درا. بڕیارەکانی ئورووپا ڕەوایی جیهانی هەیە و ئەگەر ڕۆژێک لەدژی هەر لایەک بڕیار دەربکات، ئەوە لە ژاپۆن و ئوستralیاوە هەتا ئەمریکا وەک بڕیارێکی یاسایی پەسەندی دەکەن و خۆیان بە ملکەج دەزانن بۆ جێبەجێکردنی. بڕیاری بە تێرۆریست ناساندنی سپای پاسداران لێکەوتەی زۆری بە دواوەیە و هەموو وڵاتانی جیهان و ڕێکخراوە مافی مرۆییەکان، ناتۆ، ئۆپێک، دادگا جیهانییەکان (لاهە،دادگای ئورووپا و...)، ئینترپۆل، کۆنڤانسیۆنەکان و ،،،تاد دەتەنێتەوە.

ئەو هەڵوێستەی پارلمانی ئورووپا کە بێتوو لە بەردەوامیی خۆیدا لە کۆڕی وەزیرانی وڵاتانی یەکیەتیی ئورووپاشدا پەسند بکرێ، لە باری دەرئەنجام و دەسکەوتەوە چەند بەرانبەری هەڵوێستی ئەمریکایە لە یازدەی سیپتامبەردا. ئەگەر لە یازدەی سیپتامبەردا عێراق و ئەفغانستان کرانە ئامانج، ئەوا لەو بڕیارەی ئورووپادا، مەبەست بەهێزترین و ستراتیژیکترین وڵاتی ناوچەکە واتە ئێرانە.

ئابووریی کۆماری ئیسلامی بە سپاوە گرێ دراوە و هەروەها هەموو سەرچاوە کلیدییەکان و داهاتی وڵات موڵکی ئەو ڕێکخراوەیە. بە هۆی ئەو بڕیارەوە ئابووریی نێوخۆی ئێران دەگات بە قەیرانیترین ئاستی خۆی لە داهاتوودا.

سپا هەر هەڵویستێک بگرێ، چ بە کشانەوە بێ لە بەرانبەر ئورووپادا یا هەڵبژاردنی شەڕ، بە زیانی خۆی دەشکێتەوە. قسە ئەوەیە کە ئورووپای ئیستا بۆ ئێران ئیدی ئورووپاکەی جاران نییە. لە دوای هەڵگیرسانی شەڕی ئۆکراین، ئورووپا بەئاشکرا و بە یارمەتیی لۆجستیک پشتی ئۆکراینی گرت. لە دوای یارمەتییە درۆنییەکانی کۆماری ئیسلامی بۆ ڕووسیە، ئورووپا زیاتر لە سپای پاسداران و بەگشتی کۆماری ئیسلامی بەقینەدا کەوت.

ڕوویەکی دیکەی ئەو باسە ئەوەیە کە دو چەمکی سیاسەت و ئابووری وەک دو باڵی سپا وایە و لێک جیا ناکرێنەوە. بەو بڕیارەی ئوروپا کۆماری ئیسلامی لە باری ئابوورییەوە تووشی گەورەترین ئاستەنگ دەبێتەوە و هەموو سەرە پەتەکانی لە دەست دەردەچێت. ئابووریی ئێران ئابوورییەکی میلیتاریستییە و هەموو داهاتەکان لە فیلتەر و داڵانی سپاوە دەچێتە خەزێنە و بەرنامە و بودجەی دەوڵەتەوە.

پرۆژەکانی سپا لە وڵاتانی ناوچەشدا بە هۆی ئەو بڕیارەی پاڕلمانی ئورووپاوە بێتوو لایەنی کردەیی بگرێتەخۆی، لە هەموو وڵاتانی جیهاندا تووشی قەیرانی گەورە دەبێتەوە و بەپێی یاسای دیاریکراو، بەئاسانی دەتوانن ببنە بەربەست و کۆسپی سەر ڕێگای. واتە هەر ڕێکخراو و حیزب و لایەنێک لەگەڵ سپای پاسداراندا هاوکاری و هاوپەیمانیی سەربازیی کردبێ، وەکوو ئەو ڕێکخراوە حیسابی بۆ دەکرێ و چارەنووسی گرێ ئەدرێت بەو ڕێکخراوە توندئاژۆوە.

لە کۆتاییدا دەبێ بگوترێ کە سپا وەک هێزێکی سیاسی - سەربازی و تێرۆریستی لە بڕیاری خۆی دانابەزێ و ناچارە شەڕی مان و نەمان بکات. سپا بەرهەمهێنەری چەکوچۆڵی سەربازییە و تەنانەت ئەو بەرهەمانەش هەناردەی وڵاتانی ناوچەکە دەکات. سپا لە وڵاتانی ناوچەکەدا خاوەن هێزی میلیشیا و گرووپگەلی تیرۆریستییە و لەوانەیە لە داهاتوودا ئەگەر توانایی ئابووری ڕێگە بدات، چالاکیان بکاتەوە. ئەوەشە وا دەکات کە جیهان لە بەرانبەر کۆماری ئیسلامیدا بوەستێت.

کۆبوونەوەیەک لە پارلمانی سوید بۆ باس لەسەر دۆخی ئێران

ڕۆژی پێنجشەممە ٦ی ڕێبەندان بە دەستپێشخەریی ئەندامانی حیزبی لیبراڵی سوید، سیمینارێک لەسەر دۆخی شۆڕشی ژینا لە پارلمانی سوید بەڕێوە چوو.

لە بەشی یەکەمی سیمینارەکەدا دوکتور کوێستان گادانی، ئەندامی ڕێبەری و بەرپرسی یەکەمی حیزبی دێموکرات باسێکی سیاسیی لەسەر دۆخی ئێستای شۆڕشی ژینا دژی کۆماری ئیسلامی پێشکێش کرد و تیشکی خستە سەر ئەوەی کورد وێڕای پشتیوانی و هاوخەباتی لەگەڵ ڕاپەرینی سەرانسەری لە ئێران، هاوتەریب هەوڵ و تێکۆشانەکەی بۆ شوناسی خۆی بووە.

لە بڕگەکانی دیکەی سیمینارەکەدا خاتوو ئازادە ڕوجحان، پارلمانتاری بە ڕەگەز ئێرانیی حیزبی سوسیال دێموکراتی سوید، کاکۆ عەلیار، ئەندامی ڕێبەریی کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران و دوکتور ئیدریس ئەحمەدی، مامۆستای زانکۆ و ئەندامی ڕێبەریی حیزب باسە سیاسییەکانی خۆیان پێشکێش کرد. کاکۆ عەلیار لە باسەکەیدا ئاماژەی بەوە کرد کە دروشمی "ژن ژیان ئازادی" ڕیشەی لە نەریتی سیاسیی چەندین دەیەی گەلی کورددایە. هەروەها دوکتور ئیدریس ئەحمەدی گوتی: ئەگەرچی تەوژمی شۆڕشەکە کەمێک دامرکاوە، بەڵام ڕۆحی شۆڕشگێڕانەی خەڵک هێشتا زیندووە و ڕێژیم لە هەموو ڕەهەندە ئایدیۆلۆژیکییەکانیدا شکستی هێناوە.

لە بڕگەی کۆتایی سیمینارەکەشدا فرێدریک ماڵم، پارلمانتاری حیزبی لیبراڵی سوید باسێکی سیاسیی پێشکێش کرد و لە بەشێک لە قسەکانیدا گوتی: سیاسەتی ڕۆژاوا بەرانبەر بە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی دەبێ بگۆڕدرێ.

حیزبی دێموکرات وەک دامەزرێنەری کۆماری کوردستان ڕێزی لێ نرا

لە هەولێر، پێتەختی هەرێمی کوردستان بەبۆنەی ٢ی ڕێبەندان ساڵوەگەڕی دامەزرانی کۆماری کوردستان پانێلی گفتوگۆی خاڵە هاوبەشەکانی نێو پارتە سیاسییەکان بەڕێوە چوو. لەو سمینارەدا حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وەک دامەزرێنەر و میراتگری کۆماری کوردستان ڕێزی لێ گیرا.

ئامانج لەو سمینارە کە ڕۆژی یەکشەممە ٢ی ڕێبەندان ئەنجومەنی لاوانی کوردستان، پێکهاتوو لە ڕێکخراوەکانی لاوانی پارتە سیاسیەکانی باشووری کوردستان بەڕێوەی برد، کردنەوەی باسێک بۆ زیاتر لێکنزیکبوونەوە و گفتوگۆی نێوان حیزبەکان و خستنەڕووی ڕوانین و بۆچوونیان لەسەر کۆی کێشەکان لە هەرێمی کوردستان بوو. لەو سمینارەدا نوێنەری حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە هەولێر و شاندێکی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەشدار بوون.

لەنێو باسەکانی پانێلەکەدا بڕگەیەک تەرخان کرابوو بۆ ڕێزلێنان لە حیزبی دێموکرات وەک حیزبی دامەزرێنەری کۆماری کوردستان کە لەلایەن مەیسەر عوبێد، سەرۆکی ئەنجومەنی لاوانەوە ڕێزنامەی یادەوەریی کۆماری کوردستان پێشکەش بە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کرا

محەممەدساڵح قادری، نوێنەری حیزبی دێموکرات لە هەولێر پاش وەرگرتنی ڕێزنامەکە وتارێکی کورتی لەبارەی ئەو بۆنە مێژووییە و هەروەها دۆخی ئێستای ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێشکەش کرد. بەڕێزیان مێژووی بایەخەکانی شۆڕشی ئێستا لە ئێران و ڕۆژهەڵاتی کوردستانی بۆ کۆماری کوردستان گەڕاندەوە.

چاوپێکەوتنی خالید عەزیزی لەگەڵ "جان بوڵتۆن"، "سام براونباک" و شاندێکی ئۆکڕاینی

خالید عەزیزی، وتەبێژی حیزبی دێوکراتی کوردستانی ئێران کە بۆ چەند کۆبوونەوەیەکی سیاسی سەردانی ئەمریکای کردووە، لە واشنگتۆن لەگەڵ "جان بۆڵتۆن، ڕاوێژکاری پێشووی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکا و سەرۆکی دامەزراوەی ئەمریکا بۆ ئاسایش و ئازادی؛ "سام براونباک"، دامەزرێنەر و سەرۆکی لووتکەی نێونەتەوەیی ئازادیی ئایین؛ و شاندێکی ئۆکڕاینی کەوت.

خالید عەزیزی، وتەبێژی حیزبی دێموکرات لە واشنگتۆن لەگەڵ "سام براونباک"، دامەزرێنەر و سەرۆکی لووتکەی نێونەتەوەیی ئازادیی ئایین، کۆ ببۆوە. لەو دیدارەدا خالید عەزیزی باسی لە هەوڵەکانی ئێران بۆ ناسەقامگیرکردنی عێراق و ناوچەکە کرد و لەم پێوەندییەدا داوای لە براونباک کرد کە توانا و دەسەڵاتی خۆی بەکار بێنێت تاکوو باشتر پێشلێکارییەکانی ئێران لە بواری مافی مرۆڤ بە گشتی و سەرکوتی خەڵکی کوردستان بە تایبەتی لە ئاستی نێونەتەوەییدا لەقاو بدرێت. لەو دیدارەدا سەرۆکی لووتکەی نێونەتەوەیی ئازادیی ئایین ڕایگەیاند شۆڕشی ژینا دەرخەری ویستی ئاڵوگۆڕی بنچینەیی لە ئێرانە و پێویستە جیهان پشتیوانی لە خەباتی خەڵکی ئێران بۆ ئازادی و دادپەروەری بکات.

وتەبێژی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە دیدارێکی دیکەدا لە واشنگتۆن لەگەڵ شاندێکی وڵاتی ئۆکراین کە لە بوارەکانی لابیکردن بۆ ئۆکراین، کۆکردنەوەی یارمەتی و پاکردنەوەی مین لە ئۆکراین چالاکن، کۆ بۆوە.

خالید عەزیزی لەو کۆبوونەوەیەدا باسی لە پێویستیی پشتیوانیی خەڵکی هەر دوو وڵات لە یەکتر کرد و خۆڕاگریی ئۆکرایینییەکانی بۆ بەرگری لە ماف و خاک و وڵاتەکەیان بەرز نرخاند و هیوای خواست بە سەرکەوتنی ئەوان خەڵکی ئێران و کوردستان بتوانن بە پشتیوانیی نێونەتەوەیی، بەسەر کۆماری ئیسلامیدا زاڵ بن. شاندی ئۆکراین لەو دیدارەدا سپاسی سۆز و پشتیوانیی خەڵکی کوردستانیان لە خۆڕاگریی خەڵکی ئۆکراین کرد و سیاسەتەکانی ئێران لە بواری پەرپێدان بە تێرۆریزم و ناردنی درۆن بۆ ڕووسیە لە دژی خەڵکی ئۆکراینیان بە هۆکاری درێژەکێشانی شەڕ و ناسەقامگیریی زیاتری ناوچەکە ناو برد.

خالید عەزیزی لە دیدارێکی دیکەدا لە واشنگتۆن چاوی بە "جان بولتۆن"، ڕاوێژکاری پێشووی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکا کەوت. لەو دیدارەدا شاندەکە دوایین هەلومەرجی کوردستان، ئێران و ناوچەکە هاتنە بەر باس و وتەبێژی حیزبی دێموکرات لەبارەی زێدەخوازییەکانی کۆماری ئیسلامی لە ناوچەکەدا ڕوونکردنەوەی پێویستی پێشکەش بە جان بولتۆن کرد. بەڕێزیان هەروەها باسی لە بەردەوامیی پلان و پیلانەکانی ئێران بۆ ناسەقامگیرکردنی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و مووشەکبارانی بنکە مەدەنییەکانی حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە قووڵایی خاکی هەرێمی کوردستان کرد و داوای لە "جان بولتۆن کرد کە توانا و دەسەڵاتی خۆی بەکار بێنێت تاکوو باشتر نێوەڕۆکی شەڕئەنگێزانەی ئێران لەقاو بدرێت و پێش بە سەرەڕۆییەکانی بگیردرێت.

لەو دیدارەدا جان بۆڵتۆن، سەرۆکی دامەزراوەی ئەمریکا بۆ ئاسایش و ئازادی بەتوندی ڕەخنەی لە لاوازیی سیاسەتەکانی ئەمریکا لەهەمبەر ئێران گرت و گوتی شۆڕشی ژینا دەرخەری ویستی ئاڵوگۆڕی بنچینەیی لە ئێرانە و پێویستە جیهان پشتیوانی لە خەباتی خەڵکی ئێران بۆ ئازادی و دادپەروەری بکات. هەروەها پێشنیاریشی کرد کە لایەنە جۆراوجۆرەکانی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی پەلە بکەن لە پێکهێنانی هاوپەیمانییەک لەدژی کۆماری ئیسلامی.

ناوەندی هاوکاری:

مامۆستایانی ئایینیی بەندکراو تێچووی ئازادیخوازی و پشتگرتنی خەڵکی خۆیانە دەیدەن

ناوەندە ئەمنییەتییەکانی کۆماری ئیسلامی لە ماوەی ڕابردوودا و لە بەردەوامیی ڕەشبگیری چالاکانی سیاسی و مەدەنی و پتر بە ئامانجی کپکردنی شۆڕشی ژینا و سەرکوتی ئاخێزی نوێ و بەربڵاوی کۆمەڵانی خەڵک بۆ ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی، هەزاران کەسیان لە کوردستان دەسبەسەر کردووە کە دەیان کەس لەوان مامۆستایانی ئایینی لە شارە جۆراوجۆرەکانی کوردستانن. بەشێکی زۆر لە مامۆستا دەسبەسەرکراوەکان لە بێدادگاکانی شۆڕش و هەروەها دادگاکانی تایبەت بە مامۆستایانی ئایینیدا پاش جەزرەبە و ئەشکەنجەدان سزای لێدانی قامچی، زیندان، دوورخرانەوە و بێبەریکردن لە مافی مەلایەتییان بەسەردا سەپاوە کە لە ڕاستیدا تاوانی ئەوان تەنیا پشتگرتنی ڕاستییەکان و پشتیوانی لە ویست و داوا ڕەوا و بەرحەقەکانی خەڵکی کوردستان و نارەزایەتیدەربڕین لە سیاسەتەکانی ڕێژیم لە سەرکوت و داپڵۆسینی خەڵک بووە.

لەگەڵ شەپۆلی بەردەوامی ئەو گرتنانە ڕۆژی یەکشەممە، ٩ی ڕێبەندان مامۆستا مەلا یۆسف محەممەدی، پێشنوێژی ئاوایی کەلاتێ لە ناوچەی کەلاتەرزانی سنە کە چەند ڕۆژ پێشتر خۆی و ماڵەکەیان ئاگر دابوو، بەهۆی سەختیی برینەکانی گیانی لەدەست دا.

ناوەندی هاوکاریی حیزبەکانی کوردستانی ئێران گرتن و حوکمدانی مامۆستایانی ئایینی و گوشاری ڕۆژلەگەڵ ڕۆژ زیاتری ناوەندە ئەمنییەتییەکان لەسەر توێژی مامۆستایانی ئایینیی کوردستان مەحکووم دەکا و ناوەندە حکوومەتییەکانی کۆماری ئیسلامی بە بەرپرسیاری کوژرانی مامۆستا مەلا یۆسف و ئەو جینایەتە دەزانێت. مێژووی پتر لە چوار دەیە دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی بۆ هەمووانی سەلماندووە کە سیاسەتی گرتن و ئێعدام، قەڵتوبڕ و کوشتار و جینایەتە سیستماتیکەکانی ڕێژیم چۆکی بە ئیرادە و خەبات و مافخوازیی گەلی کورد دانەداوە و بەدڵنیاییەوە خەڵکی کوردستانیش ڕۆڵە خەباتگێڕەکان و مامۆستایانی ئایینیی بەندکراوی خۆیان کە لەسۆنگەی ئازادیخوازی، دەروەستی و داکۆکی لە مافی گەلەکەیانەوە گیراون و خراونەتە بەندیخانەوە؛ لەبیر ناکەن و وەک چۆن ئەو ڕۆڵە بەندکراوانەی نەتەوەکەمان لە ڕەوتی خەباتی مافخوازانەدا دەنگ و ئیرادەی خەڵک بوون و هەن، خەڵکی کوردستان و هێزە سیاسییەکان و کۆڕ و کۆمەڵەکانی مافی مرۆڤیش دەنگی ئەوان دەبن و وەک ئەرکێکی نیشتمانی و خەباتگێڕی بەهاواریانەوە دەچن.

ناوندی هاوکاریی حیزبەکانی کوردستانی ئێران
١١ی ڕێبەندانی ١٤٠١

شکۆمەندیی کۆمار و بەردەوامیی شانازیی نەتەوەیەک

(بەڕێوەچوونی یاد و ڕێوڕەسمەکانی ٧٧ ساڵەی دامەزرانی کۆماری کوردستان لە دەرەوەی وڵات)

لە حەفتاوحەوت ساڵەی ٢ی ڕێبەندان، ساڵوەگەڕی دامەزرانی کۆماری کوردستاندا کۆمیتەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە دەرەوەی وڵات کۆمەڵێک سیمینار، کۆڕیاد، ڕێوڕەسم و وێبینارییان پێکهێنا.

سویس

ڕۆژی یەکشەممە ٢ی ڕێبەندان بە بەشداریی نوێنەرانی هێز و لایەنە کوردستانی و ئێرانییەکان و ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکرات و کوردانی دانیشتووی سویس، سیمینارێکی سیاسی بۆ بەڕێز خالید عەزیزی بەڕێوە چوو.

وتەبێژی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران باسەکەی خۆی بە یادکردنەوەی کۆماری کوردستان دەست پێ کرد و باسی لە ئەزموونی ئەو کۆمارە کرد کە بە شێوەیەکی تۆکمە و بەرنامە بۆ داڕێژراو، ٧٧ ساڵ لەمەوبەر لەلایەن حیزبی دێموکرات و شەخسی پێشەوا قازی محەممەد ڕاگەیەندرابوو. بەڕێزیان گوتی هەر لەژێر ڕووناکایی ئەو ئەزموونەدا کار دەکەین بۆ ڕێکخستن و هاوکاری لەگەڵ دامەزراو و ڕێکخراوە کوردستانی و ئیرانییەکان بۆ درێژەدانی خەبات دژی کۆماری ئیسلامی، بەتایبەت لە شۆڕشی نوێی گەلانی ئێراندا.

کاک خالید عەزیزی لە باسەکەیدا پێی لەسەر ئەوە داگرتەوە کە پاش ڕووخانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی، دەبێ لە ئێراندا سیستمێکی دیسانتریالیزە جێگیر بکرێت و دەسەڵاتێک بنیاد بنرێتەوە کە هەموو نەتەوە و لایەنەکان بە بیر و بۆچوونی جیاواز بە مافەکانی خۆیان بگەن کە لە غەیری ئەوەدا هیچ سیستمێک خۆ ناگرێت و خەبات و تیکۆشانی ئێمە بەردەوام دەبێت تا دەستەبەرکردنی مافەکانی گەلی کورد. ئێمە نامانهەوێت بە کۆکردنەوەی دەسەڵات لە ناوەندا لە ئێرانی داهاتوو، مافی گەلی ئێمە پێشێل بکرێتەوە کە بە دڵنیاییەوە دیکتاتۆری بەرهەم دێنێتەوە.

وێبیناری هاوبەشی کۆمیتەکانی بریتانیا و فەڕانسە

ڕۆژی یەکشەممە، ٢ی ڕێبەندان کۆمیتەکانی بریتانیا و فەرانسە بە هاوبەشی وێبینارێکیان لە تۆڕی کۆمەڵایەتیی "زووم" بۆ کاک کەماڵ کەریمی، ئەندامی ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پێکهێنا.

کاک کەماڵ کەریمی لە باسەکەیدا سەرەتا ئاماژەیەکی کورتی بە زۆربەی ڕاپەرینەکانی پێش کۆمار کرد کە هیچ کامیان نەیانتوانی سەرهەڵدانێکی سەرتاسەری و گشتگیر بن، بەڵام کۆماری کوردستان بە سەرۆکایەتیی پێشەوای نەمر توانی هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگەی کوردەواری لە دەوری خۆی کۆ بکاتەوە و حکوومەتێکی پێشکەوتوو پێک بێنێت کە تا ئێستاشی لەگەل بێت کورد شتی وای بە خۆیەوە نەدیوە.

بەڕێزیان لە بەشێکی دیکەی قسەکانیدا باسی لە دەور و نەخشی کۆمار لە بواری پەروردە و لاوان و هەروەها گرینگیدان بە کەسایەتیی ژنان و کۆکردنەوەیان لە ڕێکخراوی یەکیەتیی ژنانی دێموکرات و بەشداری پێ کردنیان لە کاری سیاسیدا کرد.

دانمارک

کۆمیتەی حیزبی دێموکرات لە دانمارک ڕۆژی شەممە ١ی ڕێبەندان سیمینارێکی بۆ کاک کاوە ئاهەنگەری، شرۆڤەکاری سیاسی پێک هێنا.

لەو سیمینارەدا سەرەتا پەیامی کۆمیتەی حیزب لەلایەن کاک حوسێن مەحموودی، جێگری بەرپرسی کۆمیتە و بەرپرسی گشتیی تەشکیلاتی کۆمیتەی دانمارک پێشکەش کرا. دواتر کاک کاوە ئاهەنگەری باسێکی لەژێر ناوی "داهاتووی ڕۆژهەڵات لە ژئۆپۆلیتیکی زاگروسدا" پێشکێش کرد. بەڕێزیان سەرەتا ئاماژەی بە ژئۆپۆلیتیک و داهێنان و ئامانج و کارکردەکانی ئەم چەمکە کرد و دواتر هاتە سەر باسی زەروورەتی پێکهاتنی "یەکیەتیی خاک و گەل" بە لەبەرچاوگرتنی ژئۆپۆلیتیکی زاگرۆس.

جێی باسە ڕۆژی یەکشەممە، ٢ی ڕێبەندانیش کۆمیتەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە شاری "ئالبۆرگ"یش هەر بەو بۆنەیە سیمینارێکی بۆ بەڕێزیان پێکهێنا.

ئۆتریش

ڕۆژی یەکشەممە ٢ی ڕێبەندان لەلایەن کۆمیتەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە وڵاتی ئۆتریشەوە ڕێوڕەسمێک وەڕێ خرا.

لەو ڕێوڕەسمەدا وتارت حیزب لەلایەن دوکتور جەزا ساڵحی، بەرپرسی کۆمیتەی حیزب لەو وڵاتە پێشکەش کرا. بەڕێزیان باسەکەی بە ئاماژەیەک بە بستێنە مێژوویی و سیاسییەکانی دامەزرانی کۆمار دەست پێ کرد و لە درێژەی باسەکەیدا هاتە سەر کەمایەسی و دەسکەوتەکانی تا ئێستای شۆڕشی ژینا.

ڕووسیە، قرقیزستان، گورجستان

ڕۆژی دووشەممە، ٣ی ڕێبەندان بۆ ڕێزگرتن لە یادی دامەزرانی کۆماری کوردستان چەند ڕێوڕەسمێک بەڕێوە چوون.

لە ڕێوڕەسمێکدا کە لە شاری "ستاڤراپۆل"ی وڵاتی ڕووسیە پێک هات، کاک "مەمێ مامۆ" بەرپرسی ڕەوەندی کوردستانی لە وڵاتانی سۆڤییەتی پێشوو و ئاسیا، وتارێکی خوێندەوە.

هەروەها لە وڵاتی قرقیزستان لە شاری "بیشکێک" کۆمەڵێک ڕووناکبیری کورد بە کۆبوونەوەی تایبەت یادی کۆماری کوردستانیان بەرز ڕاگرت و شێخ ڕەمەزان، سەرۆکی فیدراسیۆنی کۆمەڵەکانی کورد لە سۆڤییەتی پێشوو چەند وتەیەکی بەو بۆنەیەوە پێشکەش کرد.

لە وڵاتی گورجستان لە شاری "تفلیس"یش کۆمەڵێک لە ڕووناکبیران و نووسەرانی کورد هەر بەو بۆنەیەوە سیمینارێکیان ڕێک خست و کاک "هەژاری شامێ" و خاتوو "بلا ستوورکی" و کاک "زازا کەلەشۆڤ" بۆ بەشداربووان قسەیان کرد. لەو سیمینارەدا کاک محەممەدساڵح قادری، نوێنەری حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە هەولێر بە ڤیدیۆ وتارێکی بەبۆنەی ساڵیادی کۆماری کوردستانەوە پێشکەش کرد.

فینلاند

ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ١ی ڕێبەندان لەلایەن کۆمیتەی گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە وڵاتی فەنلاند، سیمینارێک لە شاری "هێلسینکی" بۆ دوکتور کوێستان گادانی، ئەندامی ڕێبەریی حیزبی دێموکرات پێکهێنا.

لە سەرەتای سمینارەکەدا هونەرمەند ڕەشید فەیزینژاد، سروودێکی تایبەت بە یادی شەهیدانی کوردستان و شۆڕشی ژینای پێشکەش کرد و دواتر د. کوێستان گادانی، مامۆستای زانکۆ لە وڵاتی نۆروێژ و بەرپرسی گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە دەرەوەی وڵات، لە باسێکی سەرنجڕاکێشدا ئاوڕی لە دەسکەوتەکانی کۆمار دایەوە و بە قۆناغێکی گرینگ و پڕبایەخ لە مێژووی مافخوازانەی نەتەوەکەمانی زانی و ئێستاش لە ماوەی نزیک بە ٤ مانگ شۆڕشی ژن ژیان ئازادی لە ئێران و ڕۆژهەڵاتی کورستاندا، ئەو بایەخە دێموکراتیک و پێشکەوتنخوازانەیە لە دروشم و داواکاریی خەڵکی ڕاپەڕیوی کورددا ڕوون و بەرچاون.

ڕۆژاوای کوردستان

یەکیەتیی نووسەرانی کوردستانی سووریە ڕۆژی ٢ی ڕێبەندان لە هۆڵی "پارتی یەکیەتیی کوردستان" لە شاری قامیشلۆ، سیمینارێکیان بۆ ڕێزگرتن لە یادوبیرەوەریی کۆماری کوردستان بەڕێوە برد.

لەو سیمینارەدا کە بە بەشداریی ژمارەیەک کەسایەتی، سیاسەتمەدار، نووسەر و ڕووناکبیر بەڕێوە چوو، مێژوونووس "فارس عوسمان" باسێکی تیروتەسەلی لەبارەی کۆماری کوردستان پێشکێش کرد کە بە ڕا و بۆچوونی بەشداربووان دەوڵەمەندتر کرا.

ئاڵمان

کۆمیتەی حیزبی دێموکرات لە ناوچەکانی "نۆرنبێرگ" و "شتودگارد" بەبۆنەی ٢ی ڕێبەندان سیمینارێکیان لە دوو پانێلدا بۆ کاک خالید حەسەنپوور، ئەندامی ڕێبەریی حیزب و کاک مامەند ڕۆژە، کەسایەتیی ئاکادیمیی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و خاتوو نەهیە خۆشکەلام، چالاکی مافی ژنان، بەڕێوە برد.

لە بەشی یەکەمی پانێلی یەکەم کاک خالید حەسەنپوور باسێکی لەژێر ناوی "کۆماری کوردستان و حیزبی دێموکرات، دووانەیەکی لێکدانەبڕاو" پێشکێش کرد و بە سەرنجدان بە دۆخی هەنووکەیی شۆڕشی ژینا ئەو ئاکامگیرییەی لە باسەکەی کرد کە هزری کۆماری کوردستان لە ماوەی نیزیک بە ٨ دەیە لەنێوان نەسڵەکانی دوای کۆماری کوردستان، وەک بەرزترین ئاستی شعووری سیاسی بەردەوام بووە.

لە تەوەرێکی دیکەدا مامەند ڕۆژە، کەسایەتیی کورد و ئاکادیمیست، باسێکی لەژێر ناوی "کۆماری کوردستان و ڕەهەندە ستراتژییەکانی" پێشکێش کرد و سێ فاکتەری ستراتژیکی نێوخۆیی، ناوچەیی و نێونەتەویی کاریگەر لەسەر کۆماری بەوردی شی کردەوە.

پانێلی دووهەمی سیمینارەکە تایبەت بوو بە باسێک کە خاتوو نەهیە خۆشکەلام، چالاکی مافی ژنان لەژێر ناوی "هەڵسەنگاندنێک بۆ شۆڕشێک لە جنسی شۆڕشی ژینا" پێشکێشی کرد.

هەروەها ڕۆژی شەمە ١ی ڕێبەندان ناوەندی هاوکاریی هێزە سیاسییەکانی کوردستان لە ئاڵمان سیمینارێکی پێک هێنا کە تێیدا وێڕای ئاوڕدانەوە لە دۆخی دامەزرانی کۆمار و ڕۆڵی پێشەوا قازی لە دروستکردنی ئەو دەسکەوتە نەتەوەییە، ئاماژە بە دۆخی ئێستای ڕۆژهەڵات و بزووتنەوەی ژینا کرا کە تێیدا خواستی خەڵکی کوردستان و بەتایبەت ژنانی کورد وەک بەشێک لە ئامانجەکانی کۆماری کورستان ڕەنگدانەوەی هەبووە. مەسعوود تەک، کەسایەتیی سیاسی و سکرتێری پێشووی پارتی سۆسیالیستی کوردستان، شەهریار نەقشبەندی، نوێنەری کۆمیتەی حیزبی دێموکرات لە ئاڵمان، گۆمان حوسێن، نوێنەری پارتی دێموکراتی کوردی لە سووریە، شەماڵ پیران، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی ئازادی کوردستان باسە سیاسییەکانی خۆیان پێشکێش کرد.

سوید

ڕۆژی شەممە، ٨ی ڕێبەندان لە شاری ستۆکهۆڵم بە ئامادەبوونی سەدان کەس لە نوێنەرانی هێزە سیاسییەکان و بە بەشداریی پارلمانتارانی سویدی سیمینارێک بۆ ڕێزگرتن لە ٢ی ڕێبەندان، ساڵڕۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستان بەڕێوە چوو.

لەو سیمینارەدا سەرەتا پەیامی کۆمیتەی سوید لەلایەن ئەبووبەکر ڕەحمانی، جێگری بەرپرسی کۆمیتەی سویدەوە خوێندرایەوە و دواتر دوکتور کوێستان گادانی، ئەندامی ڕێبەریی حیزب و بەرپرسی هەیئەتی بەڕێوەبەریی حیزب لە دەرەوەی وڵات، باسێکی ورد و زانستییانەی سەبارەت بە کۆماری کوردستان و نەخش و ڕۆڵی ژنان لە جووڵانەوەی ڕزگاریخوازانەی گەلی کورد و گرێدانەوەی شۆڕشی ژینا بە ئامانجەکانی کۆماری کوردستان پێشکەش کرد.

لە پانێلی دووهەمی سمینارەکەدا دوکتور ئیدریس ئەحمەدی، ئەندامی ڕێبەریی حیزب و ماموستای زانکۆ، سەبارەت بە هەلومەرجی سیاسیی ئێران و کوردستان و شرۆڤەی سەرهەڵدان و شۆڕشی ژینا بۆ بەشداربووان قسەی کرد. لە درێژەی سیمینارەکەدا "فرێدریک ماڵم" دۆستی دۆزی کورد و پارلمانتاری حیزبی لیبراڵی سوید بۆ بەشداربووان دوا.

ژن، ژیان، ئازادی

میراتی خەباتی گەلێکی یەکسانیخواز لە هەناوی کۆمارەوە هەتا شۆڕشی ژینا

د. کوێستان گادانی

"کۆماری کوردستان" کە ٧٧ ساڵ لەمەوبەر لەسەر دەستی حیزبی دێموکراتی کوردستان دامەزرا، لاپەڕەیەکی پڕ لە شانازیی گەلێکە کە بەردەوام بۆ ڕزگاری نەتەوەیی خۆی هەوڵی داوە. دەسکەوتەکانی کۆمارەکەش بەری ڕەنج و هەروەها وەدیهاتنی ئاوات و ئامانجی چەندین پشتی خەباتگێرانی نەتەوەکەمان بوو. ئەم کۆمارە لە ١١ مانگدا کە بۆ بنیاتنان و بەڕێوەبردنی کیانێکی سیاسی ماوەیەکی زۆر کەمە، هەندێک هەنگاوی بڕی و کۆمەڵە ڕچەشکێنییەکی کرد کە زۆربەی گۆڕانکارییەکانی دواتر لەسەر بنەمای ئەو هەنگاوانە ڕوویان دا. بەشدارکردنی خەڵک لە دیاریکردنی چارەنووسیان و کردنەوەی مەیدان بۆ تێکۆشانی سیاسی-کۆمەڵایەتی بەتایبەت بۆ ژنان یەک لەو ڕچەشکێنی و هەنگاوە بەنرخانەی کۆمارە.

ئەمساڵ لە کاتێکدا ساڵیادی دامەزرانی کۆماری کوردستان ڕێزی لێ گیرا، کە ماوەی زیاتر لە چوار مانگە شۆڕشێکی گشتگیر و جەماوەری لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانەوە هەموو بەشەکانی ئێرانی داگرتووە. ڕاپەڕینێک کە تەواوەتیی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی کردووەتە ئامانج و ڕێژیمیش بە پیشەی هەمیشەیی خۆی، واتە سەرکوتی خوێناوی، گرتن و بەندکردنی خەڵکانی ناڕازی، ئێعدامی ڕۆڵە پێشەنگەکان و بەردەوامی لە سیاسەتی شەڕخوازانەی بەرەوڕووی خەڵک بۆتەوە. ئەوەش هەم بووەتە هۆی کەوتنەسەریەکی قەیرانە کەڵەکەبووەکان و دروستبوونی هەلومەرجێکی ناسک و بە ئەگەری ڕووداني پێشهاتە چاوەڕواننەکراوەکان. کۆی قەیرانەکانی ئێستای وڵات کۆماری ئیسلامیی تووشی بۆنبەستی سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتی کردووە؛ بۆیەشە بە پەنابردنە بەر چەک و سەرکوت و توندوتیژی لە نێوخۆی وڵات و قەیرانخوڵقێنی لە دەرەوەی سنوورەکانی دەیەوێ بەر بە ڕووخانی بگرێت و ئەوەندەی بۆی دەکرێ تەمەنی دەسەڵاتەکەی درێژ بکاتەوە.

دەڵێن بابەتێک کە بوو بە مێژوو، ئیدی تەواو دەبێت و نامێنێت، بەڵام ئێمە دوای ٧٧ ساڵ دەبینین پێچەوانەی ئەوەی لە مێژوودا نوختەی کۆتایی لەسەر دادەندرێ، کەچی کۆماری کوردستان بە نەمانی، دەستپێکی شۆڕشێکی نوێ و سەردەمیانەی دەست پێ کرد و بوو بە خاڵوەرچەرخانێک لە مێژووی کورددا. بەدەگمەن هەڵدەکەوێ ڕێبەرێک بڕیاری نەمانی خۆی لەپێناو نەتەوەکەیدا بدات و لە دوای نەمانی خۆی ئەوندە کاریگەریی ئەرێنیی لەسەر بزووتنەوەی نەتەوەکەی هەبێت. دوای ٧٧ ساڵ ڕۆژ بە ڕۆژ و نەوە دوای نەوەی کورد بە هزر و شعووری نەتەوەیی و پابەند بە پرینسیپە دێموکراتیکەکانی بۆ دەستەبەرکردنی مافەکانی خۆی هەر لە مەیداندایە. ئەوەی ئەمڕۆش لە نێوخۆی وڵات دەیبینین کاریگەریی بەها و بایەخ و دەسکەوتەکانی کۆمارە کە ئەم نەتەوەیەی بەردەوام بۆ مافی ڕەوای خۆی لەسەر شەقام هێشتووەتەوە. ئەوەش کە دوای ٧٧ ساڵ ژنان و لاوانی وڵات دروشمی هەرمان و نابەزین دەڵێنەوە و بە دروشمی "ژن، ژیان، ئازادی" تەنگیان بە کۆماری ئیسلامیی ئێران هەڵچنیوە، هەر لە میراتە فکرییەکانی پێشەوا قازی محەممەد کۆماری کوردستانن.

لە مێژووی هاوچەرخی کورددا یەکەم بایەخدانەکان بە ژن لە کۆمارەوە گوڵی کرد، کاتێک کە [هێمن] شاعیری نەتەوەیی کورد لە کۆماردا پڕ بە گەرووی هاواری دەکرد "هەتا ژن ئازاد نەبێ، سەرچاوەکەی ژین لیخنە"، بەردی بناغەی مانیفێستی "ژن، ژیان، ئازادی" داندرا. دروشمێکی قووڵ، پڕواتا و هەڵگری بەرزترین چەمکەکانی مرۆڤایەتیی کۆن و سەردەم. جارێ هەر لە سەرەتاوە کە دەڵێ ژن، هەموو ئینسانێکی خاوەن بیر دەڵێ: دایکم، خوشکم، کچەکەم، هاوژین و گراوەکەم، یانی کەسانێک کە هەم زۆر زۆر لێت نزیکن، هەم خوڵقێنەری ژیان. پاشان کە باس لە ژیان دەکات، ژیان بەتەنیا بەمانای زیندوو بوون نییە! بەڵکوو بە مانای چۆنایەتیی ژینە. ئەو ژیانەی کە مرۆڤ لە ماوەی بوونیدا شایانیەتی، یانی شادی و دڵخۆشی، سەرکەوتن و پێشکەوتن کە ئەوانە واتای ژیانن. ئەو بەها و بایەخانەش هیچکات بۆ مرۆڤ دەستەبەر نابن، مەگەر بە بوونی "ئازادی". ئازاد، واتە ئەو بایەخەی کە مرۆڤ خۆی دیاریی بکا چۆن بژی و هەوساری چارەنووسی بە دەستی خۆیەوە بێت.

بایەخێکی دیکەی ئاخێزی ئەمجارە کە بە دروشمی "ژن، ژیان، ئازادی" دەستی پێ کردووە ئەوەیە کە هەم ڕاپەڕینەکە لە کوردستانەوە سەری هەڵدا و هەم دروشمە پڕ واتاکەی لە کوردستانەوە بە ناوچەکانی دیکەی ئێران و دنیاشەوە بڵاو بۆوە. پێشەنگی و فیداکاری و توانایی ژنانی شۆڕشی ژینا جارێکی دیکەش سەرنجەکانی لەسەر ڕۆڵ و توانا و پێگەی ژنان و قورسایی ئەوان لە ڕێبەریکردنی بزاوتە کۆمەڵایەتییەکان چڕ کردەوە، مەیدانێک کە سەرەتا لە کۆماری کوردستانەوە بۆ ژنان ئاوەڵا کرا. ئەزموونەکانی ئەم دواییانەش دەریخست کە ژنانی کورد و کۆمەڵگەی کوردەوارییش ئەم پوتەنسیەلەی تێدایە و بە کردەوەش نیشانیان داوە کە هیچ فاکتەرێک وەک بەربەستی ئایینی، ئابووری، کولتووری، دابونەریتی دواکەوتووانە، و جیاوازیی بیروڕای ئایدۆلۆژی ناتوانێ پێش بە شەپۆلی مافخوازانە و ڕۆڵی ئاوانگاردی ژنان لە خەبات بۆ چەسپاندنی بەها و بایەخە مرۆییەکان لە کۆمەڵگەدا بگرێت.

پاش ٧٧ ساڵ لە ڕچەشکێنیی کۆماری کوردستان لە هێنانەمەیدانی ژنان، ئەگەر جاران دەگوترا ژنان شان بە شانی پیاوان لە خەباتدان، لە شۆڕشی ژینادا بینیمان کە ئەوە ژنان بوون دەوری پێشەنگایەتییان گرتە ئەستۆ و ئەمجارەیان پیاوان بوون کە شان بە شانی ژنان بەردەوامییان بەم شۆڕشە بەخشیوە.

توخمە سەرەکییەکانی شۆڕشی ژینا بریتین لە شوناسخوازی، مافویستی، بایەخدان بە زمان و هۆوییەتی کوردی، پیرۆزیی خاک و پێگە و قورسایی هێزی پێشمەرگە کە هەموویان میراتی بایەخداری کۆماری کوردستانن، ئەو میراتەی کۆمەڵگەیەکی وشیاری و زیندووی لەسەر بنیات نراوە و ڕۆڵی دینامیکی ژنانیش لە دروستکردنی ئەو واقعەدا پرسێکی حاشاهەڵنەگرە؛ واقعێک کە هەروەک گوترا میراتی کۆمار و بەرهەمی بەردەوامیی حیزبی دێموکراتی کوردستان لەو ڕێبازە و پەروەردەی بێپسانەوەیەتی. وەک چۆن دەبینین نەوەیەک کە دوای شۆڕشی ساڵی ١٣٥٧ لەدایک بوون و بۆ ڕۆژێکیش دەسەڵاتی ئیداری و بەڕێوەبەریی حیزبیان نەدیوە و ئەزموونیان نەکردووە، ئەگەر پەروەردەی دروستی کوردایەتی و گواستنەوەی مێژوو، پەروەردەی دروست و تێگەیشتن لە دۆخی ڕۆژ و هەست بە بەرپرسایەتی و ئاستی بەرزی شعووری نەتەوەیی نەبێت، چۆن ئەم کۆمەڵگە زیندوو و مۆتۆریکەی لێ دەکەوێتەوە. کەواتە ڕۆڵی ژن لە پەروەردەی دروست و ڕێگا و ڕێبازی کۆمار، بە باوەڕبەخۆبونێک کە لە کاتی دەسەڵاتی کۆمارەوە درا بە ژنان کە نەوە لە دوای نەوە و ئەمڕۆ دوای ٧٧ ساڵ ئاکامەکەی کۆمەڵگەیەکی بەتەواو مانا بەرپرس و زیندوویە.

ڕۆڵی کۆمەڵگەی مەدەنی لە ڕێکخستن و بەردەوامیی شۆڕشی ژینا تایبەتمەندییەکی دیکەی ئەم ئاخێزەیە کە ئەویش سەرەتاکەی و مێژووەکەی هەر بۆ سەردەمی کۆماری کوردستان دەگەڕێتەوە کە ڕۆڵی بنەڕەتیی لە دامەزراندنی ڕێکخراو و دەزگا نادەوڵەتییەکاندا هەبوو. کۆمار لە باوەڕی خۆیدا بایەخی زۆری بۆ ڕۆڵ و بەشداریی غەیری دەوڵەتی هەبووە و لە پێناو پەرەدان بە دەسکەوتەکانی کۆمار و نەهادینەکردنی دێموکراسیی زیاتر هەوڵی بۆ داوە. ئەمەش ئەم پەیامە دەگەیەنێت کە کۆمار و حیزبی دێموکرات هەوڵیان بۆ قۆرخکردنی دەسەڵات لە دەستی خۆیاندا نەداوە و باوەڕیان بە بەشداریی هەموو چین و توێژەکان لە دەسەڵات لەپێناو چێکردنی کۆمەڵگەیەکی یەکسانیخواز و دێموکراتیک بووە.

کوشتنی بەئانقەستی ژینا بە دەستی هێزە حکوومەتییەکانی کۆماری ئیسلامی چەخماغەی شۆڕشێکی لێداوە کە یەکێک لە توخمە سەرەکییەکانی ژنانەبوونیەتی و هاوبەشیی ژنان لە هەموو ناوچەکانی ئێرانی بەدوای خۆیدا هێناوە کە ئەمە خۆی هۆکارەکەی بۆ چەند پارامێتر و فاکتەر دەگەڕێتەوە: کورد بوونی ژینا (لە نەتەوەی ژێردەست)، ژنبوون، غەریببوون، ڕەفتاری هێزە بەناو ئەمنیەتییەکان، دەوڵەمەندنەبوون (توێژی زۆرینەی خەڵک) سوونیبوون، حیجابی زۆرەملێ و... . هەمووی ئەمانە کۆمەڵە فاکتەرێکن کە بەشیکی زۆر لە نەتەوەکانی دیکەی ئێران و خەڵکی شارە گەورەکانیش خۆیانی تێدا دەبیننەوە، بۆیە بە دەنگ بەرزکردنەوەی ژنی کورد، ئەم ئاخێزە پشتیوانیی سەرتاسەری ئێران و بگرە جیهانی بۆ لای خۆی ڕاکێشا.

ئەزموونی زیاتر لە چوار مانگ ڕاپەڕینی ژینا و دەسکەوتەکانی لەو ماوەیەدا و سەرنجدان بە مێژووی بایەخی ژن و جێگە و پێگەی بنیاتنەری لە کۆمەڵگەدا کە یەکێک لە میراتەکانی کۆماری کوردستانە پێمان دەڵێ؛ وەک چۆن داهاتووی ئێرانی دێموکراتیک و سەقامگیر لەگرەی وەدیهاتنی مافی نەتەوە پێکهێنەرەکانی ئەم وڵاتە و کەمینە ئایینی و جۆراوجۆرییەکانی دیکەی ئەم وڵاتەیە؛ هەر بەو ڕادەیە ئێرانی داهاتوو بە گشتی و ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەتایبەتی بەبێ ڕۆڵ و نەخشی ژن لە ڕێبەری و بەڕێوەبەری لە ئاستی ئیداری و حیزبی و حکوومەتیدا مانا بەخش نییە. بە واتایەکی دیکە داهاتووی سەرکەوتوو و ڕزگاریی نەتەوەیی و کۆمەڵگەیەکی یەکسانیخوازی لێ ناکەوێتەوە.

کۆبوونەوەی نوێنەرانی حیزب لەگەڵ سەرۆکی سێناتۆرەکان و نوێنەری پارلمانی فیدراڵی ئۆستڕالیا

ڕۆژی هەینی ٧ی ڕێبەندان هەیئەتێکی حیزبی دێموکرات پێکهاتوو لە بەڕێزان سەلاح پوورئەسەد و مەسعوود پیران، کۆبوونەوەیەکیان بە مەبەستی سپاس و پێزانین لە دەوڵەتی ئۆستڕالیا لەهەمبەر سەپاندنی سزا بەسەر کۆماری ئیسلامی و مەحکوومکردنی حوکمی سێدارە و سەرکوتی خەڵکی ئێران لەلایەن ئەو ڕێژیمەوە، لەگەڵ "لاریسا واتێرز" سەرۆکی سێناتۆرەکانی حیزبی سەوزی ئۆستڕالیا پێک هێنا.

لە بەشێک لەو کۆبوونەوەیەدا نوێنەرانی حیزب بە درێژی لەسەر ڕووداوەکانی چوار مانگی ڕابردوو، خەباتی مەدەنییانەی خەڵک دژی کۆماری ئیسلامی و سەرکوتی زاڵمانەی ڕێژیم و بارودۆخی دەسبەسەرکراوان و ئەشکەنجە و ئازاری زیندانییە سیاسییەکان، باسێکیان پێشکەش کرد. لەلایەکی دیکەوە سێناتۆر لاریسا واتێرز، وێڕای دەربڕینی خۆشحاڵی لەو چاوپێکەوتنە، ڕایگەیاند ئەوان بەردەوام دەبن لە پشتیوانیکردن لە خەباتی کورد و خەڵکی ئێران و ئەو پشتیوانییەش لە هەموو بوارەکاندا پەرە پێ دەدەن.

هەروەها ڕۆژی دووشەممە ١٠ی ڕێبەندان سەلاح پووئەسەد، نوینەری حیزب لە ئۆستڕالیا لەگەڵ "گراهام پیرێت"، نوێنەری پارلمانی فیدراڵی ئۆستڕالیا لە پارتی کاری ئۆستڕالیا (حیزبی دەسەڵاتدار) کۆ بووەوە. لەو کۆبوونەوەیەدا بە درێژی باسی ڕووداوەکانی چوار مانگی ڕابردوو کرا کە دوای قەتڵی حکوومەتیی ژینا ئەمینی ڕوویان دا و لە کوردستان سەرچاوەی گرت. نوێنەری حیزبی دێموکرات داوای لە گراهام پیرێت کرد لە پارلمان و لە دەوڵەتیشدا پشتگیری لە بە تیرۆریست ناساندنی سپای پاسداران بکەن، هەروەها داوای ئەوەش کرا ئیزن نەدرێت دەستوپێوەندییەکانی ڕێژیم چیتر بە ئاسانی پارە لە ئۆستڕالیا سپی بکەنەوە و منداڵەکانیان بۆ خوێندن و مانەوە بنێرنە ئەو وڵاتە.

سیمیناری "ئای بی ئێف"ی سوید بۆ حیزبە کوردی و ئێرانییەکان

ڕۆژی یەکشەممە ٢ی ڕێبەندان لەسەر بانگهێشتی "ئا بی ئێف"، سیمینارێک بۆ حیزبە سیاسییە کوردستانی و ئێرانییەکان بەڕێوە چوو.

لەو سیمینارەدا کە بۆ باسکردن لەسەر ئاڵوگۆڕەکانی ئێران و شوێنەواری شۆڕشی ژینا لە شاری یۆتۆبۆری پێک هاتبوو، ئاسۆ ساڵح لە حیزبی دێموکراتی کورستانی ئێران، حەسەن ساڵحی لە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، محەممەد کەدخودایی لە حیزبی مەردۆمی بلووچ، ئەحەد قوربانی لە جەمعییەتی سۆسیال دێموکراسی بۆ ئێران، گەلاوێژ محەممەدی لە کۆمەڵە، ڕێکخراوی کوردستانیی حیزبی کمونیستی ئێران، فەریبا محەممەدی لە کۆمەڵەی شۆڕشگێری کوردستانی ئێران، حووجەت نارنجی لە حیزبی چەپی ئێران و ئەکبەر عەسکەری لە حیزبی مەشرووتەی ئێران باسیان پێشکێش کرد. ئاسۆ ساڵح لە باسەکەیدا پێداگریی لەسەر سیاسەت و هەڵوێستەکانی حیزبی دێموکرات کردەوە و گوتی بەبێ دابینبوونی مافی نەتەوەکان دێموکراسی و ئەمنییەت لە ئێران سەقامگیر نابێت.

لەو سیمینارەدا هەموو کۆڕگێڕەکان جیا لە نوێنەری مەشرووتەخوازەکان کە لە ڕێگای سەرهێڵەوە بەشدار بوو، پێداگرییان لەسەر درێژەی شۆڕشی ژینا کرد و باوەڕیان وابوو کە شۆڕشی ژینا ڕێبەری مەیدانیی هەن و پێویستی بە وەکیل و وەسی نییە.

دێموکراسی
لە ڕوانگەی منی کوردە

ئەلبورز ڕووئین‌تەن

لەو کاتەی کە پریکلس لە ئاگورای ئاتێن باسی لە دێموکراسیی ئاتێن وەک خاڵی بەهێزی ئەو دەوڵەتە کرد، زیاتر لە دو هەزار ساڵ تێپەڕیوە. دوای ئەو هەموو ساڵە لە ئێستاشدا یەکێک لەو وشانەی کە لە گۆڕەپانی سیاسەت بە زۆری باسی لێوە دەکرێت وشەی دێموکراسیی سەردەمی پریکلسە.

بێگومان دێموکراسی لە سیستەمە لیبراڵەکانی ئێستادا جیاوازە لە دێموکراسیی سەردەمی دەوڵەتشاری ئاتێن، چونکە ئەوکات دێموکراسیی ڕاستەوخۆ هەبوو، کە خەڵک جیا لە ژنان و کۆیلەکان بەشدارییان لە بڕیاراتی سیاسی دەکرد، میکانیزمەکەش بەو شێوەیە بوو کە خەڵک لە ئاگورا، مەیدانی شار کۆ دەبوونەوە و بەشدار دەبوون لە دانی بڕیارەکاندا، بەڵام دێموکراسیی ئێستا کە بە دێموکراسیی نوێنەرایەتی دەناسرێ. لە شیکردنەوەکانی تۆماس هابزی بریتانیای سەدەی شانزدە بۆ هەبوونی دەوڵەتێک کە بتوانێ مافی سروشتیی خەڵک بپارێزێ دەست پێ دەکات. ئەو شیکردنەوە بۆ دەوڵەت کە لە سەردەمی هابزدا تەنانەت نەرێنی بەڵام پێویست بوو. ئەو هەوڵەی هابز لە کتێبێکدا بە ناوی "لیڤیاتان" شی کراوە بەڵام لە شوێن و کاتی جیاواز بە چەند ڕێڕەوی جیاوازدا تێپەڕی و تا بە ئەمڕۆش بەردەوامە، لەوانە ڕێڕەوەی ئینگلیزی کە دواتر لە ڕێگەی جۆن لۆک کە بە باوکی ئایدۆلۆژی لیبراڵیزم دەناسرێ کە پێ لەسەر پێویستی و ئەرێنی‌بوونی حکومەت و مافی تاک دادەگرێت و ئەوەش وا دەکات ڕێگە بۆ حکومەت بە ناوی خەڵکەوە کەم کەم بونیاد بنرێت و لە ڕێگەی فەیلەسوفانی دیکەشەوە وەک جان ستوارت میل بە ڕیفۆرمی جۆراوجۆر و بەردەوام تا بە ئەمڕۆ بێت کە بە یەکێک لە دێموکراسیە بەناوبانگ و نمونەییەکانی دونیا ناودەر بکات.

ڕێڕەوی دوەم ڕێڕەوی سەردەمی ڕۆشنگەری فەڕەنسایە کە بە ڕۆشەنگەری یارانی ئەنسیلۆپێدیا دەستی پێکرد و دواتر لە ڕێگەی گرێبەستی کۆمەڵایەتیی ڕۆسۆ و هەروەها جیاکردنەوەی دەسەڵاتەکانی دادوەری و جێبەجێکردن و یاسا دانانی مۆنتۆسکیو و هەروەها شۆڕشی فەڕەنسا بۆ دژایەتی کردنی دەسەڵاتی شا و ئازادی خەڵک بناغەی دانراو تا بەئەمڕۆش لە چوارچێوەی کۆماری بەردەوامە، بە پێچەوانەی ئەزموونی بریتانیا ئەزموونی فەڕانسە پڕە لە شۆڕش و توندوتیژی تا ئەوەی کە بە ئەمڕۆ گەیشتووە.

ڕێڕەوی ئەمریکا دوای زاڵبوون بەسەر شەڕی نێوخۆی و ستاندنی سەربەخۆییش خۆی لە خۆیدا ئەزموونێکی جیاوازە. بێگومان ئەو ڕەوتانە کاریگەرییان بە سەریەکەوە هەبووە بەڵام لەوەش گرینگتر کاریگەری کولتوور و مێژووی خەڵکی ئەو شوێنەی کە دێموکراسیەکە تێیدا سەری هەڵداوە جێگای سەرنجە. بۆ نمونە وێڕای ئەوەی کە دێموکراسیی دانمارک و بریتانیا دوو دێموکراسیی مۆنارشین، بەڵام جیاوازییان هەیە و لە زۆر شوێن ئەوەی لە وڵاتی ئیسکاندیناوی هەیە بە جیاواز و تایبەت باسی لێوە دەکرێت.

بەگوێرەی دابەشکاریی سیستەمی سیاسی کە ئەندرو هیود، نووسەری کتێبی سیاسەت باسی دەکات وڵاتانی جیهانی سێیەم کە جیاواز لە وڵاتانی لیبراڵ دێموکراسیی ڕۆژئاوا و هەروەها وڵاتانی کۆمۆنیستین کە ئێمەش دەگرێتەوە هەوڵ دەدەن بەرەو دێموکراسی بڕۆن، لە لایەکی دیکەوە هەوڵی ئەمریکا لە چوارچێوەی سیاسەتی فەرمی ڕاگەیەنراو بۆ پەرەپێدانی دێموکراسی لەو وڵاتانە وەک هەنگاوێک بۆ پێشکەوتن و دژایەتیی کۆمۆنیزم و فەندەمێنتاڵیزم لە زۆر شوێن شکەستی خواردووە و تەنانەت لە ئێستاشدا باسێکی جیددیی ئەو وڵاتانە نەبوونی دێموکراسی و لێکەوتەکانی دێموکراسی وەک مافی مرۆڤە. بە جورێک لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستی پڕ گرفت، دێموکراتترین وڵات بە پێوەری جیا ئیسرائیلە و دەکرا حکوومەتی هەرێمی کوردستان لە باشووریش کە لە ڕێزی دووەمدا دێت، زۆر لەوەی ئێستا باشتر بێت. هەر بۆیەش کورد و کوردستان بە گشتی و ڕۆژهەڵات بە تایبەتی لەو شوێنانەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستن کە وێڕای ویستی هەبوونی دێموکراسی هەوڵەکانیان بۆ بە دێموکراتکردن بەرچاون و تەنانەت ڕووبەڕوی توندوتیژی زۆری وڵاتانی کە کوردستانیان بە سەر دابەش کراوە بۆتەوە.

لە بەیاننامەی دامەزراندنی حیزبی دێموکراتدا هاتووە کە "دونیای دێموکراسی بە سەر فاشیزم سەرکەوتوە" واتە لەو کاتەوە تا بە ئێستا بە هەموو شێوەیەک داوای دێموکراسی دەکات تا لە ژێر سێبەری ئەو دێموکراسییە بە لانی کەمی مافەکانی بگات، بەڵام بە پێچەوانەوە حوکمڕانانی ناوەند نەک گوێیان لەو دەنگە نەگرتووە و بەتوندی سەرکوتیان کردوە، بۆ خۆشیان چ لە چوارچێوەی حکومەتی پاشایەتی و چ لە چوارچێوەی حکوومەتی ویلایەتی فەقیهـ دیکتاتورییەکیان داناوە کە لە دژایەتیکردنی خەڵکی خۆی و نەتەوە بندەستەکاندا لە دونیادا دەگمەنە.

دوای شۆڕشی ژن، ژیان، ئازادی بە تایبەتی دوای ئەوەی سەلماندی کە دەکرێ کۆماری ئیسلامی بڕووخێنرێ، ئۆپۆزیسیونی غەیری کوردی کۆماری ئیسلامیی بە هەموو ڕەنگەکانیەوە وە چالاکی خستووە بۆ ئەوەی سواری شەپۆلی هێزی خەڵک بن بە باسکردن لە دێموکراسیی خۆیان بە جێنشینی کۆماری ئیسلامی بزانن. ئەوەی کە وشەی دێموکراسی تەنیا وەک وشە نیشانەی دێموکراتبوونی ئۆپۆزیسیۆن نییە لێرە بوەستێ، بەڵام کاتێک لە تێفکرینی ئەو ئۆپۆزیسیۆنە ورد دەبیەوە هەر یەکێکیان لە شوێنی خۆی دیکتاتۆرێکە کە ڕووی دیکتاتوریی ئەوانەی پێش خۆی سپی دەکات، بۆ نموونە سەری قسە و بنی قسەی ڕەزا پەهلەوی دێموکراسیە، بەڵام دژایەتیی خوێندن بە زمانی دایکی دەکات و، بەداخەوە هیچ یەکێک لە ئەوانەی بەدوای کەوتن ئەوەی لێ ناپرسن باشە کام دێموکراسیی پێشکەوتووی دونیا ڕێگری لە خوێندن بە زمانی دایک دەکات کە ....

درێژە بۆ ل ٩

بڕیاردان لەسەر مافی دیاریکردنی چارەنووس وەک مافێکی سروشتی و یاسایی دانپێدانراو

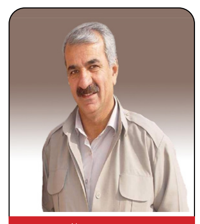
عومەر باڵەکی

کوژرانی ژینا ئەمینی کچەکوردی سەقزی کە ڕۆژی ٢٥ی خەرمانانی ١٤٠١هەتاوی لە تاران بە دەستی پۆلیسی گەشتی ئیرشاد شەهید بوو، نارەزایەتی بەربەرینی خەڵکی ئێرانی لێ کەوتەوە، بە چەشنێک کە دەتوانین بڵێین شەهیدبوونی ژینا و ئاخێزی نوێی خەڵک بە دروشمی "ژن، ژیان، ئازادی" دەستپێکی قۆناخێکی نوێ لە خەباتی خەڵکی ئێران بەدژی سیستمی سیاسی و دەسەڵاتداریی کۆماری ئیسلامییە. بە چەشنێک کە ناڕەزایەتییەکانی بە شەهیدکردنی ژینا ئەمینی شار و ناوچە جۆراوجۆرەکان لە سەرانسەری ئێرانی گرتەوە و بێ جیاوازیی نەتەوەیی و ئایینی و مەزهەبی، هەموو گەلانی ئێران تێیدا بەشدار بوون.

لەگەڵ ئەوەدا کە هەر لە ڕۆژی یەکەمەوە سەرکوتی خۆپێشاندەران لەلایەن هێزە سەرکوتکەرەکانی کۆماری ئیسلامییەوە بەتوندی دەستی پێ کرد، بەڵام تەوژمی ڕاپەرینەکە بە چەشنێک بوو کە وا بەئاسانی هێزە سەرکوتکەرەکانی نیزام نەیاندەتوانی ناڕەزایەتییەکانی سەرشەقام لە سەرانسەری ئێران سەرکوت بکەن و هەر ئەوە وای کرد کە دنیای دەرەوە بەتەواوی هەست بە پێگەی لاوازی نیزامی سیاسیی کۆماری ئیسلامی لە نێوخۆی وڵات بکا و هەم هەست بە ئیرادەی گەلانی ئێران کرا کە تێکڕا خوازیاری نەمانی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێرانن. لەلایەکی دیکەوە ڕاپەرینی ژینا سەلماندی کە بە ئۆپۆزیسیۆنی پرش‌وبڵاو ناکرێ بەهانای خەڵکی وەزاڵەهاتوو لە دەستی کۆماری ئیسلامییەوە بچیت و ببیتە بەدیل و جێگرەوە. هەر ئەوەش وای کردووە کە ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی لە دەرەوەی وڵات هەرکام بە شێوازی خۆیان بکەونە خۆ بۆ ئەوەی هاوپەیمانییەک لەنێوان هێزەکانی ئۆپۆزیسیۆن پێک بێ و بە هاوکاریی ناڕەزایەتییەکان لە نێوخۆی وڵات بتوانرێ هەل و بواری باشتر بۆ ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی خۆش ببێت.

لەو نێوەدا چەغماخەی ڕاپەرینی ژینا بە شوعاری "ژن، ژیان، ئازادی" لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانەوە و بە ئیرادەی گەلی کورد و لەسەر داوای ناوەندی هاوکاری حیزبەکانی کوردستانی ئێران لێ درا و ئەوجاریش کوردستان بوو بە ناوەندی ناڕەزایەتییەکان بەدژی حاکمییەتی کۆماری ئیسلامی و دەرکەوت لە خەبات بەدژی نیزامی کۆماری ئیسلامیدا، کوردستان زۆر جیاوازترە لە ناوچەکانی دیکەی ئێران. ویست و داخوازیی کۆمەڵگەی کوردستان جگە لە هەوڵدان بۆ ژیانی باش و خۆشبژیوی و ئازادییە تاکەکەسییەکان، خەباتێکی بەردەوام و خوێناوی لەو ماوەی ٧٨ ساڵی ڕابردوو دا بۆ دەستەبەرکردنەوەی مافە نەتەوایەتییەکانی هەم لە سەردەمی ڕێژیمی پاشایەتی و هەم لە سەردەمی نیزامی کۆماری ئیسلامی سەلمێنەری ئەو ڕاستییەن و بەپێچەوانەی پڕوپاگەندەی دەزگای ڕاگەیاندن و تەبلیغاتیی هەردوو ڕێژیم ئەو ویستە نەتەوایەتی و شوناسخوازییە، ویستی ڕەهای کۆمەڵگەی کوردستانە کە لە سیاسەت و بەرنامەی حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەتایبەتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا ڕەنگی داوەتەوە و بۆتە بنەمای سیاسەتداڕێژی و خەباتی حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان.

ئێستا پاش تێپەڕینی چوار مانگ بە سەر ڕاپەرینی ژینا، هەم لە نێوخۆی ئێران و هەم لە دەرەوەی وڵات بەتایبەتی لە بازنەی سیاسەتی نێودەوڵەتیدا دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی فشاری زۆریان لەسەرە، بە ڕادەیەک کە هەموو لایەک هەست بەو دەکەن کە ئۆپۆزیسیونی دژبەری کۆماری ئیسلامی دەبێ پەلە بکات لە پێکهێنانی هاوپەیمانییەکی بەهێز کە هەموو لایەنەکان لە خۆ بگرێ، بۆ ئەوەی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی نەتوانن لەوەندە زیاتر خوێنی ڕۆڵە بێتاوانەکانی ئەو وڵاتە بڕێژن و درێژە بە دەسەڵاتی کۆنەپەرەستانەی خۆیان بدەن. بە ڕواڵەتیش هەموو لایەک لە ئۆپۆزیسیونی کۆماری ئیسلامی هەستیان بەو دۆخ و زەرووڕەتە کردووە، بەڵام ئەوەی جێگای سەرنج و لێوردبوونەوەیە ئەوە کە بەشیک لە ئۆپۆزیسیونی کۆماری ئیسلامی لە لێدوان و گوتاریاندا بەئاشکرا دژایەتیی گەلی کورد دەکەن و لەهەمبەر مافی ڕەوا و بەرحەقی ئەو نەتەوەیە کە ڕووبارێک خوێنی بۆ داوە، هەر بە تەشییە کۆنەکەی دەسەڵاتدارانی پاشایەتی و کۆماری ئیسلامی دەیڕێسن. ئەوان بەبێ ئەوەی خەبات و بەربەرەکانیی ئەو ماوە دووروودرێژەی گەلی کوردیان لە بەرچاو بێ، تۆمەتی یەکسان و وەکیەک لەگەڵ کۆماری ئیسلامی بە گەلی کورد و حیزبەکانی کوردستان دەبەشنەوە.

ئەگەر گەلی کورد و حیزبەکانی کوردستانی ئێران خاڵی هاوبەشیان لەگەڵ ئۆپۆزیسیون، ڕووخانی نیزامی کۆماری ئیسلامییە، بە اخەوە ئەو بەشە لە ئۆپۆزیسیۆنیش لەگەڵ کۆماری ئیسلامی خاڵی هاوبەشیان ڕوو بە خەباتی مافخوازانەی خەڵکی کوردستان ئەوەیە کە هەر دووکیان بە تۆمەتی "تجزیەطلبی" هێرشی ناڕەوا دەکەنە سەر بزووتنەوەی کوردستان. ئەویش لە کاتێکدا کە لە سەردەمی ئێستادا و بەپێی قانوونە نێو نەتەوەییەکان، جیابوونەوەی نەتەوەیەک لەو وڵاتەی کە تەنیا نەتەوەیەک دەسەڵاتدارە و مافی تاکوکۆی نەتەوەکانی دیکەی تێدا پێخوست و بە ناوی قانوون و دین و مەزهەبەوە هەموو مافە سروشتی و ئینسانییەکانیان بەئاشکرا پێشێل دەکرێ، نەک تاوان نییە. بەڵکوو مافێکی سروشتی و قانوونیی ئەو نەتەوەیەیە کە لە هەموو مافەکانی بێبەش کراوە. بەڵام باشە وەبیر ئەو لایەنانە بهێنینەوە کە لە ئەدەبیاتی سیاسیی نوسراو و گوتراوی حیزبەکانی کوردستانی ئێران بە تایبەتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کە لە مەیدانی خەبات بۆ وەدەستخستنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لەو پارچە لە کوردستاندا هەبوون و هەن باسێکی لەو بابەتە کە کورد لە بەرنامەی‌دایە لە ئێران جیا ببێتەوە نەبووە و نییە. ئەدی هۆکاری چییە کە وا بزوتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کەوتۆتە بەر هێرشی هەر دوولایەنی دژبەری یەکتر؟ وڵامی ئەو پرسیارە دەتوانێ ئەمە بێت کە هەم ئەو بەشە لە ئۆپۆزیسیون وهەم کۆماری ئیسلامی کە هێرش دەکەنە سەر بزووتنەوەی کورد، ئامانجی خۆیان هەیە. ئامانجی ئەو بەشە لە ئۆپۆزیسیون بەتایبەتی لایەنگرانی زیندووکردنەوەی پاشایەتی ئەوەیە کە کورد بخەنە سەنگەری بەرگری و بە جێگای بەشداریکردنی چالاکانە لە پرۆسەی سیاسیی داهاتووەی ئێران لە هەوڵی سەلماندنی ئەوەدا بێ کە نایهەوێ لە ئێران جیا بێتەوە. دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامییش هەمان تێڕوانینیان هەیە بەڵام بەو ئامانجە کە گەلانی دیکەی ئێران لە بزووتنەوەی کوردستان بترسێنن، گوایە کوردەکان دەیانهەوێ لە ئێران جیا ببنەوە و بۆ تەکمیل‌کردنی ئەو سیناریویە دیسان دەست دەبنەوە بۆ ئەو تۆمەتە بێ‌بنەمایە کە جووڵانەوەی میللی دێموکراتیکی گەلی کورد دەستکیسی وڵاتانی دەرەکییە.

لە سەردەمی ڕێژیمی پاشایەتیدا مێژووی جووڵانەوەی مافخوازانەی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان چەواشە دەکرا و دەگوترا سەر بە وڵاتانی کۆمۆنیستی و بەرەی یەکیەتیی سۆڤییەتە، لە نیزامی کۆماری ئیسلامییشدا تەنیا عینوان و ئادرەسەکەیان لە ماوەی ئەو ٤٣ساڵە دا گۆڕاوە و دەڵێین بزووتنەوەی مافخوازانەی خەڵکی کوردستان سەر بە دەوڵەتانی ڕۆژئاوا بە تایبەتی ئەمریکا و ئیسرائیلە، ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ تێڕوانینی ئەو دەستە و تاقمە کە نایانهەوێ تێ بگەن و لە هەمانکاتدا چاوی دیتنی ئەو ڕاستییەیان نییە کە حیزبەکان و جووڵانەوەی مافخوازانەی کورد هەڵقوڵاوی ناخی کۆمەڵگەی کوردستانە و بە چەواشەکردنی ڕاستییەکان و سەرکوت و زەبروزەنگ ناتوانن گەلی کورد لە وەدەستخستنەوەی مافەکانی پاشگەز بکەنەوە و تەسلیمی بکەن.

لە سەردەمی ئێستادا مافی دیاریکردنی چارەنووس چ لە بازنەی مافەکانی نێوخۆیی و چ لە بازنەی مافەکانی نێونەتەوەییدا بۆتە چەمکێکی دیار و بەرچاوی قانوونە نێونەتەوەییەکان و مافی مرۆڤ. ڕەنگدانەوەی مافی دیاریکردنی چارەنووس لە قانوونە نێونەتەوەییەکان و مافەکانی مرۆڤ بە ڕادەیەک دیارە کە ناتوانرێ سەرنجیان پێ نەدرێ. چونکە مافی دیاریکردنی چارەنووس لە قانوونە نێونەتەوەییەکاندا بۆتە قاعیدەیەکی ئەمری و بنەمای پاراستنی مافەکانی مرۆڤە بە چەشنێک لادان لەو قاعیدە بەرپرسایەتیی قانوونی بۆ دەوڵەتەکان دروست دەکا، بە واتایەکی دیکە ئەو ئەسڵە پابەندییەکی گشتی بۆ دەوڵەتەکان لە بەرانبەر کۆمەڵگەی جیهانیدا پێک دێنێ.

ئەسڵی مافی دیاریکردنی چارەنووس وەک مافێکی بنەڕەتی بنەمای مافەکانی مرۆڤ پێک دێنێ کە بەپێی ئەو ئەسلە هەموو تاک‌وکۆی کۆمەڵگە، بێ لە بەرچاوگرتنی جیاوازییە نەتەوایەتی و ئایینی و مەزهەبی و ڕەگەزی دەتوانن لە بڕیاردان و بەڕێوەبردنی هەموو کاروباری پێوەندیدار بە خۆیان لە بوارەکانی سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی و فەرهەنگیدا بەشدار بن و بڕیاری لەسەر بدەن، بەو واتایە کە مافی دیاریکردنی چارەنووسی نەتەوەکان ئاکامی کۆکراوەی مافی دیاریکردنی چارەنووسی تاکەکانی کۆمەڵگەیە. مافی هەڵبژاردن و بڕیاردانی تاک لە بستێنی گشتی و نیشتمانیدا و لە ئاکامدا وەک مافی دیاریکردنی چارەنووسی نەتەوە خۆ دەنوێنێ.

گەلی کورد لەو بەشە لە کوردستان کە کەوتۆتە ژێر دەسەڵاتی حکوومەتی تاران لانیکەم لە سەد ساڵی ڕابردوودا و لە دوای پێکهاتنی دەوڵەت نەتەوە لەسەر دەستی "ڕەزاخان" لە مافی دیاریکردنی چارەنووسی خۆی بێبەش کراوە. ماوەی ٧٨ساڵیشە حیزبی دێموکراتی کوردستان بۆ وەدەستخستنی ئەو مافە سروشتییە زەوتکراوەی گەلی کورد لەو پارچە لە کوردستان خەبات دەکا و لەسەر ئەو باوەڕەیە بەبێ داننان بە مافی نەتەوەکانی پێکهێنەری ئێران لەلایەن هەر دەسەڵاتێک کە لە تاران لەسەر کار بێ، ناکرێ و ناتواندرێ حکوومەتێکی سەقامگیر و هەموو لەو وڵاتەدا چێ بێ.

لە مادەی یەکەم و دووهەمی بەرنامەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا هاتووە کە: حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران حیزبی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانی ئێرانە و شان بە شانی هێزە پێشکەوتنخوازەکانی سەرانسەری ئێران بۆ دامەزراندنی سیستمێکی دێموکراتیکی فیدرالی لە ئێران و وەدەستهێنانی مافی دیاریکردنی چارەنووسی گەلی کورد لە کوردستانی ئێراندا خەبات دەکا و دروشمی ستراتێژیکی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وەدەستهێنانی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە کوردستان لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فیدراڵدایە. هەروەک لە ناوەرۆکی ئەو دوو ماددەیە لە بەرنامەی حیزبی دێموکراتدا دەر دەکەوێ کە تەنیا ڕێگای گەیشتن بە مافەکانی گەلی کورد خەباتی هاوبەشە لەگەڵ هێزە پێشکەوتووەکانی سەرانسەری ئێران کە باوەڕیان بە دیاریکردنی مافی چارەنووس بۆ تاک وکۆی کۆمەڵگەی ئێران هەبێ و ئەو ڕاستییەی کۆمەڵگەی ئێرانیان لا سەلمێندرا بێ کە ئێران وڵاتێکی فرە نەتەوەیە و لە وڵاتێکی ئێرانی فرە نەتەوەدا بۆ دامەزراندنی حکوومەتێکی دێموکراتێک و سەردەمیانە پێویستی بە یەکیەتییەکی داخوازانەی هەموو گەلانی ئێران هەیە. هەموو کات حیزبی دێموکرات لە سەر ئەو باوەڕە بووە و هەیە کە مافی بڕیاردان لە چارەنووس پێوەندییەکی دوولایەنەیەی هەیە بە دێموکراسی وپاراستنی مافەکانی مرۆڤ. واتا هەر سیستمێکی سیاسیی لە داهاتووی ئێراندا ئەگەر لەسەر بنەمای دێموکراتیک و پاراستنی مافەکانی مرۆڤ دانەمەزرابێ، ناتوانی پابەندی ئەو ئەسڵەبێ کە تاک لە کۆمەڵگەدا و کۆمەڵگە بە گشتی لەسەر چارەنووسی خۆی بتوانێ بڕیار بدات.

ئاستەنگ و دەرفەتەکانی بەردەم چێکردنەوەی کۆماری کوردستان

هاشم ڕۆستەمی

شۆڕشی ژینا ئەو ڕاستییەی بۆ هەموو لایەک ئاشکرا کردووە کە کۆمەڵگەی کوردستان هەم لە بواری ڕێکخستن و هەمژی لە بواری ئاستی تێگەیشتوویی و وشیاریی سیاسییەوە لە ناوچەکانی تری ئێران زۆر لەپێشترە، ئەمەش یەکێک لەو فاکتەرانەیە کە لە ماوەی چەند مانگی ڕابردوودا کوردستانی لە هەرێم و ناوچەکانی دیکەی ئێران جیا کردۆتەوە. دەبێت ئەوەش بوترێت کە کوردستان خاوەنی ڕابردوویە هەر لە دوای تێکچوونی کۆمارەوە تا ئێستاش، بە بەردەوامی ڕۆڵەکانی گەلی کورد بە دوای ئامانجەکانی کۆمارەوە بوون و هەوڵیان داوە جارێکی دیکەش کۆمار دروست ببێتەوە. لەو پێناوەدا بە دەیان هەزار ڕۆڵەی تێکۆشەری ئەم نیشتمانە گیانی خۆیان بەخت کردووە و بەگژ هێزی زۆر و پۆشتەوپەرداخی دوژمندا چوونەتەوە. ئێمەی کورد لە گیانبازی و فیداکاریدا قەت کەممان نەهێناوە، بەڵام دەبێ قبوڵ بکەین لە خەسارناسیی خەباتی خۆمان و دەستنیشانکردنی ستراتیژیی دوژمندا زۆر جار لاواز دەرکەوتووین. ئێمەی کورد لە کوردستانی خۆرهەڵات هەم لە دژی ڕێژیمی پاشایەتی تێکۆشاوین و هەم لەدژی کۆماری ئیسلامی. لێرەدا ئەم پرسیارە خۆی دەردەخا کە بۆچی لە سەد ساڵی ڕابردوودا هەر دەسەڵاتێک کە لە ئێراندا هاتۆتە سەرکار بۆتە دوژمنی کورد و شەر و کوشتاری لەدژی وەڕێ خستووە. ئەم شەر و کوشتارە بەرهەمی کامە بیر و ئەندێشەی سیاسی و ستراتیژین؟ ئەگەر ئێمەی کورد دەمانهەوێ جارێک و بۆ هەمیشە لەو شەر وماڵوێرانییە ڕزگارمان ببێت، دەبێت پەنجە لەسەر ئەسڵی بابەتەکە دابنێین و لە بنەوە هەڵیتەکێنین. ئەگینا ئەگەر وا نەکەین تانەت ئەگەر لە شەڕیشدا سەربکەوین، دیسان ئەو بابەتە سەر هەڵدەداتەوە.

ئاستەنگی سەرەکی لەسەر ڕێی گەیشتنی گەلانی نێو جوغرافیای ئێران و یەک لەوان خەڵکی کوردستانی ڕۆژهەڵات بە مافە نەتەوایەتییەکانیان، پەیڕەوکردنی سیاسەتی دەوڵەت نەتەوەیە کە لە دوای شۆڕشی مەشرووتە و هاتنەسەرکاری ڕەزا شای پەهلەوییەوە تا ئێستاش بەچڕی بەڕێوە دەچێ. سیاسەتی دەوڵەت نەتەوە کە باس لە یەک جوغرافیا، یەک زمان و یەک کولتوور و یەک نەتەوە و یەک وڵات دەکات و لە چەمکی سیاسی نەتەوەی ئێران (ملت ایران)دا خۆی دەرخستووە، لە ڕاستیدا مەترسیدارترین بیرۆکەیە کە تا ئێستاش شۆڤێنیزمی دەسەڵاتداری تاجدار و مەندیلبەسەر لە دژی گەلانی ئێران کەڵکیان لێ وەرگرتووە.

سیاسەتی دەوڵەت نەتەوە لە وڵاتانی فرەنەتەوەدا مەترسیدارترین جۆری تێرۆریزمی دەوڵەتییە لە هەموو بوارەکانی خۆیدا. ئەم جۆرە تێرۆرە کە لە جۆری خۆیدا دەچێتە خانەی ژینۆسایدی نەتەوەیی، مخابن تا ئێستاش وەک پێویست ئاوڕی لێ نەدراوەتەوە. مەبەست لە ژینۆسایدی نەتەوەیی ئەوەیە بۆ نموونە کاتێک گەلی کورد لە ماوەی سەد ساڵی ڕابردوودا بە بەردەوامی لەژێر گوشاری فەرهەنگی، ئابووری، کولتوری و سیاسیدا بووە و هیچ دەرفەتێکی گەشەسەندنی پێ نەدراوە و هەوڵ دراوە کە لە نێو فەرهەنگی بێگانەدا بتوێتەوە، بێگومان ئەمە ژینۆسایدی نەرمە و هەوڵدانە بۆ تواندنەوە. لەم ژینۆسایدەدا دوژمن کۆمەڵێک ڕێکاری نامرۆڤانەی گرتوونەتەبەر، وەک: تێرۆرکردنی کەسایەتی و ئێلیتی کورد، فەوتاندنی زمان و کولتوور، سڕینەوەی شوناسی نەتەوایەتی، لە هەژاریدا ڕاگرتنی کۆمەڵگەی کوردستان لە هەموو کەرتەکاندا، نانەوەی چەندبەرەکی لەنێو کۆمەڵگەدا، ئالوودەکردنی کۆمەڵگە بە شتی جۆراوجۆر و هەوڵدان بۆ دوورخستنەوەیان لە بیری نەتەوەیی.

هەر لە درێژەی ئەو سیاسەتەدایە کە خوێندن بە زمانی دایک، واتە زمانی کوردی لە کوردستاندا یاساغ کراوە و هەرکەس هەوڵ بۆ بوژاندنەوەی زمانی کوردی بدات، حیسابی دوژمنی بۆ دەکرێ و دەیخەنە سووچی زیندانەوە. ئەوان دەزانن زمان یەکێک لە بنەڕەتەکانی شوناسی هەر نەتەوەیەکە. هەر لە ڕێگەی سەرکوتی زمانییشەوە هەوڵ دەدەن کەسایەتیی تاکی کورد تێک بشکێنن. چونکە منداڵێکی تەمەن شەش ساڵ کە لە یەکەم ڕۆژی چوونە قوتابخانە کتێبێکی دەدرێتێ کە هیچ سەرەندەری لێ دەرناکات و مامۆستا بە زمانێک قسەی لەگەڵ دەکات کە تێی ناگات؛ هەر لەم یەکەم ڕۆژدا کەسایەتیی ئەم تاکەی کورد درزی تێ دەکەوێت و هەست بە کەمایەسییەکی قووڵ دەکات. ئەوە یەکەم هەنگاوە هەم بۆ فەوتاندنی زمانی کوردی و هەم بۆ شکاندن و تێرۆری کەسایەتیی تاکی کورد. ئەو یەکەم هەنگاوەش چونکە بە شێوەی جۆراوجۆر لە هەموو قۆناغەکانی دیکەی ژیاندا درێژەی هەیە، دەبێتە هۆی ئەوە هەموو کۆمەڵگە بتەنێتەوە و بەرە بەرە بەرەو فەوتانی ببات. ئەم بەشە لە سیاسەتی داگیرکەر دەچێتە خانەی تێرۆری زمان و کەسایەتیی تاکی کورد و لە ڕێگەی تاکیشەوە دەبێتە تێرۆری کەسایەتیی نەتەوەیی.

سەرجەمی ئەو پیلانانە کە ئاماژەمان پێ کردن، بە مەبەستی چەسپاندنی سیاسەتی تەک نەتەویی لە ئێراندا پێڕەو دەکرێ، سیاسەتی تاکنەتەوییش لە ئێراندا شتێک نییە جگە لە تواندنەوەی سەرجەم گەلانی ئێران لە نەتەوەی باڵادەستدا؛ بۆیەشە هەر جۆرە داواکارییەکی مافە نەتەوەییەکانی گەلانی دیکەی ئێران بە جیاییخوازی لە قەڵەم دەدەن و ئاگر و ئاسنی بەسەردا دەبارێنن. شۆڤێنیزمی دەسەڵاتدار دەیهەوێ لەژێر ناوی تەوایەتیی خاکی ئێراندا، هەرچی سەروەت و سامانی ژێرزەوی و سەرزەوی و هێزی کاری کوردستان هەیە بۆ خۆی ببا و هەر ئەو سیاسەتەش لە بەلوچستان و زۆر شوێنی دیکە پەیڕەو دەکات. سیاسەتی دەوڵەت-نەتەوە و تاک میللەتی لە ئێران شتێک نییە جگە لە تاڵانکردنی کوردستان و ناوچەکانی دیکەی ئێران بە قازانجی نەتەوەی شۆڤێنیستی پاوانخواز. سەدان ساڵە کوردستان تاڵان دەکەن، سەروەت و سامانەکەی دەبەن و بۆخۆیانی دەکەنە کۆشک و تەلار و لاوی کوردیش بە بڕوانامەی بەرزی خوێندنەوە دەبێ بچێتە کۆڵبەری و تەنانەت ئەوەشی پێ ڕەوا نابینن و دەیدەنە بەردەستڕێژی فیشەک. لەم ساڵانەی دواییدا خەریکن ڕووبار و ئاوەکانیش دەدزن و لە زۆر شوێن ڕێڕەوی ئاوەکانیان گۆڕیوە و بە بۆڕییەوە بەرەو ئەو شوێنانەیان دەبەن کە بە هی خۆیانی دەزانن.

باس لە شکاندنی کەسایەتیی تاکی کورد کرا. ئەم شکاندنە لە بەردەوامیی خۆیدا تەنانەت لە هەڵوێستی کەسایەتیی سیاسی کوردیشدا ڕەنگی داوەتەوە و کەم نین هەندێک سیاسیی کورد لە بەرانبەر دەسەڵاتی داسەپاو لە بەرانبەر بەرهەڵستکارانی ڕێژیمیشدا خۆیان پێ کەمە و بە لاوازی بەرگری لە مافە نەتەوەییەکانیان دەکەین. سیاسەتی شۆڤێنیزم بە نیسبەت مافی گەلان چ لە دەستەڵاتدا بێت یا ئۆپۆزیسیۆن بێت، هیچ فەرق ناکات و هەموویان یەک شت دەڵێن. هەربۆیەش ئەو بەناو دژبەرانەی کۆماری ئیسلامییش بەشی هەرەزۆریان، ئەوانەی پاوانخوازانە بیر دەکەنەوە، ئەوە کوتکی جوداییخوازییان بەدەستەوە گرتووە و بەو کوتکە بەگژ داوا ڕەواکانی گەلانی نێو ئێراندا دەچنەوە؛ بەبێ ئەوەی واقعبینانە چاو لە دروشم و سیاسەت و ڕوانگەی سیاسیی نەتەوە نافارسەکانی دیکەی ئێران بکەنەوە. هەروەها خۆ لە وەڵامی ئەو پرسیارانەش دەدزنەوە کە ئەوان بۆ دەستبەرداری کوردستان نابن و ئاخۆ ڕوانگەی ئەوان چ جیاوازییەکی لەگەڵ سیاسەتەکانی ئێستای ڕێژیم هەیە؟ کە واتە سەرەکیترین ئاستەنگی بەردەم مافخوازیی کورد و نەتەوەکانی دیکە شۆڤێنیزمی دەسەڵات و بەشێک لە ئۆپۆزیسیۆنە.

سیاسەتی دەوڵەت نەتەوە کە باس لە یەک جوغرافیا، یەک زمان، یەک کولتوور، یەک نەتەوە و یەک وڵات دەکات و لە چەمکی سیاسیی نەتەوەی ئێران (ملت ایران)دا خۆی دەرخستووە، لە ڕاستیدا مەترسیدارترین بیرۆکەیە کە تا ئێستاش شۆڤێنیزمی دەسەڵاتداری تاجدار و مەندیلبەسەر لە دژی گەلانی ئێران و یەک لەوان کورد کەڵکیان لێ وەرگرتووە

دۆخی سیاسیی ئێستای ئێران کۆمەڵێک دەرفەتیشی بۆ کورد دروست کردووە کە پشت بە کۆمەڵە فاکتەرێک دەبەستن کە پێویستە بە باشترین شێوە کەلکیان لێ وەربگیردرێ:

- حەقانییەتی کێشەی نەتەویی کە دەبێ داکۆکیی لێ بکا و پشتی پێ ببەستێ.
- ناسراوبوونی کێشەی نەتەوەی کورد و بەڕۆژەڤبوونی وەک کێشەیەکی نێونەتەوەیی.
- ڕەگداکوتانی بیری ڕزگاریخوازی لە نێوخۆی کوردستان و یەکگرتوویی نەتەوەیی.
- فرەنەتەوەبوونی ئێران کە ئەم فاکتەرە دەتوانێ پشتیوانەیەکی باش بێت بۆ چارەسەری پرسی نەتەوەکانی نێو ئێران.
- دەنگنەدان بە ڕێفراندۆمی کۆماری ئیسلامی و ڕاوەستان لە بەرامبەریدا و شەر لەدژی سوپای پاسدارانی تێرۆریست بۆ ماوە ٤٣ ساڵ، کە کۆمەڵگەی جیهانی تازە خەریکە لە هەڕەشە و مەترسییەکانی دێتە دەنگ.
- سەرهەڵدانی شۆڕشی ژینا لە کوردستان و گیانبازییەکانی خەڵکی کوردستان لەم شۆڕشەدا کە وەک دڵی شۆڕشەکە دەرکەوت.
- هەبوونی کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدڕاڵ و... .

بەڵام بۆ ئەوەی باشتر بکرێ کەلک لەو فاکتەرانە وەربگیردرێ پێویستە بەر لە هەموو شتێک حیزب و ڕێکخراوە کوردستانییەکان پتر هاوهەڵویست بن و نێوماڵی خۆیان ڕێک بخەن و ناوەندی هاوکاریش بەربەرینتر ببێت، چوونکە لە بەردەم پرسێکی نەتەوەییدان و پرسی نەتەوەییش بە هەمووان چارەسەر دەکرێت. پێویستە کار بۆ یەکخستنی هێزی پێشمەرگە بکرێت و هەر لە ئێستاوە پلانی ئەوە دابندرێ کە دەستبەجێ دوای کۆماری ئیسلامی، لە کوردستان هەڵبژاردن بکرێت و کیانێکی سیاسی کوردی دابمەزرێت و هەر جۆرە دانوستانێک لەگەڵ لایەنەکانی دیکەی ئێران، لەگەڵ ئەو کیانە سیاسییە کوردیە بێت نەک لەگەڵ حیزب و ڕێکخراوەکان.

پاش تۆکمە کردنی نێو ماڵی کورد، پێویستە هەوڵ بۆ کاراکردنی کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدڕاڵ و کردنی بە ئالترناتیڤی کۆماری ئیسلامی بدرێت و ڕێگە لەوە بگیردرێ کە لایەنەکانی دیکە بە ناحەق خۆیان بەخاوەن بکەن. نابێ باسکردن لە سیستمی داهاتووی ئێران بۆ دوای ڕووخانی کۆماری ئیسلامی دوابخرێت. هەر لایەنێک ئەو هەوایە لێ بدا تەنیا مەبەستی کات کڕینە تا دەگاتە دەسەڵات و ئەودەم لێمان دەبێتە خومەینییەکی دیکە. لە سەر ئەو بڕوایە هەر لایەنێک لە ئێستاوە ڕوانگەی بەنیسبەت چارەسەرکردنی کێشەی نەتەوەکان لە ئێراندا ڕوون نەبێت، هەر لایەنێک کە پێداگری بکات لە سەر چەمکی نەتەوەی ئێران -تواندنەوەی نەتەوەکان لە یەک نەتەوەدا- نابێ کورد لەگەڵی بچێتە نێو هاوپەیمانی.

بە لەبەرچاوگرتنی ئەم ئاستەنگانە و دەکارکردنی ئەو دەرفەتانەی لە پێشمانن، دامەزراندنەوەی کیانێکی سیاسیی دیکەی کوردی لەم هەلومەرجەدا دوورەدەست نییە.

هاواری شوناسخوازیی کرماشان

باوان کرماشانی

کرماشان لە بواری هەڵکەوتەی جوغرافیایی و مێژووییەوە هەردەم بۆ دەسەڵاتداران گرینگ بووە و لە هەموو قۆناغەکانی مێژوودا ناوی کرماشان دەدرەوشێتەوە. لە سەردەمی ساسانییەکاندا پێتەختی دووهەمی پاشاکان و شوێنی یەکگرتنەوەی ڕۆژهەڵات و ڕۆژاوای ئاسیا و هەروەها لەسەر ڕێی جادەی ئاوریشم بووە و نەک هەر بە تێپەڕبوونی سەردەمەکان گرنگییەکەی کەم نەبووەتەوە، بەڵکوو بەهۆی سنووری هاوبەش لەگەڵ دەوڵەتی عوسمانی سەرەڕێی زیارتگە گەورەکان بووە و هەنووکەش بە یەکێکە لە گرنگترین شارەکان ئەژمار دەکرێت. بە هۆکاری ئەم پێگەی گرنگانەوە بەرپرسی ویلایەت و لەڕاستیشدا دەسەڵاتدارانی کوردی ئەو شارە وەک خانەکانی زەنگەنە لە پلە بەرزەکانی حکوومەت و دەرباریشدا شوێنێکی تایبەتیان هەبوو.

بەڵام ئەم پێگە تایبەتە کە تاکوو ئەو سەردەمە هۆکاری پێشکەوتنی ئەو شارە بە قازانجی خەڵکەکەی بوو، وەک هەڕەشەیەک ترسی خستبووە دڵی دەسەلاتدارانی زەند و قاجارەکانەوە؛ کەواتە بە کۆچاندنی بنەماڵە ئایینیە گەورەکان وەک بنەماڵەی ئاغا و جەلیلی، هەوڵیان دا شوناسی نەتەوەیی- کوردیی ئەو شارە بگۆڕن بۆ ناسنامەیەکی ئایینی. شارێک کە بەبۆچوونی نووسەرانێک وەک هێنری بایندەر، دانیشتووانی بە هیچ شێوەیەک پێڕەوی ئایینی ئیسلام نەبوون و زۆربەی خەڵکەکەی پێڕەوی ئایینی یارسان بوون. بە کۆچاندن و پاشان زاڵبوونی ئەو بنەماڵانە بەسەر شاردا و دیاریکردنی فەرمانڕەوگەلێک کە کورد نەبوون، جگە لەوەی کە ئەو شارەی کرد بە شارێکی ئایینی، بوو بە هۆکاری سەرهەڵدانی شێوەزارێکی فارسیی گاڵتەجاڕانەی کرماشانی بەبێ هیچ پێشینەیەک کە لەڕاستیدا دەستدرێژیی زمانێکی بێگانەیە بۆ سەر زمانی ڕەسەنی کوردی.

لەم بارەیەوە ئۆسکار مەن، گەڕیدەی ئاڵمانی کە زمانی فارسیی زۆر بەباشی زانیوە و لە ساڵی ١٩٠٥ی زایینی سەردانی کرماشانی کردووە، لە بیرەوەرییەکانیدا نووسیویەتی: "ئەگەر سەردانی کرماشانتان کرد، بێگومان پێویستتان بە دیلمانج دەبێت، چونکە لەوێ جیا لە کەسانی سەر بە هێزەکانی حکوومەت، هیچ کەسێک زمانی فارسی نازانێت". کرماشان کە پێش ئەم بەسەرهاتانە دڵی کوردستان و پەرەپێدەرەی کولتوور و شارستانیەتی کوردی و هەروەها یەکێک لە ناوەندە گرنگەکانی ڕاپەڕین و بزووتنەوە ڕزگاریخوازانەکان بوو، بە هاتنەسەرکاری ڕەزاخان و دەستپێکی پرۆژەی دەوڵەتنەتەوە و بەرەوپێشبردنی ناسیۆنالیزمی دێرین و دامەزراندنی ئەکادیمیای زمانی فارسی، زۆر زیاتر لە جاران تووشی هێرشی ئاسمیلاسیۆن و سڕینەوەی کولتووری و هەروەها یەکسانسازی کولتووری بوو.

بەو سیاسەتەی کە ناسنامە و مانەوەی نەتەوەکانی دەوروبەری کە هێز و دەسەڵاتیان نەبوو، بەتایبەت لە شارە گرنگەکانیاندا کرابوونە ئامانج و هەر ئەم سیاسەتەش لە سەردەمی دەسەڵاتی ڕێژیمی ئیسلامیشدا بەردەوام بوو و دەتوانین بەشێکی سەرەکی لە ململانێیەکانی ناو ئێرانی هەنووکە وەک ئاکامی ئەو سیاسەتە هەڵیە لەقەڵەم بدەین، ئەگەری ئاسمیلاسیۆن لەگۆڕێدا نەدەبوو، یان لانیکەم لە سەردەمی دەسەڵاتداریی ڕێژیمی ئیسلامیدا بەردەوام نەدەبوو و هەروەها بەشێک لە ململانێیە سیاسییە نەتەوەییەکان لە ئێراندا نەدەهاتنە ئاراوە. ئاسمیلاسیۆنێک کە بە ژینۆسایدی سپی ناودێر دەکرێت، مانای ژینۆسایدی ڕۆحیی بەکۆمەڵی ئەو نەتەوەیەی هەیە و بە تێپەڕبونی کات وەک ڕژێنەیەکی شێرپەنجە ڕیشە دادەکوتێت و پێکهاتەی نەتەوەیەک هەڵدوەشێنێتەوە. هەرچەندە ئەم ڕژێنە دژەخیمە کاریگەریی خێرای نابێت، بەڵام ئەگەر کۆمەڵگە وشیار نەبێت، دواتر گەلێک کاریگەریی دەروونیی دەبێت. بۆ نموونەی ئەم باسەش ئاماژە بە زمانی گیلەکی دەکەین کە هەنووکە تواوەتەوە و بە شێوەزارێکی زمانی فارسی دادەنرێت.

کاریگەرییەکانی زیاتر لە سەدەیەک سیاسەتی توانەوەی کولتووری و هەوڵدان بۆ سڕینەوەی شوناسی کورد لەنێو بنەماڵەکانی کرماشان و لەژێر کاریگەریی پڕوپاگەندای نەتەوەی سەردەستی خاوەن دەسەڵاتدا کە پێیان وابوو پێشکەوتنی منداڵەکانیان گرێدراوی پشتبەستن بە زمان و کولتووری ئەویتر و حاشاکردن لە شوناسی خۆیانە، بەڕوونی دەبینرێت. بەڵام ئاوڕدانەوەیەک لە ئامارەکانی وڵاتی ئێران وەک ڕێژەی بێکاری، هەژاری و تووشبووان بە ماددە هۆشبەرەکان بدەینەوە، هەمیشە پارێزگای کرماشان لە ڕیزبەندی یەکەمەکاندا دەبینین. ئێستەش ئەو پارێزگایە نەک تەنیا پێشکەوتوو نەبووە، بەڵکوو لەژێر کاریگەری شۆڤێنیزمی فارسیدا کۆلۆنی بوون و کولتووری خۆیان لەلایەن نامۆیە. بەخۆشییەوە لە دوو دەیەی ڕابردوودا، بە وشیاربوونەوەی کۆمەڵێک لە ڕووناکبیران و چالاکانی ئەدەبی و فەرهەنگی، هەستی شوناسخوازی لە سەرانسەری ئەو پارێزگایەدا گەشەی کردووەتەوە. ئەو چالاکوانانەی وا هەوڵی زۆریان داوە بۆ بووژانەوەی ئەدەب و کولتووری کوردی، زۆر باش دەزانن کە پاراستنی زمان و بەرهەمهێنانی ئەدەب بەو زمانە پێویستە بۆ ئەوەی زمانە بەردەوام چەمکسازی بکات. هەروەها دەزانن زمانی دایک نابێت لەنێو ماڵ و قسەکردنی ڕۆژانەدا قەتیس بکرێتەوە، چونکە نەتەوەیەک بە زمانی خۆی نەنووسێت لەنێو دەچێت و دەوێتەوە. ئەوان لەوە تێگەیشتوون کە دەکرێت شیعە، سوننە، یارسان، جوولەکە و تەنانەت ئاتیئیستیش بین، بەڵام ناکرێت کورد نەبینن و نکۆڵی لە کوردبوونمان بکەین.

بۆیە زۆربوونی شاعیران، نووسەران و چالاکە جۆراوجۆرەکان کە بەرهەمەکانیان بە زمانی کوردی بڵاو دەکەنەوە، هەروەها پێکهێنانی ئەنجومەنی ئەدەبی و بڵاوکراوە و گۆڤارەکان بە زمانی کوردی، دەرخەری هۆشیاریی نەتەوەییە و بە هەوڵدانی چالاکانی ئەم پارێزگایە بۆ پێشگرتن بە دیاردەی ئاسمیلاسیۆن، جاروبار گۆڕانکارییە کولتوورییەکان لەم دەڤەرەدا دەبیندرێت. لە دەرکەوتە بەرچاوەکانی ئەم وەرچەرخانە کولتوورییە دەتوانین ئاماژە بە فێرکردنی بەربڵاوتری زمانی کوردی و پەرەگرتنی ناوە کوردییەکان بکەین کە بەشێک لە هۆشیاریی زمانی نشان دەدات و لە شیکارییەکانی زمان و شوناسدا ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕن. نموونەیەکی تری ئەو دەرکەوتەیە دەتوانین ئاماژە بە سەد ڕۆژی ڕابردوو و ڕەوتی شۆڕشی ژینا و هاودەنگیی خەڵکی کرماشان لەگەڵ شارەکانی دیکەی کوردستان و دروشمە کوردستانییەکان و بەتایبەت هاواری "ئەرێ خاکی کوردستانە" بدەین. لەوانەیە ئەمەش دەستپێکی بووژانەوەیەکی فەرهەنگی لە کرماشان بێت.

هەنووکە دەتوانین هیوامان بە دواڕۆژێکی گەش هەبێت، چونکە وشیاری گرنگترین هەنگاوی دەربازبوون لە دیلبوونە.

کوردستان
• ژمارە ٨٤٠
١٥ی ڕێبەندانی ١٤٠١ _ ٤ فێورییەی ٢٠٢٣

هەگبەی شاخ و شۆڕش

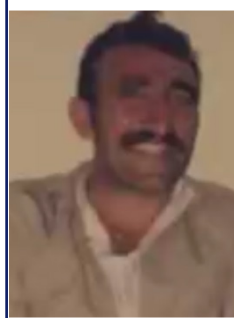

شکۆی شەکانەوەی ئاڵایەکی بەخوێن نەخشاو

ڕەحیم عەلیپوور

برایم چووکەڵی

شۆڕشگێڕان کەسانێکن کە زۆربەیان هەر لەتەمەنی لاوییەوە ڕێی خەباتێکی پڕ مەترسییان گرتۆتە بەر و لەپێناو گەیشتن بە ئاواتەکانی میللەتەکەیاندا کوێرەوەریی زۆریان دیوە و بەسەر بازگە پڕ مەترسییەکانی ژیاندا تێپەڕیون. ئەوانە کە خۆیان لەنێو ڕەوتی ئەو خەباتە پڕ فیداکارییەدا دەبیننەوە بە ڕەگ و پێستەوە هەستیان بە مەترسییەکانی کردوە، ئازایانە دێنە مەیدان، بۆیە دەبێ بە هەموو توانا و وزەی خۆمان بۆ گەیاندنی دەنگی پێشمەرگە و خەبات و تێکۆشانی ئەو نەمرانە بە نەوەی نوێ و دوارۆژی نەتەوەکەی تەرخان بکەین. شەهید ڕەحیم عەلیپوور یەکێک لەو قارەمانانەیە کە لە "لاپەڕەی هەگبەی شاخ و شۆڕش"دا یادی دەکەینەوە.

لە کاتێکدا لە ساڵی ١٣٣٨دا زیندانەکانی ڕێژیمی پاشایەتی لە ئەندامانی حیزبی دیموکرات ئاخندرابوون و تێکۆشەرانی ئەم حیزبە پۆل پۆل ڕەوانەی بەندیخانە دەکران، ڕەحیم عەلیپوور لە هەلومەرجێکی ئەوتۆ لە گوندی "کاژێ" سەر بە شارستانی سەردەشت لە بنەماڵەیەکی ئایینی بزەی خستە سەر لێوی بنەماڵەکەی و چاوی بە دنیای ڕوون کردەوە. ڕەحیم لە تەمەنی ٧ ساڵیدا بەرێی قوتابخانە کرا و تا پۆلی ٥ی سەرەتایی لە ئاوایی "کاژێ" دەرسی خوێند، پاشان بۆ درێژەدانی خوێندن چووە شاری سەردەشت. بەڵام بەرەبەرە خۆپێشاندانەکان دژی ڕێژیمی پاشایەتی دەستی پێ کرد و لە خوێندن دابڕا.

ڕەحیم لە ژیانیدا چەرمەسەری و تاڵی و سوێریی ژیانی زۆر دیتبوو، بۆیە ڕزگاری لە چنگ بێبەشی و هەژاری بۆ ئەو ببوو بە ئاواتێکی بەرز. هەربۆیەش لە شاری سەردەشت و لە خۆپێشاندانەکانی بەدژی ڕێژیمی پاشایەتی و بۆ ڕووخاندنی ئەو ڕێژیمە کە بە هۆی سەرەکیی چارەڕەشی گەلی کوردی دەزانی، بەشداری کرد. پاش ڕووخانی ڕێژیمی شا و هاتنەسەرکاری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی و زەوتکردنی دەسکەوتەکانی شۆڕش لەلایەن ئەو ڕێژیمەوە، و لە دەسپێکی تێکۆشانی ئاشکرای حیزب لە سەردەشت هاتە نێو ڕیزی پێشمەرگەکانی حیزبەوە. ڕەحیم لە ڕێبازە پیرۆزەکەیدا ئەرکێکی نوێی بۆ خۆی دیاری کردبوو: خەبات دژی ڕێژیمی کۆنەپەرستی ئاخوندی و بەرگری لە ماف و ئازادییەکانی گەلی کورد.

هاوڕێ ڕەحیم عەلیپوور هەر زوو توانی جێگای خۆی لەنێو دڵی هاوسەنگەرانیدا بکاتەوە و وەک پێشمەرگەیەکی ئازا و قارەمان لە شەڕەکانی ناوچەی سەردەشتدا بەشداریی چالاکانەی کرد. بەتایبەتی لە شەڕەکانی پشتی ئاغەڵان وسەرشیودا پێشانی دا ڕۆڵەیەکی قارەمانی ڕێگای ئامانجە نەتەوایەتییەکانی گەلەکەیەتی. هەر مەئمووریيەتێکی پێیان دەسپارد بەبێ ڕاوەستان بەڕێوەی دەبرد. هەموو ژیانی خۆی بۆ خزمەت بە حیزب و گەلەکەی تەرخان کرد. ئەو کوڕی ڕۆژانی تەنگانەی حیزب بوو بەرامبەر بە حیزب و ڕێبازەکەی ڕۆڵەیەکی بەئەمەگ و وەفادار بوو و قەت لە بیروباوەڕیدا ناهومێدی و لەرزۆکبوون بەدی نەکرا.

ئازایەتیی شەهید ڕەحیم بوو بە هۆی ئەوە کە سەرتا وەک سەرپەل دیاری بکرێ و دواتریش وەک فەرماندەی دەستە کاری پێ بسپێردرێ، کوڕێکی ئازا و لەخۆبوردوو بوو. هیچ کات لە بەرانبەر دوژمندا نەبەزی. لەگەڵ هاوسەنگەرانی لەسەرەخۆ، و دوژمن لە ناوی تۆقابوو. ئەو بە لێهاتوویی و لێوەشاوەییەوە ئەرکە پیرۆزەکانی بە ڕێکوپێکی بەڕێوە دەبرد و بڕیارەکانی حیزبی جێبەجێ دەکرد. بۆیە دواجار وەک فەرماندەری لک دیاری کرا. ڕەحیم ئەو بەرپرسایەتییەی بەو پەڕی هۆگرییەوە وەرگرت و سەلماندی کە توانایی بەڕێوەبردنی ئەم ئەرکە قورسەی هەیە. زۆر عەمەلیاتی قارەمانانە، وەک شەڕی قاسمەڕەش، دۆلی کانیزەرد، بنوخەلەف، پشتی ئاغەلان، سەرشیو و بناوێ سووچێک لە قارەمانەتی ناوبراو پێشان دەدەن کە لە دەفتەری بیرەوەرییەکانی پێشمەرگەدا تۆمار کراوە.

شەهید ڕەحیم لە بواری سیاسییشدا کادرێکی ئاگا و بەئەزموون بوو. جگە لەوانە ئەو مرۆڤێکی بە حەوسەلە و قسەخۆش بوو. ئەو لە کاری فەرماندەییدا ڕۆڵەیەکی کارلێهاتوو و ئازاو بەبەرنامە بوو؛ بەچەشنێک کە قارەمانیەتی و نەترسیی ناوبراو لە ناوچەی سەردەشت دەنگی دایەوە. شەهید ڕەحیم بۆ ئەوەی نیشان بدات کە شیاوی ئەم پلە و پایەیە، پتر کاری دەکرد و زیاتر لە ئەندازە خۆی ماندوو دەکرد. هەست بە مەسئولییەت و تێکۆشان بۆ فێربوون و هەوڵدان بۆ خەبات دژی ڕێژیمی ئاخوندی، تایبەتمەندیی هەرە بەرچاوی ڕەحیم عەلیپوور بوون. بە هۆی سەرکەوتنی لەو ئەرکە قورسەیدا گۆی سەرکەوتنی لە ئاستێکی بەرزدا لە مەیدان بردە دەرێ، و لە زۆر شەڕی حەماسیدا بەشداریی کرد و، بەهۆی پلان و گەڵاڵە ڕێکوپێکەکانی، زۆر زەبری گورچووبڕ لە هێزە سەرکوتکەرەکانی ڕێژیم کەوتن. کەچی بەداخەوە بە هۆی پیلانی بەکرێگیراوانی ڕێژیم لە گوندی ئاغەڵانی سەردەشت ب[بە شێوەیەکی زۆر ناجوامێرانە شەهید کرا.

شەهید ڕەحیم بۆ نفوزکردنە نێو هێزی ڕێژیم، لەگەڵ فەرماندەی پایەگای سووورەبان پێوەندی دەگرێت. ئەو دژیگەلییە چەندین جار لەگەڵی دادەنیشێ و تا ڕادەیەک متمانەی ئەو بۆ لای خۆی ڕادەکێشێ، بەڵام مەخابن ڕۆژی ٢٤ی پووشپەری ساڵی ١٣٦٥ لە گوندی ئەغەلان دەستڕێژی لێ دەکات.

دایەگیان من پێشمەرگەم، هەتا خاوەنی ئەو بەرگەم، جێی شانازی بۆ تۆ و خاکم، بۆیە ئازاد و بێ باکم!
دایەگیان هیچ ترست نەبێ، دوژمنانم، دوژمنانی نیشتمانم، داری تەمەنیان هێندە کورتە، دەستی تۆڵە دەیان گاتێ.

باسی هاوپەیمانی و چەند سەرنجێک

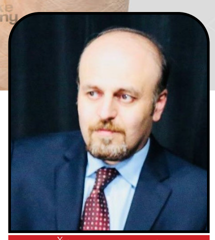

ئارەش ساڵح

یەکەمین فاکتەر بۆ ئاڵۆزبوونی کێشەی هاوپەیمانی لە ئێشتادا هەبوونی دیوارێکی بەرزە لە بێمتمانەیەیی نێوان ئێمە کورد و نەتەوەی باڵادەست. لەم چەند دەیەی ڕابردوودا نەتەوەی باڵادەست نەتەنیا دەنگی نەخستۆتە پاڵ دەنگی گەلی کورد، نەتەنیا سەرکوتی بێبەزەییانەی گەلی کوردی لەلایەن حکوومەتەوە مەحکووم نەکردووە، بگرە زۆربەی جارەکان، سەرەڕای دژبەرییان لەگەڵ حکوومەت، ڕەواییان بەخشیوە بەو سەرکوتە و پشتگیرییان لەو حکوومەتە کردووە بۆ سەرکوتی بزاڤی ڕزگاریخوازانەی گەلی کورد

لە دوای دەسپێکردنی شۆڕشی ژینا لە ئێراندا باسی پێکهاتنی هاوپەیمانی لەنێو ئۆپۆزیسیوندا گەرمتر لە جاران هاتۆتە ئاراوە. لەو پێوەندییەدا کۆمەڵگەی کوردستان و لایەنگرانی حیزب زیاتر لە جاران نیگەرانییەکانی خۆیان بە نیسبەت شێوازی تەعامولی حیزب لەگەڵ ئوپۆزیسیونی ئێرانی دەردەبڕن و هەرکەس و لایەنێک بە ئێستێدلالێکەوە باس لە چوارچێوەی کار و هەنگاوەکانی لەم پێوەندییە دەکات و ئاکامگیرییەکانیش زۆربەی کات زۆر لە یەک دوورن؛ لە یەک وشەدا کێشەکە ئاڵۆزە.

یەکەمین فاکتەر بۆ ئاڵۆزبوونی کێشەکە هەبوونی دیوارێکی بەرزە لە بێمتمانەیەیی کە لەنێوان ئێمە وەکوو گەلی کورد و نەتەوەی باڵادەستدا هەیە. لەم چەند دەیەی ڕابردوودا نەتەوەی باڵادەست نەتەنیا دەنگی نەخستۆتە پاڵ دەنگی گەلی کورد، نەتەنیا سەرکوتی بێبەزەییانەی گەلی کوردی لەلایەن حکوومەتەوە مەحکووم نەکردووە، بگرە زۆربەی جارەکان، سەرەڕای دژبەرییان لەگەڵ حکوومەت، ڕەواییان بەخشیوە بەو سەرکوتە و پشتگیرییان لەو حکوومەتە کردووە بۆ سەرکوتی بزاڤی ڕزگاریخوازانەی گەلی کورد. چاوەڕوانیی ئەوەی کە ئەم ئاراستەیە بە شەوێک و مانگێک و ساڵێک و دە ساڵ گۆڕانی بەسەردا هاتبێت، کەمێک دوورەدەست دەنوێنێ.

فاکتەری تر کە ئەم بابەتە ئاڵۆزتر دەکات گوتاری ئۆپوزیسیونە کە هەڵگری هیچ چەشنە لە دانپێدانان بە مافەکانی گەلی کورد نییە. هیچ کام لەو هێڵە گشتییانە کە لایەنە ئۆپۆزیسیونەکان باسی لێوە دەکەن هەڵگری ئەو چەمکانە نین کە دەرخەری پەسەندکردنی پلۆرالیزمی ئێتنیکی بن و مافی پێکهاتە جیاوازەکان بەتایبەت نەتەوەکان لە ناویاندا دانیان پێدانرابێت. هەندێک باس و چەمکی گشتیبێژی کە هەڵگری تەفسیری زۆر جیاواز بن ناتوانن بۆ ئێمە ببن بە پێوەر بۆ ئەوەی لەسەر داخوازەکانی ئۆپۆزیسیون بڕیار بدەین. بۆ وێنە ئێمە ناتوانین لەسەر ئەوە بڕیار بدەین کە کەسێک یان لایەنێک بڵێت ئێمە باوەڕمان بە دێموکراسی هەیە، لەبەر ئەوەی دەسەڵاتداریی دێموکراتیک لە دنیای ئەمڕۆدا تەیفێکی زۆر بەربلاو لە سیستەمی دەسەڵاتداریی جیاواز لەخۆ دەگرێت کە لە جەمسەرێکی تەیفەکە ئەو حکوومەتانەن کە هەڵبژاردن بە تەنیا شەرتی وەدیهاتن و دەستەبەری دێموکراسی دەبینن. چەمکی مافی مرۆڤیش وەک چەمکێکی بەربڵاو تەنیا شموولی ئەو بەڵگەنامانە ناکات کە لە چوارچێوەی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتوەکاندا و بە ناوی مافی مرۆڤەوە پەسەند کراون. ئەو مافانە لانیکەمێک لە مافەکان لەخۆ دەگرێت کە تەنانەت کۆماری ئیسلامییش بەشێکی زۆر لەوانی پەسند کردووە. مافی مرۆڤ بۆ وێنە لە چوارچێوەی یەکیەتیی ئورووپادا زۆر پێشکەوتنخوازانەترە لە مافی مرۆڤ لە چوارچێوەی نەتەوە یەکگرتووەکاندا، و ئەمە لەبەر ئەوەیە کە ڕێژیمە نادیموکراتیکەکانی نێو ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان قەد ڕێگەیان نەداوە هەندێک خاڵ کە لەدژی دەسەڵاتی سەرەڕۆیانەیە بتوانن پەسەند بکرێن. پێویستە ئەو لایەنانە کە پرسی مافی مرۆڤ بۆڵد دەکەن، بۆمان ڕوون بکەنەوە کە ئەو مافی مرۆڤە ئاخۆ هەڵگری ئەو خاڵانەیە کە یەکیەتیی ئورووپا بەفەرمییان دەناسێت؟ ئایا بۆ گەلی کورد وەکوو نەتەوەیەک بۆ ئیدارەی خۆی و دیاریکردنی چارەنووسی ئەو مافانە بە ڕەوا دەبینێ یان نا؟

سەرەڕای ئەو ناڕوونییانە، لایەنە فارسەکان بەردەوام خەریکی ئەوەن نەتەوەکانی بندەستی ئێران سوێند بدەن کە پارێزەری یەکپارچەیی خاکی ئێرانن. ئەمە لە حاڵێکدایە کە بەرنامەی سیاسیی هێزە کوردییەکان -وەک حیزبی دێموکرات و کۆمەڵە- ئەوەیە لە چوارچێوەی ئێرانێکی دیموکرات و فیدراڵدا مافەکانی گەلی کورد دابین بکرێت و خۆی ئەو بەرنامەیە دابینکەری مانەوەی یەکپارچەیی ئێرانە. بۆیە ئەو پێداگرییە لەسەر یەکپارچەیی خاکی ئێران و سوێندان و بچووککردنی نەتەوەکان لەسەر ئەو ئەساسە بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە ئەو لایەنانە دەیانەوێ حیزب و لایەنە سیاسییە دیار و شوێندانەرەکلانی کورد کە دەتوانن پێش بە پاوانکردنی دەسەڵات لەلایەن ئەوانەوە بگرن، لە پانتایی سیاسەت دەربکەن و پەراوێزیان بخەن. بۆیە حیزبە کوردییەکانیش پێویستە ڕاشکاوانە بەرەوڕووی ئەو پرسە ببنەوە.

فاکتەری سێهەم بۆ ئاڵۆزتربوونی کێشەکان لەو ڕاستییەوە سەرچاوە دەگرێ کە پێکهاتنی گۆڕان لە دۆخی گەلی کورد بە گۆڕانی ڕێژیمەوە نەبەستراوەتەوە. گۆڕانی ڕێژیم لە کاتی ئێستادا دەکرێ پێشمەرج بێت بۆ گۆڕانکاری لە بەرژەوەندیی ئێمە، بەڵام ئەوە مەرجی تەواوکەر یان شەرتی کافی نییە. لە ڕاستیدا پێوەندیی سەردەستی و ژێردەستیی نێوان نەتەوەکان گرێدراوی ڕێژیمی سیاسی نییە، بەڵکوو گرێدراوی ستەیت یان وڵات و شێوازی فۆرمگرتنی ئەو وڵاتەیە. ئەمە نەتەنیا دامەزراوە سیاسییەکان وەکوو دامەزراوە ئەمنیەتییەکان، پەروەردە، زمانی فەرمیی وڵات و هتد لەخۆ دەگرێت، بەڵکوو دامەزراوە ئەخلاقی و فیکرییەکانیش دەگرێتەوە کە واتابەخشی وڵاتن. هەربۆیە ئەو گۆڕانکارییەی ئێمە بەپێی دۆخی خۆمان مەبەستمانە، زۆر قووڵترە لە گۆڕانی ڕێژیمی سیاسی. بۆ ئەو مەبەستە ئێمە پێویستیمان بەوە هەیە بۆمان دەرکەوێ کە لایەنی ئۆپۆزیسیۆنی فارس لە ڕاستیدا و لە قووڵایی تێگەیشتنیاندا لەگەڵ ئەو گۆڕانکارییانە هەن. ڕاستییەکەشی ئەوەیە ئەوان پێچەوانەکەیان دەرخستووە و ئێمەش دەزانین کە ڕووخانی ڕێژیم بە واتای ڕووخانی وڵات یان ستەیت نیە. تەواوی دامەزراوە پۆلیسی، نیزامی، زمانی فەرمی، پەروەردە و هەموو ئەوانە بە ڕووخانی ڕێژیم دەمێننەوە و دەکەونە دەست هەر ڕەوتێکی فارس کە دوای ڕووخانی ڕژێم بتوانێت بزماری خۆی لە تاران زووتر دابکوتێت. پاشان تاران، بە هەبوونی ناوەندی سیاسی و ڕێژیمی سیاسی و بە لەدەستدابوونی هەموو دامەزراوە نەرم و سەختەکانی سەرکوت دیسانەوە دێتەوە بۆ سەرکوتی کوردستان و قەوانە کۆنەکە لێ دەداتەوە.

لە دۆخەدا بابەتێک کە دەبێ پێش لە هەرشتێک وەکوو پرەنسیپ لەبەرچاوی بگرین ئەوەیە کە یەکەمین و گرینگترین شت بۆ حیزبێکی سیاسی پێگەی کۆمەڵایەتیی ئەو حیزبەیە. ئۆپۆزسیۆنی فارس زۆری بۆ گرینگە کورد _بەتایبەت بە وەرگرتنی مەرجەکانی ئەوان_ بەشێک لەو هاوپەیمانییە بێت، نەک لەبەر ئەوەی پێیان وایە هاوڕایی و هاوخەباتیی کورد زووتر ڕێژیم دەڕووخێنێت. ئەوان باشتر لە هەموو کەس دەزانن ئێمە لە سەرەتاوە و بێ ئەوانیش لەدژی ئەم ڕێژیمە خەباتمان کردووە و هەروەها باش دەزانن کە گرینگترین فاکتەر بۆ ڕووخانی ڕێژیم هەر فارسەکان و تارانە. ئەوان بە مەبەستی جیاکردنەوەی حیزبە کوردییەکان لە بستێنە کۆمەڵایەتییەکەیان بە دوای هاوڕێکردنی ئێمەن. ئەوان پێیان وایە ئەوەی کێشەی کورد نوێنەرایەتیی دەکات ئەوە حیزبەکانن و ئەگەر ئەو حیزبانە پێگەی کۆمەڵایەتیی خۆیان لەدەست بدەن و نەتوانن نوێنەرایەتیی گەلەکەیان بکەن ئەوە سەرکوتکردنی کورد دوای گۆڕینی ڕێژیم زۆر ئاسانتر دەبێت. هەربۆیە پێیان وایە ئەگەر حیزبە کوردییەکان ناچار بکەن گرینگی نەدەن بە بەدەنەی کۆمەڵایەتیی خۆیان و بەبێ مولاحێزاتی ئەو بەدەنەیە بڕیار بدەن، ئەوا بەدەنەکەش پشت لە حیزبەکانیان دەکەن. بۆیە دەتوانم بڵێم کە یەکەمین و دیمەکراتیکترین ئەسڵ کە پێویستە ئێمە لەو پێوەندییەدا لەبەرچاوی بگرین مانەوەیە لەگەڵ بەدەنە و پێگەی کۆمەڵایەتیمان. بەبێ بەدەنە ئێمە وەکوو حیزبەکانی فارسمان لێ دێت و دەبین بە چەند کاڵتی جیا لە کۆمەڵگەکەمان.

بابەتی دووهەم کە دەبێ لە بەرچاوی بگرین شەفافییەتە لە بەرانبەر بەدەنەی خۆمان. ئێمە داخوازەکانمان دیارن و ئەگەر بەپێی هەر ئێستێدلالێک گەیشتینە ئەو قەناعەتە کە تێکەڵ بە هاوپەیمانییەک بین یان نەبین، ئەوا پێویستە بەتەواوەتی و بە شەفافی بە لەبەرچاوگرتنی سەرنجە ئەمنیەتییەکان، خەڵکی خۆمان لە مێکانیزمی گەیشتن بەو بڕیارە ئاگادار بکەینەوە.

پرەنسیپی سێهەم کە پێویستە لەم پێوەندییە لەبەرچاوی بگرین ئەوەیە ئێستا کاتی ئەوەیە لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ئۆپۆزیسیۆنی فارسدا ژیرییەکی تەواومان هەبێت و ئەو ڕوانگەیەش لەسەر ئەساسی بەرژەوەندی دامەزراوە. دۆستایەتی و دوژمنایەتی هیچ لایەنێک بۆ ئێمە زاتی و ئەزەلی و ئەبەدی نیە. ئەوەی کە فاکتەری سەرەکییە بۆ ئێمە بەراوردی دەسکەوت و تێچوویە لە پێوەندی لەگەڵ بەرژەوەندیەکانی حیزب و ڕۆژهەڵات. واتە ئێمە دەتوانین لەگەڵ هەموو کەس بسازێین مادام لە بەرژەوەندیی ئێمەدا بن.

پرەنسیپی دوایی و گرینگ دۆزی گەلەکەمانە. فەلسەفەی وجوودی ئێمەی گەلی کورد و بەرنامەکەمانە بۆ چارەسەری کێشەی کورد. هەر هەنگاوێک کە ئەو بابەتە پشتگوێ بخات فەلسەفەی وجوودیی ئێمە دەباتە ژێر پرسیار. ئەگەرچی ئێمە دەتوانین هەندێک کاری هاوبەش لەگەڵ هەندێک لایەن بکەین، بەڵام ناتوانین تێکەڵ بە پێوەندییەک بین کە ئێمە دەروەست بە بابەتێک بکات کە لەدژی فەلسەفەی بوونی ئێمەیە. واتە ئێمە ناتوانین تێکەڵ بە هاوپەیمانییەک بین کە نەتوانێت لانی کەم پلۆرالیزمی ئێتنیکی وەکوو ئەسڵێک قەبووڵ نەکات. بەکارهێنانی دەستەواژەی پلۆرالیزمی ئێتنیکی ئەگەرچی دەستەواژەیەکە کە هەڵگری هەموو چوارچێوەی فیکریی ئێمە نییە، بەڵام ئەو دەستەواژەیە ئەو ئیمکانە بە لایەنی بەرامبەرمان دەدات کە بتوانن ئاسانتر لەبەرانبەر خواستەکانی ئێمەدا کۆتا بێن و لە ئاکامدا ئەو کۆتاهاتنە هەمان کاریگەریی دەبێت کە قبووڵکردنی وێژمانی ئێمەیە. ئەوەش بە واتا دەستهەڵگرتن و کشانەوە لە هەندێک لە پرەنسیپەکانی ئەدەبیاتی سیاسیی خۆمان نییە، بەڵکوو بەو واتایەیە کە چەمکێک بە لایەنی بەرانبەرمان پێشنیار دەکەین کە قبووڵکردنی بۆ ئەوان ئاسانتر بێت و لە ئاکامدا ئێمە لە بەرنامەکەی خۆمان کە ئیدارەی خۆمان بە دەستی خۆمان و دابینبوونی مافەکانی گەلی کوردە لە چوارچێوەی ئێراندا نزیک دەکاتەوە.

ئەوان باشتر لە هەموو کەس دەزانن ئێمە لە سەرەتاوە و بێ ئەوانیش لەدژی ئەم ڕێژیمە خەباتمان کردووە و هەروەها باش دەزانن کە گرینگترین فاکتەر بۆ ڕووخانی ڕێژیم هەر فارسەکان و تارانە. ئەوان بە مەبەستی جیاکردنەوەی حیزبە کوردییەکان لە بستێنە کۆمەڵایەتییەکەیان بە دوای هاوڕێکردنی ئێمەن. ئەوان پێیان وایە ئەوەی کێشەی کورد نوێنەرایەتیی دەکات ئەوە حیزبەکانن و ئەگەر ئەو حیزبانە پێگەی کۆمەڵایەتیی خۆیان لەدەست بدەن و نەتوانن نوێنەرایەتیی گەلەکەیان بکەن ئەوە سەرکوتکردنی کورد دوای گۆڕینی ڕێژیم زۆر ئاسانتر دەبێت

پوختەی مەبەست:

نەچوونە نێو هاوپەیمانییەک کە پێچەوانەی بنەما هزرییەکانی خۆت بێت، لەدەستدانی هەلێکی سەیروسەمەرە نییە. ئەزموون نیشانی داوە ئەگەری ئەوەی هاوپەیمانییەکی ئەوتۆ سەرکەوتوو بێت زۆر کەمە و پێناچێ هاوپەیمانییەکی وا ئاکامێکی ئەوتۆی هەبێت و بتوانێت پێگەی کۆمەڵایەتی بۆخۆی بدۆزێتەوە. دووهەم دوای ڕووخانی ڕێژیم ئەو هاوپەیمانییانەش زۆر ناتوانن بمێننەوە و هاوکێشەکان بەتەواوەتی دەگۆڕێت و ئەوجار لایەنەکان بە دوای یارگیری و هاوپەیمانیی جیددیتردا دەگەڕێن. سێهەم، چ ئەو هاوپەیمانییە سەرکەوتوو بێت و چ سەرکەوتوو نەبێت، ئەگەری زۆرە ئێمە وەکوو گەلی کورد لەدوای ڕووخانی ڕێژیم ناچار بین بۆ بەرەوپێشبردنی بەرنامەکانمانان پشت بە هێز و پێگەی کۆمەڵایەتیی خۆمان ببەستین. هەربۆیە پێویستە ئاگادار بین لە یارییە سیاسییەکانی ئێستادا بە بڕیارێکی بەپەلە تێچوویەکی کۆمەڵایەتی بەسەر خۆماندا نەسەپێنین و نەچینە نێو یارییەکەوە کە نەک قازانج، بەڵکوو مایەکەشمان لەکیس بچێت.

وەکالەتی سیاسی و دەرەنجامە سیاسییەکانی

(لە خۆبەتەوەر زانیوە هەتا دوورخستنەوەی هێزەکان لە یەکتری)

محەممەد سلێمانی

کەمپینی وەکالەتی سیاسی یەک لەو دیاردانە بوو کە لەو ماوەیەدا و لە ڕەوتی شۆڕشی ژینادا لە دەرەوەی وڵات لە بەرژەوەندیی لایەنێکی سیاسی وەڕێ کەوت. بەڵام زۆر زوو دەرکەوت کە دانی وەکالەتی سیاسی بە تاک یان بنەماڵەیەک بەبێ ڕەچاوکردنی شێوازە دێموکراتیکەکان لە هەندەران و تەنیا بە مەبەستی هێنانەپێشەوەی لە کایەی سیاسیی وڵاتدا جگە لە قووڵتر کردنەوەی ناکۆکییەکان و لێکترازانی سەراسەری، سوودێک بە ڕەوتی نوێی خەبات ناگەیەنێت. وەک چۆن هەرچەشنە کەمپینێکی لەوجۆرە لە هەلومەرجی سیاسیی ئەمڕۆی ئێران و لە چوارچێوەیەکی ئەوتۆی داخراو و ناڕووندا و، بێ گەڕانەوە بۆ دیالۆگ لەگەڵ هێزە دژبەرەکانی ڕێژیمی تاران، جگە لە پەرەپێدان بە گرژیی سیاسی و لێکدوورکەوتنەوە و ژێرپێخستنی پرەنسیپە ئەخلاقی و بنەما دێموکراتیکەکان و بازدان بەسەر دێموکراسیی سیاسیدا، قازانجێک بە ئیرادەی هاوبەشی دژبەرانی ڕێژیمی ئاخوندی ناگەیەنێت و هەروەک بینیمان بوو بە هۆکاری بەربەست و ئەستەنگ لەسەر ڕێگای خەباتی هاوبەشیشدا. هەر لەجێشدا ناکرێ گرووپێک کە باوەڕیان بە شەبەنگی نەتەوەیی و ئایینی و فرەنەتەوەبوونی وڵات نییە، بە میزاجی خۆیان و لە ڕووی عەتف و سۆزێک کە بۆ کەسێک یان بنەماڵەیەک هەیانە، داوای متمانەدان لە هەموو جۆراوجۆرییەکانی خەڵک بکەن و نوێنەرایەتیی ئیرادەی خۆیانیانی پێ بدەن!

هەر کەسێک ڕێژەییش باوەڕی بە ئازادی و ڕێسا و ئەزموون و بنچینە دێمۆکراتیکەکانی وڵاتانی ئازاد و دێموکرات هەبێ و دڵی بۆ ئازادی و سەقامگیرکردنی دێموکراسی و دابینکردنی مافی سیاسی و نەتەوەیی لە ئێراندا لێ بدات، هەرگیز خۆ لە قەرەی کارێکی لەو جۆرە نادات کە سوور سوور دەزانێت زیان بە هاوخەباتی گەلانی وڵاتەکەی دەگەیەنێت و دەرفەتێکی نوێ بە ڕێژیمی ئاخوندی دەدات کە زیاتر بەدژی دژبەرانی خۆی ڕێک بخاتەوە. هەمووانیش دەزانن کە پڕۆژەی وەکالەت لەلایەن نیشانەی فەشەلیی سیاسی لە نەبوونی هیچ نەخشەڕێیەک بۆ خەبات و هاوکات بازدانە بەسەر جەوهەری دێموکراسی و بوارخۆشکردنەوەیە بۆ کۆکردنەوەی هەموو دەسەڵاتەکان لە ناوەند، و لەوەش بێزراوتر لە دەستی کەسێکدا کە مێژووی ئێران لە پتر لە سەت ساڵی ڕابردوودا بەردەوام ئەزموونی کردووە.

بەڕێوەبردنی کەمپینی کۆکردنەوەی وەکاڵەت بۆ کوڕی شای پێشووی ئێران بەو جۆرەی کە لە دەرەوەی وڵات بەڕێوە چوو، جگە لە دەرخستنی پێگە و نفووزی لاوازی ناوبراو لەنێو گەلانی ئێراندا، بووە هۆکاری لێک دوورکەوتنەوەی هێزە دژبەرەکانی ڕێژیمی ئێران و دوورکەوتنەوە لە پرسی هاوپەیمانیی سیاسیی، و هێندێک ئاستەنگی دروستکردن کە تێپەڕین لێیان حەوجێی بە کاتێکی زیاتر و بیرکردنەوە و لێکتێگەیشتنی فرەڕەهەندی نوێ هەیە. ئەزموونی دوو شێوەی دەسەڵاتی سیاسی لە ئێران لە سەت ساڵی ڕابردوودا و ئەو زیان و تێچوویانەی کۆمەڵگەی ئێران بۆ دەستەبەر و ماف و ئازادییەکانیان داویانە و دەیدەن، چیدی ڕێگە بەوە نادا بەبێ ڕەچاوکردنی واقعی سیاسیی وڵات و دانپێدانان بەو ڕاستییە جەوهەرییانەی لە یەک سەدەی ڕابردوودا حاشایان لێ کراوە و لەپێناو دروستکردنی دەوڵەت-نەتەوەی ساختەدا سڕدراونەتەوە، دەرفەت بە ئاراستەیەکی وەها بدرێتەوە.

ئەمڕۆ گەلانی ئێران بەدوای بنیاتنانی دەسەڵاتێکن کە دان بە ماف و ئازادییەکانیان دابنێت و بێتوو هەر کەس و لایەن و هێزێک ئاسۆی بیرکردنەوە، بنەمای فیکری و ڕوانینی چەقبەستووی بۆ داهاتووی سیاسیی وڵات هەبێت، لە ژێر هەر ئالایەک و بە هەر دروشمێک بێتە پێشێ خەڵک بۆ دواوەی پاڵ پێوە دەنێن. ڕوانینی خەڵک بۆ داهاتووی ئێران ئەوەیە: وڵاتێک کە لەسەر بنەمای پێکەوەژیانی دڵخوازانە بنیات دەنرێتەوە و حکوومەت ئیرادەی سیاسیی هاوبەشی هەموو نەتەوە و پێکهاتە و جۆراوجۆرییەکانی وڵاتە و دەسەڵات بە شێوەی ئاسۆیی و لە شێوەی لامەرکەزیدا دابەش دەبێت. هەروەها هیچ هێز و لایەنێکی سیاسییش بێتوو باوەڕیان بەو بنەمایانە نەبێت، لەلایەن خەڵکەوە متمانەیان پێ نادرێت، چ خاسمە کەس یان ڕەوتێکی سیاسی کە لە سۆنگەی ستەم و نادادپەروەری و بە شۆڕشی جەماوەری لە دەسەڵات وەلانراون، ئێستا بیانەوێ خۆیان بەسەر خەڵکدا بسەپێننەوە. خەڵکی ئێران ئەو قۆناغەیان بەجێ هێشتووە و وشیاری سیاسی و نەتەوەیی لە ئێراندا گەیوەتە چڵەپۆپە و خەڵک لە ئێستادا زۆر باش دەزانن لە نێوان ڕێکخراوە ئێرانییەکاندا، کام هێز شۆڕشگێڕە و باوەڕی قووڵی بە بنەماکانی دێموکراسی، مافی مرۆڤ و وڵاتێکی ئازاد و فیدراڵ هەیە و لە داهاتوودا نابێتە مەترسی لەسەر ئاسایشی سیاسی و نەتەوەیی گەلانی ئێران؛ هەروەها کام هێز و لایەن هەیە کە نابێ متمانەیان بدرێتێ، بەتایبەت ئەو هێز و لایەنە سیاسییانەی کە بنەما هزری و تیرۆانینەکانیان جیاوازییەکی ئەوتۆی لەگەڵ بنەڕەتە فکرییەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران نییە!

وێژمانی سەرەکی لە دۆخی سیاسیی ئێستەدا کە قۆناغی تێپەڕین لە کۆماری ئیسلامییە، یەکگری، یەکڕیزی، هاوپێوەندی و هاوخەباتی بۆ سەرخستنی شۆڕشە. ئەوە ویستی هاوبەشی گەلانی ئێرانە و هەرلایەنێک بە پێچەوانەی ئەو خواستی هەنگاو بنێت، هاوکات لەگەڵ ئەوەی درزی خستووەتە نێو بەرەی گەل دژی دەسەڵاتی سیاسی، زیانی لە پێگە و متمانەی کۆمەڵایەتیی خۆیشی داوە و خۆی هەڵداشتۆتە دەرەوەی هاوکێشە سیاسییەکانەوە، وەک ئەو لایەنە سیاسییەی بە پڕۆژەی وەکالەتدان دەیەوێ خۆی تاقی بکاتەوە. ئەوەش لەجێی خۆی کە کە وەکالەتدان هیچ بنەمایەکی یاسایی نییە و لە زەین و بیرکردنەوەی سازانی گشتی لەنێوان هێزە سیاسی و نیشتیمانییەکانی دەریخست کە زەمینەخۆشکردن بۆ دروستکردنەوەی قەوارەیەکی داخراوی ناوەندگەرای دیکەیە کە هەموو دەسەڵاتەکان جارێکی دیکەش لە شوێنێکدا کۆ بکرێتەوە، کە ئەمەش ڕاکردنە لە بەها و بایەخەکانی دێموکراسی و لەبەرچاونەگرتنی ویست و ئیرادەی خەڵک لە سەر شێوە و شکڵ و فۆڕمی حکوومەتی داهاتوو. ئەوەش دژایەتیی جەوهەریی هەیە لەگەڵ دەیان ساڵ خەبات و قوربانیدانی نەتەوە بندەستەکانی ئێران کە بۆ دەستەبەری دێموکراسی بۆ ئێران و مافە نەتەوایەتی و ئازادییە مەدەنی و کۆمەڵایەتییەکانی خۆیان تێدەکۆشن، خوێن دەبەخشن و تێچووی قورسی ئەو خەباتە خوێناوییە دەدەن کە هەر ئێستا لە دژی حکوومەتی کۆماری ئیسلامی بەڕێوەیە.

خەباتی گەلانی ئێران ئێستا زیاتر لە هەموو کاتێک هاوئاراستە و هاوئامانجە. شۆڕشی ژینا و گۆڕانخوازە سیاسییەکان و دژبەرانی کۆماری ئیسلامی وڵاتێکی ئازاد و دێمۆکراتیکیان دەوێ و بەبێ سەقامگیربوونی دێموکراسی و پێکهێنانی حکوومەتێک کە لەسەر ئەساسی بنەمای سازانی سیاسی و نیشتیمانی بە ڕەچاوکردن و داننان بە مافە سیاسی و نەتەوەییەکانی گەلانی ئێران دروست بووبێ و دەرفەتی گەشەکردن و بەشداریکردن لە دەسەڵاتی داهاتوو بۆ هەموو لا دابین بووبێت، ئەو خەباتە سەر ناکەوێ و هەر هێز و لایەنێکیش دژی ئەو بەها و بایەخانە بێت بە بەربەست و کۆسپی سەر ڕێگای شۆڕش دادەنرێن. ئەوەی لەو ماوەیەدا و لەژێر ناوی وەکالەتداندا بەڕێوە چوو یەکێک لەو کۆسپ و بەربەستانە بوو کە ئەگەر لە ئەساسدا بە مەبەستی هێنانە پێشەوەی تاک و گروپێک دەستی پێ کرد، بەڵام ئاکامەکەی شکست و هەرەسهێنان بۆ ئەو عەقڵییەتە بوو. ئەزموونی شکستخواردن لە تاقیکردنەوەدا زۆر سەختە، بەڵام هەر لەو کاتەشدا لێفێربوون و تێگەیشتن لەویش دژواترە. لەو سۆنگەیەوە ئەوەی ڕووی دا لانیکەم بەرچاوڕوونییەکی باشی بەو هێز و لایەنانە دا کە هێشتا هزرین و ڕوانینیان سەبارەت بە ئاڵوگۆڕەکانی وڵات نەگۆڕیوە.

دۆخی سیاسیی نوێی وڵات ئەرکێکی قوورستریش دەخاتە سەر شانی هێزە سیاسییەکانی کوردستان و نەتەوەکانی دیکەش کە دەبێ بەپێی سەنگی نوێنەرایەتیکردنی ئیرادەی سیاسی و شۆڕشگێڕیی خەڵکەکەیان، ڕۆڵیان لە ئاراستەبەخشین بە ڕەوتی شۆڕشەکە هەبێت و ڕێگە نەدەن هیچ هێز و لایەنێک بەری ڕەنج و خەبات و قوربانیدانی خەڵک پاوان بکات و بەتاڵانی ببات.

درێژەی

دێموکراسی لە ڕوانگەی منی کوردەوە

تۆی داواکاری دێموکراسی، ئەو مافە مرۆڤایەتیە سروشتیە بە ڕەوا نازانی؟ یا ئەو بەشەش کە دژایەتیی ڕەزا پەهلەویش دەکەن دەیانهەوێ لە چوارچێوەی زۆرینە و کەمینەدا دەنگی نەتەوەکان نەبیسن و بەو شێوەیە پەراوێزیان بخەن و دواتر بڵێن ئەوە دێموکراسییە.

دێموکراسی بۆ منی کورد چییە؟

یەکەمین خاڵی دێموکراسی لە ئێرانی داهاتوودا دەبێ داننان بێ بە نەتەوەبوونی کورد، چونکە ئەگەر وەک نەتەوە نەتبینێ، جیاوازییەکی ئەوتۆشت بۆ دانانێ و وەک تارانییەک سەیرت دەکات و تەنانەت داواکارییەکانیشت لە باشترین دۆخدا لە چوارچێوەی مافی شارومەندی دادەنێ، قایل بووی ئەوە باشە، ئەگەر نا ئەوە دوژمنی و دەبێ سەرکوت بکرێی. بۆیە یەکەم خاڵی هەر دێموکراسییەکی داهاتوو دەبێ داننان بە نەتەوەبوونمان بێت لە چوارچێوەی سیستەمی داهاتوودا، و ئەو بابەتە خاڵی سوور بێت. چونکی ئەگەر وەک نەتەوە نەتبینێ ڕێز لە مافی نەتەوەییشت ناگرێ، ئەو مافە نەتەوەییەی سەدان ساڵە بە ڕووبار خوێنی بۆ دەدەین.

دووهەم خاڵ دوای ئەوەی کە دانی دانا بە نەتەوەبوون، مافەکانت لە چوارچێوەی مافی نەتەوەییدا دەبێ ڕێزی لێ بگیرێ کە سەرەکیترینیان مافی دیاریکردنی چارەنووسە. واتە هەر جۆرە سیستەمێک کە بۆ داهاتووی ئێران دیاری دەکرێ، دەبێ کورد بڕیاری لە سەر بدات بۆ ئەوەی هەست بکات کە وەک نەتەوە بڕیاری داوە لە چارەنووسی خۆی. بێ ڕێزگرتن لە مافی دیاریکردنی چارەنووس واتە وەک نەتەوە ناتبینێ و ئەگەر وەک نەتەوە نەتبینێ هەر داوایەکیشت هەبێ بچووک و گەورە، گوێی لێ ناگرێ و تەنانەت بە مەترسییشی دادەنێ و سەرکووتت دەکات.

ئەو بابەتانە گومان و پێشبینی نین، بەڵکوو مێژووی کوردن. سەیر بکەن لە هەموو مێژووی کورددا ئەوە نەتەوەیە لێی دەدرێ و سەرکوت دەکرێ بۆوەی وەک نەتەوە داوای ماف نەکات، نیزامی سیاسیی وڵات داوا لانی کەمەکانیشی جێبەجێ ناکات تا داوای زیادتر نەکات، هەر هەوڵێکی کوردیش چەندیش ئاشتیخوازانە و تەنانەت لە چێوارچێوەی تەواویەتی خاکی ساختەی ئێرانیش بێت کە بۆ ئەوان گرینگە، هەر بە مەترسی دادەنرێ و سەرکوت دەکرێ.

ئەو دوو خاڵە سەرەتای گەیشتن بە دێموکراسی بۆ منی کوردن بەو ڕابردووە خوێناوییەی کە تا بە ئەو چرکەساتەش لە چوارچێوەی شۆڕشی ژن ژیان ئازادی بەردەوامە. تەنیا بەو شێوەیە دەتوانم باوەڕ بە دێموکراسی ئەوانەی داوای دێموکراسی دەکەن بهێنێم بە پێچەوانەکەی خۆم هاوکاری دامەزراندنی دەوڵەتێک دەکەم کە دوایە سەرکوتم دەکات.

بابەتێکی دیکەش ئەمەیە کە لێرە و لەوێ دەڵێن ئێستا کاتی ئەو بابەتە نییە و ئێستا هەر دەڵێین دێموکراسی و دواتر دەچینە وردەکارییەوە. ئەو یەکەمین پیلانەکانی سەرکوتکردنی کوردە. مێژوو زانستێکە بۆ ئەوەی لێی فێربین دەبینین: شێخ عوبەیدوڵڵای نەهری کە گەیشتە دەوربەری ورمێ بە ناوی وتوویژ و ئاشتییەوە ئەوەندە ڕایانگرت تا هێرشیان کردە سەر و ئەو شۆڕشەیان شکست پێ هێنا. ڕەزا شا سەرەتای بێهێزبوونی سەردانی سمکۆ دەکات و داوای هاوکاریی لێ دەکات، کە هاتە سەر تەخت و بەهێز بوو بە هەموو هێزیەوە کەوتە دژایەتیی شۆڕشی سمکۆ و تەنانەت کاتێک بە زەبری هێز نەیتوانی شۆڕشەکە لە نێو بەرێ بە فێڵ و بە ناوی وتوویژ شەهیدی کرد. حەمەڕەزا شا تا خۆی بەهێزکردەوە و لەگەڵ زلهێزان ڕێک کەوت، پێشەوای نەمری ئێمەی لە تاران دەبینی و گفتوگۆی لەگەڵ دەکرد، کە شوێن پێی خۆی گرت لە چوارچرا لە سێدارەی دا. با باسی دانوستاندنەکانی تاڵەقانی و هەیئەتی دەوڵەتی خومەینییش نەکەین کە چۆن دوای هێزگرتنیان فتوای ژێنوسایدی کوردیان دا و، دواتر هەر کە نەیانتوانی بەرگریی کورد تێک بشکێنن، کوردیان بانگهێشتی سەر مێزیان کرد و جارێکی دیکە بە هۆی ئەوەی ئاشتیخواز بووین، زاناترین و گەورەترین ڕێبەرمان لە دەست دا.

تەنانەت لەو ساڵانەی دوایی کە کۆماری ئیسلامی مەترسی لە سەر خۆی دەبینێ بە هەموو جنایەتانەوە دێت داوای دانوستاندن دەکات، بۆیە هەر کاتێک کە گوتیان ئێستا کاتی نییە و دوای باس دەکەین، واتە کە بەهێز بووین سەرکوتتان دەکەین. ئایا کەسێک هەیە گەڕەنتی بدات کە لە داهاتوو ئەوە ڕوو ناداتەوە، هەر زوو لە وەڵامی ئەو پرسیارە دەگوترێ لە سیاسەتدا گەرەنتی نیئە، کە گەرەنتییش نەبێ واتە تەنیا ئەوکاتە منیش باوەڕ بە وتووێژەکە دەکەم کە دوو مەرجی داننان بە نەتەوە بوون و مافی دیاریکردنی چارەنووس وەک ئەسڵێک پەسەند بکرێت.

پرسەکە زۆر سادەیە. داواکارانی دێموکراسی دەبێ دان بە مافی نەتەوەکان دابنێن، بەبێ داننان بە مافی نەتەوەکان ئەوان دێموکرات نین، ئەگەر دێموکرات نەبن، واتە دێموکراسیش بەدی نایێ، کە واتە منی کوردیش نابێ ببم بە سووتەمەنیی دامەزراندنی دیکتاتوریەتێکی دیکە.

دوا پەلەقاژەکان بۆ مانەوە

ئاسۆ مینبەری

وردە وردە خەریکە لە ٥ مانگەی شۆڕشی ژینا لەژێر دروشمی "ژن، ژیان، ئازادی"، نزیک دەبینەوە، شۆڕشێکی جەماوەری کە وەک زۆرجاریش باسی لێ کراوە، فاکتەرە سەرەکییەی دەسپێکردنی زۆر جیاوازتری لە چاو بزووتنەوەکانی پێش خۆی بوو، هەر بۆیە زۆر خێرا توانی سنوورەکان تێک بشکێنێ و لە کوردستانەوە بگاتە شارەکانی ئێران و لەوێشەوە دەنگی زۆر کەسایەتیی جۆراوجۆری جیهانی و وڵاتانی جیهان بخاتە پاڵ دەنگی مافخوازانەی خۆیەوە.

لە ماوەی چەند مانگی ڕابردوودا بەتایبەت لە کوردستان، شۆڕشەکە بەردەوام و شێلگیرانە بوو، چونکە وەک لە مێژووی کوردستاندا دیارە، ئەوە کورد بووە کە هیچکات ئامادە نەبووە بچێتە ژێر ڕکێفی پاوانخوازی و لە هەموو بڕگە مێژووییەکانیشدا بە شێوازی جۆراوجۆر هەوڵی بەرەنگاربوونەوەی داوە و بێگومان لەو ڕێگایەشدا پێشەنگ بووە، هەر بۆیە ئەمجارەش و لە درێژەی ئەو بەڵێنە لەمێژینەی کە کورد بە خۆی داویەتی کە هیچکات ملکەچی ستەمکار نەبێت، ئەوە نەتەوەی کوردە کە بە هەموو هێز و تواناوە لە گۆڕەپانی شەڕ لەگەڵ داگیرکەردا بەردەوامە و خەریکە نرخی ئازادی بە خوێن دەدا!

ئەوەی کە لە چوارچێوەی ئەم نووسینەدا خۆی دەنوێنێ، هەڵوێستە سەیروسەمەرەکانی بەرپرسان و ناوەندە جۆراوجۆرەکانی ڕێژیم لە ماوەی مانگەکانی ڕابردوودا بوو، پاش شەهیدکرانی ژینا ئەمینی بە دەستی هێزەکانی گەشتی ئێرشاد. بینیمان کە ڕێژیم کەوتە بەرگری‌کردن لە خۆی و بە چەواشەکردنی ڕاستییەکە و بڵاوکردنەوەی گرتە ڤیدیۆییەکانی کامێرای چاوەدێریی ناوەندی گەشتی ئێرشاد هەوڵی دا مەرگی ژینا لە ئەستۆی خۆی بکاتەوە، بێئاگا لەوەی کە دەسکاریکردنی نەزانانە و چەواشەکارانەی ئەو گرتە ڤیدیۆیانە و وایراڵبوونی لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان چەندین بەرانبەر تووڕەیی خەڵکی زیاتر کرد، چونکە بە پێچەوانەی ویستی ڕێژیم خەڵک سەرنجی ژینایان دا و بۆیان پرسیار بوو کە ئاخۆ جلەکان و ڕواڵەتی ژینا، چ دژایەتییەکی لەگەڵ یاسا داسەپێنراوەکانی ئەوان بوو کە ئاوا بێبەزەییانە کوشتیان! هەر بۆیە لە یەکەم هەنگاودا تووشی شکست بوو، شکستێک کە وای کرد ناچار بێ بۆ قەرەبووکردنەوەی دەست ببات بۆ زەبری چەک و وڵامی داخوازییە ڕەواکانی خەڵک لە شەقام و کۆڵانەکاندا بە ساچمە و فیشەکی جەنگی بداتەوە! بەڵام ئەمە هەموو پرسەکە نەبوو، پرسە سەرەکییەکە ئەوە بوو کە سەرەڕای کەڵکوەرگرتنی ڕێژیم لە چەک و هێزی سەرکوتکەری خۆی بۆ بێدەنگ‌کردنی شەقام، خەڵک بە دەستی بەتاڵ و تەنیا بە دروشمی "ژن، ژیان، ئازادی"، کۆشکی پۆشاڵیی ڕێژیمیان خستە مەترسیی ڕووخانی یەکجارییەوە.

لە یەکەم ساتەکانی دەسپێکی شۆڕشی ژیناوە تاکوو ئێستا ڕێژیم هەوڵی داوە بە کەڵکوەرگرن لە هەندێ دەرفەت، شۆڕشەکە تووشی لاوازی بکات، بۆ نموونە لە ڕۆژی لەدایکبوونی فاتمەی زەهرادا کە بە ناوی ڕۆژی ژن لە ئێراندا ناسراوە، بە ڕێکخستنی بەرنامە و فرتوفێڵی چەواشەکارانە ویستی پێناسە داسەپێنراوەکەی خۆی بۆ ژنان جارێکی دیکە بکاتە ڕۆژەڤ و بە پیرۆز نیشاندانی بژاردەکانی دایک‌بوون و هاوسەربوون، دژایەتیی بنەڕەتیی خۆی لەگەڵ شۆڕشەکە دەربڕی. لە ڕاستیدا ئەوەی کە جێگای خۆشحاڵی بوو، بەتایبەت لە کوردستان ئەوە بوو کە خەڵک زۆر وشیارانە پیلانەکەیان خوێندەوە و بە بایکۆتی پیشانگا و پیلانەکانی دیکەی ڕێژیم، ئیزنیان نەدا کە هیچ شتێک لە مەیدانی کردەوەدا بتوانێ بەرەنگاری شۆڕشی ژنان بۆ دەستەبەرکردنی ژیان و ئازادی ببێتەوە.

لە ڕۆژانی ڕابردووشدا دیسانەوە لە هەوڵێکی دیکەدا، کۆڕێک بەناوی کۆڕی ژنانی تێگەیشتووی ئینقلابی ئیسلامی، هەستاون بە بڵاوکردنەوەی بەیاننامەیەکدا و بە قسەی خۆیان ویستوویانە "ئێغتشاشات"ی ئەم دواییانە مەحکووم بکەن و بەرگری لە نیزامی ئیسلامی و ڕێبەری نیزامەکەیان بکەن! لەم بەیاننامەیەدا پێناسەی ئازادییان لەگەڵ بەرەڵایی و خۆڕووتکردنەوە تێکەڵ کردووە تاکوو بە خەیاڵی خۆیان، بەردەنگەکانیان وا تێ بگەن کە شۆڕشی ژینا، شۆڕشێک بۆ خۆڕووتکردنەوە و پەرەدان بە بەرەڵایی بووە و ئەوە زیاتر لە ٤ مانگە خەڵک بە هەڵە لەم بابەتە تێگەیشتوون و بەم شێوازەش کۆمەڵگای ئێرانیان تێک داوە!

لە ڕاستیدا بەشێک لە فەلسەفەی دەسپێکردنی شۆڕشی ژینا، شەڕ لەگەڵ ئەم پێناسەیەیە کە کۆماری ئیسلامی لە ئازادی دەیکا، ئازادی پێناسەی تایبەتی خۆی هەیە و بێگومان هیچکام لەو کەسانەی لە ماوەی ٤ مانگی ڕابردوودا خوێنیان بۆ بڵێسەدارترکردنی ئەم شۆڕشە دا، بە شێوازی کۆماری ئیسلامی، ئازادییان پێناسە نەکردووە؛ لەلایەکی دیکەشەوە ئەوە وێنە و ڤیدیۆی خودی دەستوپێوەندییەکانی ڕێژیمە کە پەیتاپەیتا بڵاو دەبێتەوە و تێیدا ئەوەی کە بەدی ناکرێ ئەو حیجابە ئیسلامییەیە کە بۆ خەڵکی بە ڕەوا دەزانن و خۆیان لێی هەڵدێن! هەموو ئەم هەوڵانەی ڕێژیمیش، نیشاندەری ئەوەیە کە شۆڕشی ژینا، توانیویە کۆشکی دەسەڵاتیان بڕووخێنێ و ناچاری کردوون بەم شێوازە دوایین پەلەقاژەکانی خۆیان بۆ مانەوە بکەن.

شۆڕشی ژینا، دژکردەوەی هەموو ئەو ستەمانەیە کە لە ماوەی ٤٣ ساڵی ڕابردوودا، لە ژنان و کچان و تەنانەت پیاوانی ئێران و کوردستان کراوە، دژکردەوە بە سیستەمێک کە فێری کردن ژن نیوەی پیاوە و نابێ هیچ ناڕەزایەتییەکیش دەرببڕێ، مافەکانی دەبێ پێشێل بکرێن تاکوو ئیدئۆلۆژیی ویلایەتی فەقیهی بەهێزتر بێت، پیاوانی وا پەروەردە کرد کە ملکەچی یاسا دژەمرۆییەکانی ئەوان بن و شاگەشکە بە پیاوبوون و هێزی خۆیان بن، هەر بۆیە شۆڕشی ژینا بە گەورەترین هەڕەشە بۆ سەر خۆیان دەزانن و بە پەلەقاژەی جۆراوجۆر ئەیانەوێ، بە لاڕێیدا ببەن و بایەخ و لە گەورەیی ئەم شۆڕشە کەم بکەنەوە. بێگومان شۆڕشێک کە پاش ئەم هەموو ساڵە بۆ بەرگری لە کەرامەت و مافی کچێک دەستی پێ کردووە، بە هیچ دەسەڵاتێکی خوێنمژ سەرکوت ناکرێت و هەر بە ئاکامی دڵخوازی خۆی دەگات.

"کۆماری کوردستان" و "کۆمار"ەکانی سەرشەقام

سۆران عەلیپوور

لە گەرمەی شۆڕشی ژینادا چاوم دەکەوێتە سەر کورتەڤیدیۆیەکی خوێندکارانی زانکۆی زانستە پزیشکییەکانی کوردستان لە سنە، ئەوان لەبەردەم دەروازەی زانکۆ کۆبوونەتەوە و کچ و کوڕ خرۆشاون و پڕ بە گەروو هاوار دەکەن: "ئێمە ڕۆڵەی پێشەواین، بۆ کوردستان گیانفیداین." هەر بە ڕێکەوت دروشمێکی خومەینییش بە ڕەنگی ڕەش و فۆنتی نەستەعلیق لە سەرەوەی ڤیدیۆیەکە دەردەکەوێت." دانشگاه مبدا همەی تحولات است." وێنەی خامنەیی و خومەینیش لە هەردوو سەری دروشمەکە دراوە.

یەکدەنگی و هاوئاهەنگییەک لە جووڵە و دروشمدانیاندا، ورە، ژیاندۆستی و ژندۆستی، ئیرادەی گۆڕانخوازییەک کە لە دەنگ و هاواری خوێندکارەکان و کۆبوونەوەکەیان دەبینرێ و هەستی پێ دەکرێ لە دژایەتییەکی تەواودایە لەگەڵ ئەو مەترپاڵە بێگیان، بێناوەرۆک و ڕەشەدا، کە لە ترسی هێنانەخوار و خراپکردنی لە بەرزاییەکی جێگەی تێڕامان هەڵواسراوە، دوو پیاو بە هۆوییەتێکی زۆر بەرتەسکی ئایینی و لە چوارچێوەی پێناسەیەکی ئیدۆلۆژیکدا ڕاست و چەپی بێنەرەکەیان گرتووە و لەوێوە دەیانەوێ ئامادەیی خۆیان بەرهەم بێننەوە، لەوەش گەڕێین کە ئەو قسەیەی خومەینی چەندە کلێشەییە و مەبەستیشی لە گۆڕانکاری چ بووە؟ بە دڵنیاییەوە ئەو گۆڕانکارییانە نین کە لە ناوەندەکانی خوێندنەوە بانگەشەیان پێ دەکرێ، ئەو ناوەندانەی کە جێگەی هومێدی کۆماری ئیسلامی بوون، نەوەیەکیان بەرهەم هێناوە کە گۆڕانخوازییە کلێشەیی و ئاراستەکراوەکانیان بەدژی هەمان ڕێژیم کردووە بە گۆڕانکاری ڕادیکاڵی مەبەستدار.

هەمان دروشم " ئێمە ڕۆڵەی پێشەواین، بۆ کوردستان گیانفیداین." لە زۆربەی شارەکانی کوردستان دەکوترایەوە،ئێستا کە لە سەروبەندی یادکردنەوەی دامەزرانی کۆماری کوردستان داین، گرینگە چاوێک بە ئەڵقەکانی ئەو زنجیرەدا بخشێنین کە ساتەوەختی بەردەم دەروازەی زانکۆی سنە و کۆمەڵێک خوێندکاری خۆپێشاندەر ٧٧ ساڵ دواتر بە مەیدانی چوارچرای مهابادەوە لێک گرێ دەدات. هاوئامانجی و ئاماژەی نەوەی نوێی "کۆمارەکان" بە کۆماری کوردستان نە بە ڕێکەوتە و نە تەنیا دروشمێکیشە، ئەگەر کۆمار لە نووسینە مێژووییەکاندا بە خاڵی وەرچەرخان لە مێژووی سیاسی دادەنرێ، ئەوا لەلای نەوەی "کۆمارەکان" بە نموونەیەکی دێموکرات و مۆدێرن لە حوکمڕانی و ئیدارەکردن ئەژمار دەکرێ، کە تەواو لەگەڵ دروشم و داخوازییەکانی ئەوڕۆی خەڵکی کوردستان تەبایە و هەربۆیەش بەڕوونی کۆمار بە سەرچاوە و ئاخێزگە دادەنێن.

ئەو پارادۆکسی گوتارە کە لەو کورتەڤیدیۆیە و زۆربەی ڕووداوەکانی دوایی و ڕابردووی کۆمەڵگەی کوردی دەبینرێت، وێنەیەکی بچووککراوەی ناتەباییەکی گەورەتری دوو دنیابینی و وێژمانە کە هەم لە سەردەمی کۆماردا و هەم لە ڕۆژگاری کۆمارەکاندا و لە فۆرمی جیاوازدا و بە نێوەرۆکێکی ڕادەیەک لێکنزیک، لە بەرامبەر یەکتردا ڕاوەستاون. دنیابینییەک کە دیدێکی کۆلۆنیالیستیانەی بۆ خاک و دانیشتووانی کوردستان هەیە، لە ئاست دونیابینییەک کە خەونی ئازادی و گەیشتن بە مافە سروشتی و مرۆییەکانی لە سەرووی داخوازییەکانیدا جێ کردۆتەوە.

گرینگیی پەیام و دەسکەوتەکانی کۆمار لەو ڕۆژانەدا زیاتر لە هەمیشە هەستی پێ دەکرێ، نەک تەنیا لەبەر ئەوەی گلۆڵەی کۆماری ئیسلامی کەوتۆتە لێژی و شاهیدی زیاتر لە چوارمانگ ڕاپەرینی خەڵکی ئێرانین، بەڵکوو لەبەر ئەوەش کە دووبارە و چەندجارە دەنگی پێی ئەو وێژمانە ناوەندگەرا و داپلۆسێنەرە دەبیستین، کە دەیەوێ ئێرانی داهاتوو بە شوناسێکی میللیی دیاریکراو ببەستێتەوە و ڕەنگ و دەنگە جیاوازەکان، داخوازیی نەتەوەکانی ئێران بە وڵامی کلێشەیی لەپێشدا "هێز" دوایە "ماف" وڵام بداتەوە، کۆنسێپتێکی ئەزموونکراو کە یەکێک لە هۆکارەکانی دامەزراندنی کۆمار ڕێک کاردانەوەیەک بوو بەو سیاسەتە پاوانخواز و نێوەندگەرایە. ڕەزاشا لە ڕێگەی سانترالیزمی سیاسی و ئیدارییەوە هەوڵی دروستکردنی شوناسێکی ئێرانی داتاشراوی بۆ خەڵک و نەتەوەکانی ئێران دەدا، ئەو سیاسەتی پەراوێزکردن و خستنەدەرەوە ((Exclusionلەسەر بنەمای سڕینەوە و شێواندنی شوناس، کولتوور و مێژووی ئەوانیدیکە داڕێژڕابوو.

کۆنسێپتی نەتەوەی باڵای پەهلەوی حاشای لە فرەهۆوییەتی و پلۆرالیزمی فەرهەنگی دەکرد و بێجگە لە برەودان بە کولتوور و زمانی فارسی، پرۆژەی ئاسیمیلەکردن و بە لۆکالی ناساندنی فەرهەنگ و زمانی نەتەوەکانی دیکەی ئێرانی خستە بەرنامەی خۆی، ئەو سیاسەتە هاوکاتە لەگەڵ پڕۆژەی بە مۆدێرنکردنی ئەرتەش و وەگەڕخستنی ماشێنی زەبروزەنگی حکومەتی ناوەندی. لە ژێکاف و پاشان لە کۆماری کوردستانیشدا کاردانەوە بە سیاسەتی هێژموونی و کۆنسێپتی تاکە هۆوییەتی پەهلەوی بەڕوونی دەبینرێت. لە بڵاوکراوەی "نیشتمان" و ڕۆژنامەی "کوردستان"دا شوناسی هاوبەش و چارەنووسی هاوبەشی کوردان باسێکی گەرمی هەمیشەییە، قازی محەممەد لە نوتقێکدا که لە ژمارە ١٠ی ڕۆژنامەی "کوردستان"ی ڕێبەندانی ١٣٢٤ دا بڵاو کراوەتەوە، زۆر بەڕوونی ئاماژە بە پرسی شوناسی نەتەوەیی، زمانی زگماک و چەمکی دێموکراسی دەکات: "لەو دواییانەدا لەپاش شەڕی بەینولمیلەلی پێشووەوە کە حکومەتی ئێران و تورکیە هاتنەسەر کار و زمان و عادات و مەزهەب ڕسووماتی میللیی کوردیان بەجارێک لاواز و کز و کەنەفت کرد و لە هیچ وەحشییەت و دڕندەییەک ڕانەوێستان و خوێندن و نووسینی زمانی کوردی مەمنووع و پۆشینی لیباسمان قەدەغە بوو.")١(

بایەخ و بەها مێژوویی و سیاسییەکانی کۆمار تەنیا لە دەسکەوتی زۆر و تەمەنێکی کورتی پڕشنگداردا نییە، کۆمارێک کە بەرهەمی پێگەیشتوویی و وشیاریی سیاسیی کورد بوو، حەفتاوحەوت ساڵ دواتر لە قۆناغێکی دیکەی پێگەیشتوویی سیاسیی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا بووە بە سەرچاوە و ئاخێزگە. وێژمانی نەتەوەیی، مەدەنی و دێموکراتیکی کۆمار تێکەڵ بە داخوازی و دروشمە ئەوڕۆییەکانی خەڵکی کوردستان بووە، کۆماری کوردستان لە ڕووبەڕووبوونەوەی کۆنسێپتی دەوڵەت نەتەوەی پەهلەویدا و مایەپووچبوونی سێنترالیزەکردنی دەسەڵاتی سیاسی و ئیداری لە شوێنێکدا و لە دەستی کەمینەیەکدا ڕۆڵێکی دیاریکراوی گێڕا، نەوەی ئێستاش بۆیە خۆی بە ڕۆڵەی پێشەوا دەزانێ، چونکە دەزانێ پێشەوا و کۆمارەکەی بێ ئەوەی بە دەق لە شوێنێکدا ناویان لە ژن، ژیان، ئازادی بردبێ، بەڵام لە کردەوەدا و لە سیاسەتەکانیاندا هەم گۆڕانکاریی سیاسی و هەم ڕیفۆرمی کۆمەڵایەتییان بەهەند وەرگرتبوو، ئەو نەوە هۆشیارە بە ئاماژە و کۆدەکانی پشت ئاخاوتنی ناوەندگەراکان، چ ئەوانەی هۆوییەتی مەزهەبی دەگشتێنن و چ ئەوانەش کە بانگەشەی یەکشوناسی و یەکپارچەیی دەکەن.

بزووتنەوەی سیاسی و وشیاری سیاسی لە بەستێنی ناتەباییەکانی نێوان وێژمانی خەڵکی کوردستان و دنیابینی کۆلۆنیالیستانەی حکومەتی ناوەنددا لەدایک بووە، تا ئەو ناتەبایی و پارادۆکسە قووڵتر بێت و ڕۆڵی ناوەند/پەراوێز ڕۆڵێکی هیرارکی ستەمگەرانە بێ، ئەوا پانتایی بزووتنەوە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی کوردستان فراوانتر و ڕادیکالتر دەبنەوە. ئەوە خاڵێکی هاوبەشی نێوان کۆماری کوردستان و "کۆمارەکان"ی سەرشەقامیشە.

***

١) ڕۆژنامەی کوردستان، ژمارە ١٠، ١٥ی ڕێبەندانی ١٣٢٤

ئورووپا پێویستیی بە ستراتێژییەکی نوێ لە هەمبەر ئێران هەیە

و: کەماڵ حەسەن‌پوور

سالی نوێ [زایینی] لە ئێران وەک چۆن ئەوەی پێشوو کۆتایی هات، دەستی پێ کرد: بە ئێعدام. ٢٠٢٣ قەرارە لە ٢٠٢٢ دەرئەنجامانەتر بێ، کە هەر ئێستا بناغەی کۆماری ئیسلامیی هێناوەتە هەژان. کاتی ئەوە هاتووە ئورووپا لە وەڵامدا ڕەوتی خۆی بگۆڕێ.

دوو پیاو کە لە دادگاییەکی ساختەدا بە کوشتنی ئەندامێکی بەسیج لە کاتی خۆپیشاندانەکانی کەرەج لە نزیک تاران -دوو مانگ پێشتر- تاوانبار کرابوون، لە ٧ی جانیوەری ٢٠٢٣ هەڵواسران. محەممەد مەهدی کەرەمی و محەممەد حوسێنی، قارەمانێکی کاراتە و ڕاهێنەرێکی خۆبەخشی منداڵان، هەردوو، بوونە هاوچارەنووسی موحسین شکاری و مەجید ڕەزا ڕەهنەوەرد، کە لە دیسەمبەری ٢٠٢٢ بە تاوانی هاوشێوە هەڵواسرابوون.

ئامانجی کوشتنی تۆڵەئەستێنانەی ڕێگاپێدراو لەلایەن دەوڵەتەوە ڕوونە: چاوترسێنکردنی نارازییان بۆ ملکەچی و، ئەگەرچی خۆپیشاندانەکان بەهۆی سەرکوتی دڕندانەی ڕێژیم کەمیان کردووە، ناکرێ کات بۆ دواوە بگەڕێندرێتەوە. ئەوەی ناڕوونە ئەوەیە کە ئاخۆ وڵات ئاڵوگۆڕی ئەرێنی ئەزموون دەکات کە خەڵک هاواریان دەکرد و گیانیان بۆ دەبەخشی، یان تەنانەت نارەزایەتی زۆرتر ڕوو دەدەن؟

سێ هەواڵی چەند ڕۆژی ڕابردوو پیشان دەدەن چ شتێک هەر ئێستا لە ئێران گۆڕاوە و بۆچی ئەوە پەیوەندیی بە ئورووپا و باقی دنیاوە هەیە.

یەکەم، لە ڕێبەری گەورە عەلی خامنەییان گێڕاوەتەوە کە گوتوویەتی ژنان نابێ لەبەر دانەپۆشینی قژ، بەو شێوەیە کە بڕیارەکانی ئایینی و یاساکانی کۆماری ئیسلامی دەخوازن، پەراوێز بخرێن. ئەوە تەنیا دەرخەری ئەو ڕاستییەیە کە ڕێبەرانی ئێران چەندە لە خەڵکی خۆیان دابڕاون: پاش چوار مانگ سەرهەڵدان کە هۆیەکەی کوشتنی مەهسا _ژینا_ ئەمینی لەبەر ئەوەی ئێستا خامنەیی بە "حیجابی لاواز" ناوی دەبا، ئەو ددانپێدانانە دڵخوازە. بەڵام خۆپیشاندەران دەمێکە لە پرسی کۆدی جلوبەرگ و هەڵاواردنی لێبڕاوانەی ژنان تێپەڕ بوون و داوای ئازادییە بنەڕەتییەکان و مافەکانی مرۆڤ دەکەن. ئەوەی ئاشکرایە ئەوەیە کە ئەوانە بەو چاکسازییانە دەستەبەر نابن کە دەمێکە لە کۆماری ئیسلامیدا حاشایان لێ دەکرێ، بەڵکوو تەنیا بە گۆڕینی سیستەم. دەڵێی خامنەیی ویستوویەتی ئەو ڕاسییە پشتڕاست بکاتەوە، بۆیە بناژۆخوازێکی دیکەی وەک فەرماندەی هێزی پۆلیسی وڵات دەستنیشان کردووە.

دووهەم، هەواڵی ئێعدامێکی دیکە بڵاو بۆتەوە، ئەمجارەیان هی جێگری پێشووی وەزیری بەرگری کە بە سیخوڕی بۆ دامودەزگای هەواڵگریی بریتانیا (MI6) تاوانبار کراوە. عەلیڕەزا ئەکبەری، کە هاووڵاتیی دووانەی ئێرانی-بریتانیایی هەبوو، لە ٢٠١٩ دەستبەسەر کرابوو، بەڵام ئەمجار بە سیخوڕی تاوانبار کرا و ماوەیەکی کورت دواتر ئێعدام کرا. لە کاتێکدا کە ئەوە بەتایبەتی گاڵتەجاڕانە دێتە بەرچاو کە ئێستا ڕێژیم خەڵکی خۆی دەکوژێ، حوکمە چاوەڕوان نەکراوەکە ڕەنگبێ ئاماژە بە شەڕی دەسەڵات لەنێو ئێلیتی دەسەڵاتداریش بێ. چەند کەس لە نێوخۆوە لەو چەند حەوتووی دواییدا دەلیلیان بۆ چاکسازیی نێوەرۆکدارتر بۆ چارەسەری نارەزایەتییەکانی خۆپیشاندەران هێناونەوە، لە نێویاندا سەرۆکی پێشووی پارلەمان، عەلی لاریجانی، جێگرەوەکەی باقر قالیباف و سەرۆکی ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی عەلی شەمعخانی. لە ماوەی ژیانی کاریدا، ئەکبەری پەیوەندییەکی نزیکی لەگەڵ هەرسێکیان هەبووە، کەوابوو هێندێک چاودێر ئەو سزادانە وەک هەڕەشەیەکی بچووکی خشکەیی بۆ ئەو سێ کەسایەتییەی باڵادەستی خاوەن‌دەسەڵات سەیر دەکەن.

لە کۆتاییدا، پشتیوانیی ئێران لە ڕووسیە دژی ئۆکراین وێدەچێ پێ بنێتە نێو بڕگەیەکی نوێوە، بێتوو هەواڵەکان لەمەڕ پلانی ناوەندی بەرهەمهێنانی فڕۆکەی بێ فڕۆکەوان، لە شاری تۆلیاتی لە خۆرئاوای ڕووسیە پشتڕاست بکرێتەوە. ئەوە شەرمەزارییەکی بەرچاوە بۆ وڵاتە یەکگرتووەکان وەک بەرپرسی سەرەکیی جێبەجێکردنی گەمارۆکان، کە ئەو درۆنە هێرشبەرانەی بەسەر شارەکانی ئۆکراییندا دەبارێن، ڕێژەیەکی بەرچاو لە پارچەکانیان بەرهەمی کۆمپانیای ئەمریکایین.

بە لەبەرچاوگرتنی ئەو ڕاستییە کە ئەگەرچی لە یەکەمین ساڵڕۆژی شەڕی ئۆکراین نزیک دەبینەوە و هێشتا کۆتایی جەنگەکە لە ئاسۆ دیار نییە، کۆتایی گەمارۆی چەکوچۆڵی نەتەوە یەکگرتووەکان دژی ئێران، لە ئۆکتۆبری ٢٠٢٣، لەناکاو لە ئاسۆی سیاسەتوانان سەر هەڵدەدا. بەگوێرەی بڕیاری ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان کە لە ڕێککەوتنی ناوکی ٢٠١٥ دا هاتووە، لە ئۆکتۆبرەوە بەولاوە تاران هەمدیس ئیزنی هەناردەکردنی هاژەکی بالیستیکی کورتمەودای پێ دەدەرێ. بێتوو دۆخەکە ئاڵوگۆڕی بەسەردا نەیەت، وێدەچێ مۆسکۆ یەکەم کڕیاری ئێران بێ.

لەو ڕوانگەیەوە، ئاکامی کێشمەکێشی نێوخۆیی ئێران و هەروەها هەڵوێستی ڕێژیم لە پەیوەندی لەگەڵ ڕووسیە دەتوانێ ئاسەواری جیددیی بۆ سەر ئاکامی جەنگ لە ئۆکراین هەبێ. ئاخۆ پێش کۆتایی‌هاتنی گەمارۆی نەتەوە یەکگرتووەکان، خۆراوا زەختی دەخرێتە سەر تا بۆ گەیشتن بە ئاکامی دڵخواز تانکی شەڕکەر بدا بە کییەڤ؟ بە پێچەوانە، ئاخۆ تا هاوین زەخت دەخرێتە سەر ئۆکراینییەکان تا ڕەزامەندی بدەن ئاگربڕ بکرێ تا پێش بە پەرەئەستاندنی گرژییەکان بگیرێت؟ ئاخۆ ئیسرائیل بە دەوڵەتە دەستە ڕاستییە توندڕەوەکەی کە وەسوەسەی ئێرانی هەیە، لە کۆتاییدا مل دەدا و سیستەمی بەرگریی خەڵاتکراوی -گومبەزی ئاسنین- دەدا بە ئۆکراین؟

گەشەکردنەکان بەو شێوەیەن، لە نێوخۆی ڕێژیم و هەروەها لە پەیوەندی لەگەڵ هاوبەشە نێونەتەوەییەکان، کە گۆڕەپانەکە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەیەکی بەرفراوانتر دەگەڵ ئێران لە ئەمساڵدا دیاری دەکەن. ئەوان تەنیا بە گەشەکردنە بەردەوام، بەڵام نهێنییەکانی پیتاندنی ئۆرانیۆم لەلایەن ئێرانەوە زیاد دەبن، کە مەترسییەکەی بەرچاوی بڵاوکردنەوەی ناوکین کە ئاژانسی نێونەتەوەیی وزەی ناوکی هەر دێتوو کەمتر دەتوانێ چاودێریی بکات. لە کاتێکدا کە هەواڵەکان لەمەڕ سەرهەڵدان کەمتر دەبنە مانشێتی هەواڵدەرییەکان و تەنانەت ئێعدامەکانیش تەنیا دەبنە هۆی تووڕەیی کورتخایەن لە سەرانسەری دنیا، ئەم ڕووداوانەی ژێرەوە بۆ چاودێریکردن گرینگن.

دوای ساڵانێکی زۆر کە تەنیا جەخت لەسەر هەڕەشەی ناوکی لە لایەن ئێران دەکرایەوە، و ئێستا چەند مانگ هەوڵی ناهومێدانە بۆ وەڵامدانەوە هەم بە بوێریی ئەوانەی بە دروشمی "ژن، ژیان، ئازادی" نارەزایەتی دەردەبرن و هەروەها سەرکوتی دڕندانەی ڕێژیم، یەکیەتیی ئورووپا دەبێ لە کۆتاییدا ڕێبازێکی هەمەلایەنە بۆ ئێران و ناوچەکە بدۆزێتەوە.

ئاکامی ڕووداوەکان لە ئێران دەتوانن باش، خراپ یان ناشیرین بن. تەنیا شتێکی جێگای متمانە ئەوەیە کە ستراتێژیی دوێنێ بەکەڵک نایەت.

شازادە و پۆنیز

ڕەزا دانشجوو

گفتوگۆکانی کاتی زانکۆ کەشێکی تایبەتیان هەبوو، زۆربەی کات گفتوگۆکان لەسەر هەموو شتێک بوو جگە لە وانە و ئەرکەکانی زانکۆ! لە گفتوگۆ سەبارەت بە مامۆستایانی زانکۆوە هەتا دونیای سیاسەت و... .

ڕۆژێک لە یەکێک لەو سەدان باسانەی کە زۆربەیان نەدەگەیشتنە هیچ ئەنجامێکی ڕوون، باس لە شەڕی ئێران وعێراق کرا. هەرکەس لە خاڵێکەوە خەریکی شیکردنەوە و لێکدانەوەی سیاسی بوو، باسەکە گەیشتە ئەم ئاستە کە ئەو شارانەی لەکاتی شەڕی ئێران و عێراق زۆر بۆردومان کران، لە ڕوانگەی سەدامەوە زۆر گرنگ و ستراتیژی بوون. دۆستێک هاوڕا نەبوو و زۆر بەتوندی دژی ئەم لێکدانەوەیە بوو. ئەو دەیگوت هەرچەند شارەکەیان تەنها جارێک ئەویش لە ڕۆژانی کۆتایی شەڕەکەدا بۆردومان کراوە، بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە شارەکەی ئەوان لە ڕووی سیاسییەوە گرنگ نەبووە بۆ سەدام. تەنانەت دەیگوت شارەکەیان لە ڕوانگەی سیاسییەوە زۆر گرنگ و ستراتژیکە و هۆکاری ئەوەش تەنها جارێک لە ڕۆژانی دوای کۆتایی شەڕ بۆردومان کراوە ئەوەیە کە سەدام لە خەڵکی شارەکەمان دەترسا! برادەرێکی کرماشانی کە لە نێو قەرەباڵغیەکەدا ئامادە بوو، و وەک زۆرێک لە خەڵکی کرماشانی حازر بۆ وڵامدانەوە، گوتی: نا براکەم، وا نییە، هۆکاری ئەم بڕیارەی سەدام شتێکی تڕ بوو، ئێستا من بۆت ڕوون دەکەمەوە. لە کاتی شەڕدا بە فەرمانی سەدام نەخشەیەکی ئێران لەسەر دیواری نووسینگەی ئەو دانرا، هەرکات فەرماندەکانی سوپا دەهاتنە لای سەدام و ڕاپۆرتیان دەدا، لەسەر ئەم نەخشەیە ئامانجە بۆردومانکراوەکانیان نیشانی سەدام دەدا. هەروەها سەدام هەندێک جار لە سەر نەخشەکە تاقمێک ئامانجی دیاری دەکرد و فەرمانی هێرشکردنی دەردەکرد. کاتێک ئێران بڕیارنامەکەی قبوڵ کرد و شەڕ کۆتایی هات، دیارە چیتڕ پێویست نەبوو ئەم نەخشەیە لە ئۆفیسی سەدامدا بێت، بۆیە فەرمانی دا کە نەخشەکە لەسەر دیوارەکە لاببرێت. لە کاتی لێکردنەوەی پۆنیزەکانی سەر نەخشەکە، لەناکاو شتێکی سەیر و سەمەرە سەرنجی سەدامی بۆ لای خۆی ڕاکێشا. لەژێر یەکێک لە پۆنیزەکاندا شارێکی بچووک دەرکەوت. سەدام سەرسام بوو کە ئێرە کوێیە و بۆچی لەم هەموو ساڵانەدا هەستی بە بوونی شارێکی ئاوا نەکردووە! سەرەڕای تەواوبوونی شەڕ، دوای کۆکردنەوەی نەخشەکە سەدام فەرمانی دا هێرش بکرێتە سەر ئەم شارۆچکە بچووکە و... .

هەواڵەکە کورت بوو بەڵام ترسناک، هەوڵێکی تازەی کۆماری ئیسلامی بۆ تیرۆرکردنی یەکێک لە نەیارەکانی. وەزارەتی دادی ئەمریکا وردەکاریی نوێی پیلانی تیرۆرکردنی مەسیح عەلینەژاد، چالاکی مافی مرۆڤ و پێشکەشکاری بەرنامەی دەنگی ئەمریکای لەلایەن حکومەتی کۆماری ئیسلامی لە ئەمریکا بڵاوکردەوە. کاربەدەستانی وەزارەتی دادی ئەمریکا و پۆلیسی فیدراڵی ڕایانگەیاند کە ئەندامانی گرووپێکی تاوانکاری کە بنکەکەی ڕێکخراوەکەیان لە ڕۆژهەڵاتی ئەوروپایە، لە پیلانی "کوشتنی هاووڵاتییەکی ئەمریکایی بە ڕەچەڵەک ئێرانی کە بەئاشکرا دژایەتیی حکوومەتی ئێرانی کردووە تێوەگلاون". بەپێی ئامارەکانی وەزارەتی دادی ئەمریکا، سێ کەس بە ناوەکانی ڕیفات ئەمیرۆڤ، پۆلاد ئەمیرۆڤ و خالد مێهدیوف لە پەیوەندی لەگەڵ تاوانەکانی بەکرێگیران بە تاوانی کوشتن و سپیکردنەوەی پارە دەستبەسەر کراون. مێریک گارلاند، داواکاری گشتی ئەمریکا لە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەوانیدا ڕایگەیاند، ئەم سێ کەسە بە تۆمەتی هەوڵدان بۆ تیرۆرکردنی هاووڵاتییەکی ئێرانی-ئەمریکایی دادگایی دەکرێن. بە وتەی ناوبراو، ئەم سێ کەسە لە ئێرانەوە ڕێک خراون و ئەرکێکیان پێ سپێردراوە.

مەسەلەی لەنێوبردن و تیرۆرکردنی نەیاران لە لایەن ڕژێمی وەلایەتی فەقیە شتێکی نوێ نییە، مێژووی تیرۆر لە کۆماری ئیسلامیدا تەنانەت بۆ پێش سەقامگیری و دامەزراندنی کۆماری ئیسلامی و ساڵانی پێش شۆڕشی ٥٧ دەگەڕێتەوە. تیرۆرکردنی کەسایەتییە سیاسییەکانی ڕێژیمی پێشوو، یەکلاکردنەوەی خوێناوی بۆ لەنێوبردنی دەیان کەسایەتیی سیاسیی نێو ڕێژیم لە سەرەتای شۆڕشدا کە تاوانەکەی خرایە سەر شانی هەندێک گرووپی ئۆپۆزیسیۆنی وەک موجاهیدین، تیرۆرکردنی هێزەکانی ئۆپۆزیسیۆن لە سەرانسەری جیهان، "کوشتنی زنجیرەیی" بەشێکن لە تێڕوانینی ستراتیژیکی کۆماری ئیسلامی بۆ لەنێوبردنی نەیارەکانی.

چیرۆکێکی سەیرە، لەم ٤٣ ساڵەی ژیانی شەرمەزارکەری کۆماری ئیسلامیدا هیچ کام لە نەیارانی کۆماری ئیسلامی چ لە نێوەوە و چ لە دەرەوەی ئێران گیانیان لە دەست تێرۆریستانی ئەو وڵاتە پارێزراو نەبووە. لە کەسایەتییە سیاسییە دیارەکانی وەک دوکتور بەختیار، دوکتور قاسملوو، دوکتور شەرەفکەندی تا هونەرمەندانێکی وەک فێرێدون فەرۆخزاد، لە سیاسەتمەدارانێکی وەک داریوش فرووهەر و هاوسەرەکەیەوە، تا نووسەرانێکی وەک محەممەد موختاری و محەمەدجەعفەر پوینده، لە ڕۆژنامەنووسانێکی وەک ڕوحوڵڵا زەم هەتا هەوڵدان بۆ کوشتنی عەلی جەوانمەردی تا ئەم دواهەمینیان مەسیح عەلینەژاد. لە ڕاستیدا، لە هەموو ئەم ساڵانەدا کۆماری ئیسلامی بێتوانا لە حوکمڕانیی ئێران و چارەسەرکردنی کێشەکانی خەڵک، لە بری وەڵامدانەوەی ڕەخنەی نەیارانی، تەنیا هەوڵی دوورخستنەوە و لەنێوبردنی ئەوانی لە گۆڕەپانەکە داوە. ئەم پرۆسەی لەنێوبردنە ئەوەندە بەرفراوان بووە کە هەموو نەیاران و ڕەخنەگرانی جیددیی کۆماری ئیسلامی لەخۆی گرتووە. هەر لە کەسایەتییە سیاسییە دیارەکانەوە تا هونەرمەندان و ڕۆژنامەنووسان تا هەرکەسێک کە لەدژی کۆماری ئیسلامی شتێکی ئاشکرا کردبێت، یان هەنگاوێکی کرداری گرتبێتەبەر.ل ەم لیستە دوورو درێژەدا، دەتوانرێت بگوترێت تێیدا لە هەموو لایەن و گرووپێکی نەیاری کۆماری ئیسلامی کەسێک بدۆزیتەوە، بەڵام سەیر و سەمەرە و باوەڕپێنەکراو ئەوەیە کە لەم هەموو ساڵە دوور و درێژەی سیاسەتی لەنێوبردن و تیرۆرکردن لەلایەن کۆماری ئیسلامییەوە، هیچ کەس لە بنەماڵەی پەهلەوی تووشی هیچ جۆرە مەترسییەک نەبوون!

بەڵام بەڕاستی بۆچی؟ ئەو کەسەی ئێستا بانگەشەی ئەوە دەکات کە تەنیا ناوەندی پشتیوانی ئۆپۆزسیۆن و گەڵە! بۆچی هەرگیز لەلایەن ماشێنی تێرۆر و حەزفی کۆماری ئیسلامییەوە حیسابی بۆ نەکراوە؟

ڕەنگە بگوترێ کە پرۆسەی دوورخستنەوە و لەنێوبردنی ئەو ئەندامانی بنەماڵەکەی بۆ کۆماری ئیسلامی تێچووی زۆری هەیە، لە وڵامدا دەتوانین بڵێین لە کاتێکدا کۆماری ئیسلامی دوکتور بەختیار، دواهەمین سەرۆکوەزیرانی ڕێژیمی پێشووی لە پاریس تیرۆر کرد و تەنانەت ناڕاستەوخۆ بەرپرسیارێتی تیرۆرکردنی لە ئەستۆ گرت، بەدڵنیاییەوە لەنێوبردنی کەسێکی ناچالاک وەک پەهلەوی تێچووی زۆر کەمتری دەبوو. جگە لەوەش مرۆڤ بە لێکۆڵینەوە لە ڕابردووی کۆماری ئیسلامی لەو بوارەدا دەتوانێ لەوە تێ بگات کە تەنیا شتێک کۆماری ئیسلامی بیری لێ ناکاتەوە، تێچووی ئەو تیرۆرانە.

هۆکاری دووهەمیش دەتوانێ ئەوە بێت کە بنەماڵەی پەهلەوی پێوەندییان لەگەڵ کۆماری ئیسلامی هەبووە و هەیە، ئەمەش گریمانەیەکی تەواو ساکار و ساویلکانەیە، چونکە ئەگەر هەموو شتێک مومکین بێت، بوونی دوو پاشا لە یەک وڵات مەحاڵە. نە ئاخوند و نە پاشا هەرگیز ئامادە نابن موڵک و ماڵی خۆیان لەگەڵ کەسێکی تر دابەش بکەن!

بەڵام ئەوەی لەواقیعەوە نزیکترە ئەوەیە کە لەبەر چاوی ڕێژیمی ویلایەتی فەقییەوە پەهلەوی هیچ شکۆ و پێگەیەکی ڕوونی سیاسی نییە و هیچ هەڕەشەیەکی گرنگ نییە بۆ سەر کۆماری ئیسلامیەوە. لە چاوی تێرۆریستانی کۆماری ئیسلامیدا، کاریگەریی پەهلەوی تەنانەت لە کاریگەریی ڕۆژنامەنووسان و هونەرمەندانی چالاک لە گۆڕەپانی سیاسیدا زۆر کەمتر بووە. ئاشکرایە ئەگەر پەهلەوی و بنەماڵەکەی وەک بزووتنەوەیەکی ئۆپۆزیسیۆنی کاریگەر لای کۆماری ئیسلامی گرنگ بان، لانیکەم جارێک لە تەواوی ئەم ساڵانەدا هەوڵی لەنێوبردنیانی دەدا!

ڕەنگە، ناوی بەڕێز شازادەش لە لیستی ئەو کەسانەی کە ژووری تێرۆری کۆماری ئیسلامی ئامادەی کردووە و ساڵانێکە کاری پێ دەکات لە ژێر پۆنیزێکدا بەجێ مابێت! دوور نییە دوای سەرکەوتنی شۆڕش و لەنێوبردنی کۆماری ئیسلامی و لێکردنەوەی لیستەکە و لابردنی پۆنیزەکان، ناوی بەڕێز شازادەش ئاشکرا بێت!

ناوەندی هاوکاری:

دوور و نزیک پێوەندیمان بە هێرشە درۆنییەکانی سەر کۆماری ئیسلامییەوە نییە

لە چەند ڕۆژی ڕابردوودا و بەدوای هێرش بۆ سەر چەند بنکەیەکی سەربازیی ڕژیم لە ئیسفەهان، میدیاکانی سەر بە ناوەندە ئەمنییەتی و سەربازییەکانی کۆماری ئیسلامی لە هەڵمەتێکی چەواشەکارانە و بەلاڕێدابەرانەی دیکەدا قامکی تاوانیان بۆ حیزبە کوردییەکانی ئۆپۆزیسیۆن ڕاداشتووە. دەزگای تەبلیغاتیی ڕژیم ئیدیعا دەکەن بە هاوکاری و چاوساغیی حیزبە کوردییەکانی نیشتەجێ لە باشووری کوردستان کەلوپەلی درۆنەکان بردراوەتە ئێران و ئەو حیزب و لایەنانە لەسەر داوا و ڕاسپاردەی دەزگاکانی هەواڵگریی وڵاتانی نەیاری ئێران بەشدارییان لەو هێرشە درۆنییەدا کردووە.

ناوەندی هاوکاریی حیزبەکانی کوردستانی ئێران بەتوندی ئەو ئیدیعایەی دەزگای پڕوپاگەندەی ڕژیم ڕەت دەکاتەوە و ڕادەگەیەنین دوور و نزیک هیچ پێوەندییەکمان بەو هێرشانەوە نەبووە و نییە. هەروەک پێشتریش ڕامانگەیاندووە حیزبەکانی کوردستانی ئێران هیچکات خاکی هەرێمی کوردستانیان بۆ هیچ هێرش و هەڕەشەیەکی ئەمنییەتی و نیزامی لەدژی کۆماری ئیسلامی بەکار نەهێناوە و ئەوەی کۆماری ئیسلامی هەتا ئێستا کردوویەتی، بیانوو و هەوڵدان بۆ بەلاڕێدابردنی بنەڕەتی بابەتەکان بە مەبەستی تایبەت بووە.

دیارە ئەوە یەکەمجار نییە کۆماری ئیسلامیی ئێران بە درۆ و چەواشەکاری و سیناریۆسازیی بەردەوام بوار بۆ سنووربەزاندن، کردەوەی تێرۆریستی و هێرشی نیزامی بۆ سەر خاکی هەرێمی کوردستان و زەبروەشاندن لە حیزبە سیاسییەکانی کوردستان خۆش دەکات. بەڵام هەم لە نێوخۆی ئێراندا خەڵک بە تەواوی نێوەرۆکی جینایەتکارانە و دژی گەلیی ئەو ڕێژیمەیان ناسیوە و باوەڕ بەم جۆرە ساختەکاری و سیناریۆیانەی ناکەن، هەم لە نێو کۆڕوکۆمەڵی نێودەوڵەتیشدا، کۆماری ئیسلامی بەو کارنامەی کە لە دەستێوەردان

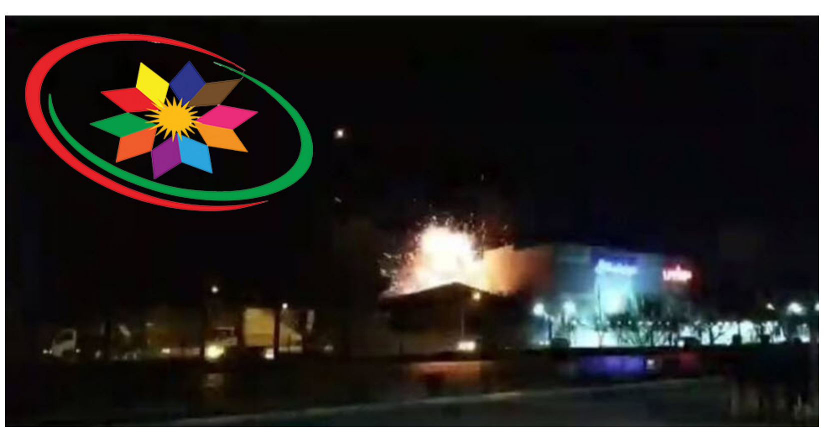

لە کاروباری نێوخۆیی وڵاتان و قەیرانخوڵقێنی هەیەتی، هیچ ئێعتبارێکی بۆ خۆی نەهێشتۆتەوە.

کۆماری ئیسلامی لە هەلومەرجێکدا کە هەم لەگەڵ ناڕەزایەتیی بێوێنەی خەڵکی ئێران بەرەوڕوویە و هەم لەژێر فشارێکی زۆری نێودەوڵەتی‌دایە، ناتوانێ بەو چەواشەکارییانە خۆی لە ئاست بەرپرسایەتی و دەروەستییەکانی بە پڕەنسیپە نێونەتەوەییەکان بدزێتەوە. بۆیە جارێکی دیکە وێڕا ڕەتکردنەوەی بانگەشە بێبنەماکانی ڕژیم، سەرنجی کۆمەڵگەی جیهانی، ئێران و گەلی کورد و ناوەندەکانی بڕیار بۆ بیانووپێگرتن و شەڕخوازییەکانی کۆماری ئیسلامی ڕادەکێشین و داوا دەکەین لەو پێوەندییەدا ڕێوشوێنی پێویست و گونجاو بگرنە بەر.

ناوەندی هاوکاریی حیزبەکانی کوردستانی ئێران
١٢ی ڕێبەندانی ١٤٠١

دارسمە
دەنووکی لە سمین ناپارێزێ

ئابووریزانی لێهاتوو لە دکتۆری قۆڵبڕ باشترە

"دکتۆر سید یاسر جوبرئیلی مامۆستای پێوەندییە نێونەتەوەییەکان و دکتۆرای بەشی توێژینەوەی زانستە سیاسییەکانە".

گومانی تێدا نییە خوێنەرانی ئەم دێڕەی سەرەوە بە دیتنی پاشناوی "مامۆستای پێوەندییە نێونەتەوەییەکان و دکتۆرای بەشی توێژینەوەی زانستە سیاسییەکان"، سەرەڕای ئەوەی خۆیان بۆ درێژەپێدان بە خوێندن لە زانکۆکانی ئێران پەژیوان دەبنەوە، بێنێوەپێدان منداڵانیان بۆ خوێندن هان دەدەن.

ئەم کاک سەید یاسرە، یەکێک لە ڕاوێژکارانی برایمی ڕەییسییە و بەرلە سەپاندنی ڕێیسی وەک سەرۆککۆمار و دوای داسەپاندنیشی بە تایبەت وەکڕاوێژکاری کاروباری ئابووری لە یارمەتیدانی بەردەوامە و بۆ گەشانەوەی ئابووریی ئێران هەوڵ دەدات و هەنگاوی باشیشی بۆ بەهێزکردنی بنەمای ئابووریی کۆماری ئیسلامی ناوە. لێرەدا بەکورتی ئاماژە هێندیک لەم هەنگاە باشانە دەکەین.

لە سەرووی هەموو ئەم کارە ناوازانەی ئابووریزانی کۆماری ئیسلامی بابەتی نرخی دۆلاری ئەمریکا لە گشتیان گرینگترە. لە کاتێکدا ئەمریکا بەم دۆلارە سەوزانە دەستی بە سەر ئابووریی جیهان داگرتووە و ڕۆژانە ئەم دۆلارانە بەگژ خەڵکی هەژاردا دەکات، ئەم ئابووریناسە لەگەڵ تیمی لێهاتووی ئابووریزانانی ئێران هەتا ئێستا نرخی دۆلارێکی ئەمریکایان گەیاندووەتە زیاتر لە ٤٤ هەزار تمەن. ئەمە لە کاتێدایە هەر ئەم دۆلارە لە سەردەمی ڕێژیمی پێشوودا تەنیا حەوت تمەنی دەکرد. دیارە دوای ئەوەی سەید بلەی ڕەئیسی بوو بە سەرۆککۆمار، هەمان تیمی لێهاتووی ئابووریزانان و لێزانان کارێکی وایان کرد نرخی ئەم دۆلارە لەم ماوەیەدا نزیکەی ١٠هەزار تمەن گرانتر بێت و بەمکارە دەردێکیان دایە ئابووریی لەرزۆک و بێبنەمای سەرکردەی ئیستکباری جیهانی با بە دەواری شڕی نکات. ئەگەر زۆرتر لەمە درێژدادڕی نەکەین، ئەنجامی کورتی گرانبوونی دۆلار ئەمانەن: لەم دۆخەدا یەک بەرمیل نەوتی ئێران بە پارەی میللی نزیکەی سی میلیۆن تومەن دەکەوێت و مانگانە بە هەشت نۆ دە میلیۆن تمەن یانی بە پارەی هەشت نۆ بەرمیل نەوت مووچەی فەرمانبەرێکی مامناوندی دابین دەکریت و هەروەها ئەو دۆلارانەی بە هۆی برادەرانی دەرەوە و ژوورەوە دەست کۆماری ئیسلامی دەکەون، وەک سەردەمی ڕێژیمی گۆڕبەگۆڕ هەرزانفرۆش ناکرێن.

هەنگاوێکی بەنرخی دیکەی ئابووریزانانی وەک سەید یاسری گۆرین داخستنی هێڵی ئینترنێت و کردنەوەی بە کەرەستەی" ڤیپیئین"ە. ئەمەیان هەر شاکارێکی زۆر گەورەیە. فرۆشتنی ئینترنێت بە خەڵک داهاتێکی ئەوتۆی نییە و شتێکی بەرچاو دەست حکومەت ناکەوێت. ئەوەی ئابووریزانان بیریان لێ کردەوە و وەک کورد دەڵێت باشیش گرتی، ئەمە بوو بە بیانووی خۆپێشاندان لەلایەک ئینترنێت دابخرێت و لە لایەکی دیکەوە خەڵک ناچار بن بۆ کردنەوەی ئینترنێتە داخراوەکە "ڤیپیئێن" لە دەست و پێوەندیی حکوومەت بکڕنەوە و بەمجۆرە دوو جار پارەی ئینترنێت لە خەڵک وەربگیردرێت.

سێهەم هەنگاوی بەنرخی وەگەڕخستنی هاوردەی ماشێنی دەرەکی بۆ نێو ئێرانە و زیادکردنی گۆمرکی ئەم ماشینانەش دەبێتە هۆی داهاتی زیاتری دەوڵەت.

مادەی هۆشبەر یان مەوادی موخەدریش یەکێک لە سەرچاوەکانی داهاتی نیشتمانیی کۆماری ئیسلامیی ئێرانە و بۆ ئەم کارەش هێزە ئازاکانی ئەرتەش و سوپای پاسداران لە دەریا و وشکانیدا شانیان وەبەر گواستنەوەی باری قورسی مادەی هۆشبەر بۆ وڵاتانی دیکە داوە و ئەو دۆلارانەی لەم مادانەش دەست دەکەون، وەک ئەو دۆلارەی لە نەوتفرۆشتن دەست دەکەوێت، لە بازاڕی ئازادی ئێراندا هەر دۆلارێکیان بە زیاتر لە ٤٤ هەزار تومەن دەفرۆشرێت. دیارە بەگوێرەی ئەم بەرنامەڕێک وپێکەی ئابووریزانان دایانڕشتووە لە داهاتوودا دەکرێت ئەم دۆلارانە لەمەش گرانتر بفرۆشرێنەوە و ئابووریی ئێران بەهێزتریش بکرێت.

ئاکامی سەرەکی و هەرەگرنگی زۆربوونی پارەی خۆماڵیش ئەمەیە ناهێڵێت بەرپرسانی پایەبەرزی ئەم کۆمارە زۆر شەرمەندەی ڕەزمەندەگانی "جان برکف"ی عێراق و سووریە و یەمەن و لوبنان بن.

ئەم کاک سەید یاسرەی لە سەرەوە باسمان کرد، لەم چەند ڕۆژەی دواییدا لە گفتوگۆیەکی ڕاشکاوانەدا زۆر بەکورتی باسی دۆخی ئابووریی ئێرانی کرد و لە خوا بەزیاد بێت، وەک ئەو دەڵێت خەڵکی ئێران لە بواری ئابوورییەوە تەنیا کێشەیان لەگەڵ دابینکردنی سێ چوار شت هەیە و ئەم سێچوار شتە کەمبایەخەش بریتین لە "دابینکردنی "شوێنی نیشتەجێ بوون"، "کەرەستەی هاتووچۆ"، "خواردەمەنی" و پێداویستیی "لەشساغی یان تەندروستی".

دیارە وەک ئەم ئابووریزانە شارەزایە ئاماژەی بۆ کردووە، ئەمانە کێشەی بنەڕەتیی ئوممەتی لەخۆ بوردوو نین و نەبوونی ماڵ و ماشێن و خواردەمەنی و دەوا و دەرمان هەر بۆ ئەوە نابن خۆمانیان پێوە ماندوو بکەین.

ئەگەر بە قووڵی بیری لێ بکەینەوە، لەبەردەست نەبوونی خانوو هەر زۆریش باشە. ئەگەر خانوو کەم بێت، کوڕان دوای زەماوەندکردن خێرا پیرەدایک و پیرەباوکیان جێ ناهێڵن و هەتا لە ماڵ دەریان نەکەن وەک هەلووک لەبەردەستیاندا دێن و دەچن. ماشێن و کەرەستەی هاتووچۆش هەر بۆ ئەوە نابێت باسی بکەی. ئەی نەتاندیتووە چۆن ئەم خەڵکە بە هۆی خۆپێکدادان و هەڵدێرانی ئەم پڕاید و مڕایدە وەک بارێزە بەردەبنەوە و هەر پێمان دەکرێت کۆڕی پرسە ومرسەیان بۆ دابنێین؟ خواردنیش وەک ئاخوندانی زانا دەڵێن هەر هیچ نیە، ئەوەی بەوەج و جێگەی سرنجە تەنیا قەناعەتە، قەناعەت!

دەوا و دەرمان و کەرەستەی لەشساغییەکەش هەر بۆئەوە نابێت بیریشی لێ بکرێتەوە. با هەر خوێنەری بەڕێز وڵامی ئەم پرسیارە بداتەوە، بێ دەوا و دەرمانی باشترە یان خۆ بدەینە بەر چەقۆ و نەشتەری ئەم دکتۆر و مکتۆرە قۆڵبڕانە؟

KURDISTAN
Publishing by Democratic Party of Iranian Kurdistan
NO:840 4 February 2023

ناونیشانی ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:

www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
www.kurdch.tv: Yahsat 1A @ 52.5° East MHz 12594
polarization: Vertical -27500 FEc : 2/3
Radiodk59@gmail.com

ئیمەیلی ڕۆژنامەی کوردستان:
info@kurdistanmedia.com
ئیمەیلی تەشکیلاتی نهێنی:
Tashkilat.kdp92@gmail.com

بیرەوەریی یادی دامەزرانی کۆماری کوردستان لە واشنگتۆن و نەشویل

ڕۆژی یەکشەممە ٢ی ڕێبەندان، کۆمیتەی حیزبی دێموکرات لە وڵاتی ئەمریکا بە بەشداریی حیزب و لایەنە سیاسییە کوردستانییەکان و ئەندامان و لایەنگرانی حیزب لە دەڤەری واشنگتۆن سیمینارێکی بۆ ڕێزگرتن لە یادوبیرەوەریی کۆماری کوردستان بەڕێوە برد.

لە سەرەتای سیمینارەکەدا کاک خەبات ئیبراهیمپوور، بەرپرسی کۆمیتەی واشنگتۆن و کاک ئارش ساڵح، بەرپرسی پێوەندییەکانی حیزب لە ئەمریکا کورتەباسێکیان لەسەر مەبەست و تەوەرە بنەڕەتییەکانی کۆمار پێشکێش کرد. دواتر پرۆفیسۆر «دەیڤید ڕۆمانۆ»، شارەزای زانستە سیاسییەکان گوتی: پاش ٧٧ ساڵ لە دامەزران و ڕووخانی کۆماری کوردستان، ڕێژیمی تاران بەرانبەر بە جووڵانەوەکانی تر، لە هەمووان زیاتر لە کۆماری کوردستان ترساوە، لەبەر ئەوەی کۆماری کوردستان ئاڵترناتیڤێکی پێشکەوتووی پیشان داوە، ئەویش نەتەنیا هەر بە نەتەوەی کورد بەڵکوو بە نەتەوەی باڵادەستیش.

لە برگەیەکی دیکەی سیمینارەکەدا «جەنگ ساگنیج»، باسێکی گشتیی لە لێکۆڵینەوە زانستییەکانی خۆی لە زانکۆی «تێل ئاڤیڤ» باس کرد و گوتی: ئەم کۆمارە لە ئاکامی پرۆسەیەکی وشیارانە لەنێو کۆمەڵانی کوردستاندا هەڵقوڵاوە و کۆماری کوردستان پێش دامەزرانی لەنێو خەیاڵی ڕووناکبیر و نوخبەی سیاسیی کوردا پێک هاتبوو. خاتوو باران ڕەشیدی، کۆڕگێڕێکی دیکەی ئەو سیمینارە بوو کە باسێکی سیاسیی پێشکێشی ئامادەبووان کرد.

هەروەها کۆمیتەی حیزبی دێموکرات لە شاری»نەشویل»یش بەو بۆنەیەوە ڕێوڕەسمێکی بەڕێوە برد. لەو ڕێوڕەسمەدا پەیامی کۆمیتەی حیزب لە نەشویل لەلایەن حەسەن نازی، بەرپرسی کۆمیتەوە خوێندرایەوە و دوکتور کرمانج گوندی، مامۆستای زانکۆ لە نەشویل لەسەر ڕۆڵی فکری و فەلسەفیی کۆماری کوردستان و کەسایەتی و پێگەی پێشەوا و کاریگەریی ناوبراو لەسەر بزووتنەوەکانی کوردی لە پارچەکانی دیکەی کوردستان، باسێکی پێشکەش کرد.

لەو کۆڕەدا چەند پەخشانێک خوێندرانەوە و سروودێک پێشکەش بە ئامادەبووان کرا.

ڕێکخراوی مافی مرۆڤی ئێران:

هێزەکانی ڕێژیم ئامانجدار تەقەیان لە چاوی خۆپیشاندەران کردووە

ڕێکخراوی مافی مرۆڤی ئێران، ڕۆژی هەینی ١٤ی ڕێبەندان لە ڕاپۆرتێکدا بە ئاماژەدان بە تەقەی هێزەکانی ڕێژیمی ئێران لە دەموچاوی خۆپیشاندەران، ڕایگەیاند کە هێزەکانی ڕێژیم سیستماتیک و ئامانجدار تەقەیان لە چاوی خەڵک کردووە.

ئەو ڕاپۆرتە تیشک دەخاتە سەر ئەو بابەتە کە لە چەند مانگی ڕابردوودا لە زۆربەی شارەکانی ئێران سیلە لە چاوی خۆپێشاندەران گیراوە و کۆی ئەو حاڵەتانە سیستماتیکبوونی تەقەکردنی هێزەکانی ڕێژیم لە دەموچاوی خۆپێشاندەران دەردەخات.

ڕێکخراوی مافی مرۆڤی ئێران هەروەها ئاشکرای کرد لە سەرەتای دەستپێکی ساڵی نوێی ٢٠٢٣ی زایینییەوە لانیکەم ٦٦ کەس لە ئێران لەسێدارە دراون. بەپێی ئەو ڕاپۆرتە زۆربەی ئەوانەی وا لەسێدارە دراون بە تۆمەتی ئەوەیان خراوەتە پاڵ کە لە کاتی خۆپیشاندانەکاندا هەڕەشەیان لە ناوەندە سەرکوتکەرەکانی ڕێژیم کردووە و هێرشیان کردوونەتە سەر.

هاوکات جاوید ڕەحمان، ڕێپۆرتێری تایبەتی شوڕای مافی مرۆڤی نەتەوە یەگرتووەکان بۆ کاروباری ئێران داوای لە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی کردووە زۆرترین گوشار بخەنە سەر ڕێژیمی ئێران و ناچاریان بکەن بەخێرایی زیندانییانی سیاسی ئازاد بکەن و ئەشکەنجە، سێدارە و توندوتیژییەکان ڕابگرن.

جاوید ڕەحمان پێی لەسەر ئەوە داگرتووە کە گەمارۆکان کاتێک کاریگەرتر دەبن کە بەرپرسانی باڵای ڕێژیم بەتەواوی و لە سەرووی هەموویانەوە خامنەیی و ڕەییسی سزا بدرێن، چونکی هەموو پێشێلکارییەکانی مافی مرۆڤ لە ئێران بە بڕیاری ڕاستەوخۆی ئەوان دەکرێن.

زیادکردنی ماڵیات بۆ پڕکردنەوەی کورتهێنانی بودجە

ئیبراهیم ڕەئیسی کە ماوەیەکە پرۆژەیاسای بودجەی ساڵی داهاتووی ئێرانی ڕادەستی مەجلیس کردووە، بۆ پڕکردنەوەی کورتهێنانی بودجە داوای زیادکردنی ماڵیاتی بە ڕێژەی ٤٧٪ کردووە.

پشکی نەوت لە بودجەی ساڵی داهاتووی ئێران بەهۆی دابەزینی هەناردەی نەوت و بەردەوامبوونی سزاکانی ئەمریکا، ٣٠٪ی کۆی بودجە لەخۆ دەگرێت. بەشێکیش لە داهاتی باج بەهۆی هەڵاوسان و باجی داهات، زیادی کردووە کە پشکی ٩٪ی بۆ دیاری کراوە کە سەرەڕای قەیرانی ئابووری لە سەرجەم کەرتەکان و خراپیی بازاڕ و کاسبییەکان، ڕاستەوخۆ کاریگەریی هەبووە لەسەر بەرزکردنەوەی داهات بۆ حکوومەت. کارناسانی ئابووریش دەڵێن بڕی زیادکردنی ماڵیات پتر لە بەرزبوونەوەی هەڵاوسانە و ئەمەش هێندەی دیکە گوشار دەخاتە سەر کۆمەڵگە و کار و کاسبییەکان.

سەپاندنی ماڵیاتی زیاتر بەسەر یەکەکانی بەرهەمهێنان لە حاڵێکدایە کە بەپێی بڕیاری حکوومەت هەموو ئەو کەسانەش کە لە مانگدا سەروو ٧ میلیۆن تمەنیان داهات هەیە، دەبێ ماڵیات بدەن، ئەوەش لە کاتێکدایە کە هەر بەپێی قسەکانی سەرۆکی ڕێکخراوی کاروباری ماڵیات لە ئێران لە سێ ساڵی ڕابردوودا ٨٨٥ هەزار یەکەی ئابووری و شیرکەت و دووکان و دامەزراوەی جیاواز بە پشتقایمیی ناوەندە ئەمنییەتییەکان خۆیان لە ماڵیات دزیوەتەوە.

کۆماری ئیسلامیی ئێران سەرەڕای دۆخی ئابووریی نالەباری وڵات لە حاڵێکدا دەیەوێ بە باج و گوشارخستنە سەر خەڵک ڕێژیمەکەی لەسەر پێ ڕاگرێ، کە بیکاری و گرانی تەنگی بە خەڵکی هەڵچنیوە و نەک ساڵ بە ساڵ، بەڵکوو ڕۆژ بە ڕۆژ دۆخی ژیانی خەڵک لە ئێران خراپتر دەبێت.

بەر لە ماڵاوایی

قوماره گەورەکەی ئێران

ئامانج زیبایی

کۆماری ئیسلامی ئێران لە ماوەی دەسەڵاتدارەتیی خۆیدا و لەپێناو ڕاگرتنی هەیمەنە و هێژمۆنیی خۆیدا هەموو ئامرازەکانی سەرکوتی بۆ بەگژداچوونەوەی ویست و داواکارییە بەحەقەکانی نەتەوەکانی ئێرانی بەکار هێناوە و لە ئامرازی هەڵداشتنی قەیرانەکان بۆ دەرەوەی سنوورەکانی و هەڵگیرساندنی شەڕی دەرەکییش دەستی نەپاراستووە.

ڕێژیم لە ماوەی دوای هەڵگیرسانی شۆڕشی ژینا بە هێرشکردنە سەر بنکە و بارەگاکانی حیزبە ڕۆژهەڵاتییەکان بۆ چەندین جار هەوڵی دا ڕەوتی ناڕەزایەتی و خۆپێشاندانەکان لە نێوخۆی ئێران بە گشتی و لە کوردستان بەتایبەتی بەلاڕێدا ببا. ئامانجی ڕێژیم لەو سنووربەزاندن و هێرش بۆ سەر حیزبە کوردییەکان ئەوە بوو وا بنوێنێ کە ئەم ڕاپەڕین و سەرهەڵدانەی ئێران هۆکاری دەرەکیی هەیە تا بەمجۆرە ناڕەزایەتییەکان لە ئێرانی پێ پەردەپۆش بکەن. جگە لەم بابەتە کۆماری ئیسلامی ئێران هەم بۆ خۆی و لۆبیەکانی جاڕی ئەوەی دا کە نەتەوەکانی ئێران سەودای سەربەخۆیی و لەتکردنی ئێرانیان هەیە و هێندێک لە بەناو ئۆپۆزیسیۆنی دەرەوەی وڵاتیش ئەم هەوایەیان بۆ ڕێژیم ئەستاندەوە و تەندووری چەواشەکارییەکانی ڕێژیمیان نێڵ دا. بەرپرسانی باڵای کۆماری ئیسلامی دوای ئەوەی بۆیان دەرکەوت کە ئاستی تێگەیشتنی سیاسیی خەڵک زۆر لەوە لەسەرترە وحیزبە سیاسییەکانی کوردستانیش لەوە ژیرترن کە بکەونە داوی ژووره فکرییەکانی ناوەندە نیزامی و ئەمنییەتییەکانی ڕێژیم؛ پەنایان بردە بەر سیناریۆی هەڕەشەکردن لە چەند دراوسێیەکی خۆیان، واتە هەرێمی کوردستان و کۆماری ئازەربایجان. ئەمەش پەرەی بەو تیۆرییە دا کە ئاخۆ ڕێبەرانی کۆماری ئیسلامی لە ئێستادا بۆ بازدان بەسەر قەیرانە نێوخۆییەکانیان قەیرانێکی دیکە دروست دەکەن؟ بەڕوونی ئایا لە دەرەوەی سنوورەکانیان شەڕێک وەڕێ دەخەن؟ ئاخۆ لە بنەڕەتدا شەڕ لە بارودۆخی ئێستادا چەندە لە بەرژەوەندیی مانەوەی کۆماری ئیسلامی لە دەسەڵاتدایە؟

بە سەرنجدان لە سەر بابەت گەلێک کە چارەنووسی شەڕ یەکلایی دەکاتەوە دەبینین کە هیچ کام لەو فاکتەرانە لە بەرژەوەندیی ڕێژیمدا نییە. ژێرخانی ئابووریی وڵات لە خەراپترین بارودۆخی خۆیدایە، تا ئەو ڕادەیە کە ڕێبەری کۆماری ئیسلامی بۆ چارەسەرکردنی کورتیهێنانی بودجەی وڵات و پێدانی مووچە و مزی کارمەندەکانی ئیزنی بە دەوڵەت داوە ملکە تاپۆکراوەکانی بفرۆشێت. لە هاوکێشە سیاسییە نێودەوڵەتییەکانیشدا دیپلۆماسیی ڕێژیم لە خوارترین ئاستی خۆیدایە و پاڵپشتیی نەک جیهانی بەڵکوو ناوچەییشی نەماوە. خۆ ئەگەر جاران کەموزۆر و بە شێوەیەک لەلایەن چین و ڕووسیەوە پاڵپشتییەکی ئاست نزمی لێ دەکرا، ئێستا لەوەش بێبەری بووە. چین زیاتر بە نیازە خۆی لە وڵاتانی عەرەبی نێزیک کاتەوە و ڕووسیەش بۆخۆی لە شەڕی ئوکرایندا چەقیوە و تەنانەت ئەوە کە چاوی هیوای لە ئێران بۆ پشتیوانیی لۆجستیک بڕیوە.

دۆخی نێوخۆیی و پێگەی سیاسیی ئێران لە هاوکێشە جیهانییەکان جۆرێکە لە ئەگەری ڕوودانی شەڕ یان ڕووبەڕووبوونەوەی چەکداری یان خود پەرەپێدان بە ناکۆکییە ناوچەییەکان کە ستراتیژیی سەرەکی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامیی ئێرانە، تەنانەت ڕووسیەش کە لە ئێستادا قەرزباری ئێرانە، ناتوانێت بەهانای دەسەڵاتدارانی تاران بگات. دیارە هەر لەجێدا پێشێلکردنی پرەنسیپە نێونەتەوەییەکانی دیپلۆماسی لە تاران و هەرجارە بە بیانوویەک و بە شێوەیەک هێرشکردنە سەر باڵیۆزخانەکان هێندەی دیکە ستاتۆی ڕێژیمی لاواز کردووە. هەر لە ئێستادا دوای هێرشە تێرۆریستیەکەی سەر باڵیۆزخانە کۆماری ئازەربایجان، ئەم وڵاتە هەڕەشەی کشاندنەوەی دیپلۆماتەکانی خۆی دەکات لە تاران و ئەوەش بە پەیامێک دادەنرێ لە سیکلی دیپلۆماسیدا. گرینگی ئەو بڕیارەی ئازەربایجان بۆ ئەمە دەگەڕێتەوە کە کۆماری ئازەربایجان پێوەندییەکی بەهێزی لەگەڵ ئیسرائیل هەیە و دەستی ئەو وڵاتە زیاتر لە جاران بۆ هەر جورە کردەوەیەکی دژبەرانە بەرامبەر بە کۆماری ئیسلامی ئێران ئاوەڵا دەکات. بەتایبەت کە لە دوای هاتنەوەسەرکاری بنیامین نتانیاهوو دەبینین کە ئەم وڵاتە سوورتر لە هەر کات پێداگرە لە سەر ئەوەی نەهێڵێت کۆماری ئیسلامی دەستی بە چەکی ناوکی ڕابگات و ڕۆژ بە ڕۆژ لۆبیی ئیسرائیل لەم پێوەندییەدا بەهێزتر دەبێت. ڕێکەوتنی ئیبراهیم وڵاتانی دراوسێی ئێرانی گرتۆتەوە و تەنانەت بەرجامیش کەوتۆتە بەر کاریگەریی ئەم بابەتە و هێرشەکەی چەند ڕۆژ پێش ئێستای سەر شارەکانی ئیسفهان و چەند شارێکی تری ئێران ئەم تیورییە پشت ڕاست دەکاتەوە.

لە ڕاستیدا لەم کاتەدا کۆماری ئیسلامی بۆ هەڕشەکردن و بەرگریکردن لە خۆی و یان خۆ پارێزی تەنیا پشتی بە مووشەک و درونەکانی بەستووە و وێناچێ بیەوێ قومارێکی گەورەیان لەسەر بکات. لە هەمووی گرینگتر ئەوەیە کە ڕای گشتیی کۆمەڵگەی ئێران پشتیوانی لە سیاسەتە چەوتەکانی ئەم ڕێژیمە ناکات و ئەو پروپاگاندایییەی کە لە کاتی شەڕی نێوخۆیی سووریە باسی لێ دەکرد و دەیگوت ئەگەر لە دەرەوەی سنوورەکانمان بەرنگاری دووژمن نەبینەوە ئەوە دەبێ لە نێوخۆدا بەرنگاریان ببینەوە پووچ دەرچووە.

لە ئێستادا شەر گەیشتۆتە نێو خاکی ئێران و دەشبینین کە هێزەکانی تێرۆریستیی سەر بە سپای پاسداران چۆن دەستەوەستان ماونەتەوە بەرامبەر بەم هێرشانەی کە دەکرێتە سەریان و هەرجارە بیانویەک دێننەوە بۆ خۆدەربازکردن لەو شەڕەی نایانەوێ بۆ ئێرانی بکەن.